

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ŞIRNAK VALİLİĞİ
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İL MÜDÜRLÜĞÜ**

**ŞIRNAK İLİ 2024 YILI ÇEVRE DURUM
RAPORU**

HAZIRLAYAN:
ÇED VE ÇEVRE İZİNLERİNDEN SORUMLU ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ

ŞIRNAK - 2024

İÇİNDEKİLER

Sayfa

GİRİŞ	1
A. HAVA	4
A.1. HAVA KALİTESİ.....	4
A.2. HAVA KALİTESİ ÜZERİNE ETKİ EDEN KİRLETİCİLER	9
A.3. HAVA KALİTESİNİN KONTROLÜ KONUSUNDAKİ ÇALIŞMALAR	11
A.3.1. Temiz Hava Eylem Planları	12
A.4. ÖLÇÜM İSTASYONLARI	39
A.5. ÇEVRESEL GÜRÜLTÜ	41
A.6. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI ÇERÇEVESİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR	42
A.7. ULAŞIM VE HAREKETLİLİK	43
A.8 SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	44
B. SU VE SU KAYNAKLARI	44
B.1. İLİN SU KAYNAKLARI VE POTANSİYELİ	44
B.1.1. Yüzeysel Sular	44
B.1.1.1. Akarsular.....	44
B.1.1.2. Doğal Göller, Göletler ve Rezervuarlar.....	44
B.1.2. Yeraltı Suları.....	45
B.1.2.1. Yeraltı Su Seviyeleri	45
B.2. SU KAYNAKLARININ KALİTESİ	47
B.3. SU KAYNAKLARININ KİRLİLİK DURUMU	47
B.3.1. Noktasal kaynaklar	47
B.3.1.1. Endüstriyel Kaynaklar.....	47
B.3.1.2. Evsel Kaynaklar	48
B.3.2. Yayıllı Kaynaklar	48
B.3.2.1. Tarımsal Kaynaklar	48
B.3.2.2. Diğer	48
B.4. DENİZLER	48
B.4.1. Deniz Kıyı Sularının Kirlilik Durumu.....	48
B.4.2. Plajların Su Kalitesi ve Mavi Bayrak Durumu	48
B.4.3. Acil Müdahale Planları	48
B.4.4. Atık Kabul Tesisleri ve Atık Alma Gemileri	48
B.4.5. Denizdeki Balık Çiftlikleri	48
B.4.6. Deniz Çöpleri	48
B.5. SEKTÖREL SU KULLANIMLARI VE YAPILAN SU TAHSİSLERİ	48
B.5.1. İçme ve Kullanma Suyu.....	48
B.5.1.1 Yüzeysel su kaynaklarından kullanılan su miktarı ve içme suyu arıtım tesisi mevcudiyeti	48
B.5.1.2. Yeraltı su kaynaklarından temin edilen su miktarı ve içme suyu arıtım tesisi mevcudiyeti	51
B.5.1.3. İçme Suyu temin edilen kaynağın adı, mevcut durumu, potansiyeli vb.	51
B.5.2. Sulama.....	51
B.5.2.1. Salma sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı.....	52
B.5.2.2. Damla, yağmurlama veya basınçlı sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı.....	52
B.5.3. Endüstriyel Su Temini	52
B.5.4. Enerji Üretimi Amacıyla Su Kullanımı	52
B.5.5. Rekreasyonel Su Kullanımı	53
B.6. ÇEVRESEL ALTYAPI	53
B.6.1. Kentsel Kanalizasyon Sistemi ve Atıksu Arıtma Tesisleri Hizmetleri.....	53
B.6.2. Organize Sanayi Bölgeleri ve Münferit Sanayiler Atıksu Altyapı Tesisleri.....	56

B.6.3. Düzenli Depolama Tesislerinde Oluşan Sızıntı Sularının Yönetimi	56
B.6.4. Artırılmış Atıksuların Yeniden Kullanılması veya Bertarafı	56
B.7. TOPRAK KİRLİLİĞİ VE KONTROLÜ.....	57
B.7.1. Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalar.....	57
B.7.2. Arıtma Çamurlarının Yönetimi	57
B.7.3. Madencilik faaliyetleri ile bozulan arazilerin doğaya yeniden kazandırılmasına ilişkin yapılan çalışmalar	57
B.7.4. Tarımsal Faaliyetler İle Oluşan Toprak Kirliliği	58
B.8. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	59
C. ATIK	60
C.1. BELEDİYE ATIKLARI	60
C.2. HAFRİYAT TOPRAĞI, İNŞAAT VE YIKINTI ATIKLARI	62
C.3. SIFIR ATIK YÖNETİMİ.....	62
C.3.1. Eğitimler.....	62
C.3.2. Atık Getirme Merkezleri	63
C.3.3. Temel seviye Sıfır Atık Belgesi Alan Bina/Yerleşke Sayısı.....	63
C.4. AMBALAJ ATIKLARI.....	64
C.5. TEHLİKELİ ATIKLAR.....	66
C.6. ATIK YAĞLAR.....	67
C.7. ATIK PİL VE AKÜMÜLATÖRLER	68
C.8. BİTKİSEL ATIK YAĞLAR	69
C.9. ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ LASTİKLER.....	69
C.10. ATIK ELEKTRİKLİ VE ELEKTRONİK EŞYALAR	70
C.11. ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ ARAÇLAR	71
C.12. TEHLİKESİZ ATIKLAR.....	71
C.12.1 Demir ve Çelik Sektörü ve Cüruf Atıkları.....	72
C.12.2 Kömürle Çalışan Termik Santraller ve Kül	73
C.12.3 Atıksu Arıtma Çamurları.....	74
C.13. TIBBİ ATIKLAR.....	75
C.14. MADEN ATIKLARI	76
C.15. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	77
Ç. BÜYÜK ENDÜSTRİYEL KAZALARIN ÖNLENMESİ ÇALIŞMALARI.....	78
Ç.1. BÜYÜK ENDÜSTRİYEL KAZALAR.....	78
Ç.2. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	78
D. PİYASA GÖZETİMİ VE DENETİMİ ÇALIŞMALARI.....	79
D.1. PİYASA GÖZETİMİ VE DENETİMİ (PGD)	79
D.2. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	79
E. DOĞA KORUMA VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK.....	80
E.1. FLORA	80
E.2. FAUNA	82
E.3. ORMANLAR, MİLLİ PARKLAR VE TABİAT PARKLARI	88
E.3.1. Ormanlar.....	88
E.3.2. Milli Parklar.....	88
E.3.3. Tabiat Parkları.....	88
E.4. ÇAYIR VE MERA	89
E.5. SULAK ALANLAR.....	89
E.6. TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	89
E.6.1. Tabiat Anıtları.....	89

<i>E.6.2. Tabiatı Koruma Alanları</i>	<i>89</i>
<i>E.6.3. Anıt Ağaçlar</i>	<i>89</i>
<i>E.6.4. Özel Çevre Koruma Bilgileri</i>	<i>89</i>
<i>E.6.5. Doğal Sit Alanları</i>	<i>90</i>
E.7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	91
F. ARAZİ KULLANIMI	92
F.1. ARAZİ KULLANIM VERİLERİ	92
F.2. MEKÂNSAL PLANLAMA	94
<i>F.2.1. Çevre Düzeni Planı</i>	<i>94</i>
F.3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	98
G. ÇED, ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	99
G.1. ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ İŞLEMLERİ	99
G.2. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	101
G.3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	102
H. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	103
H.1. ÇEVRE DENETİMLERİ	103
H.2. ŞİKÂyetLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	104
H.3. İDARİ YAPTIRIMLAR	105
H.4. ÇEVRE KANUNU UYARINCA DURDURMA CEZASI UYGULAMALARI	106
H.5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	106
I. KİRLETİCİ SALIM VE TAŞIMA KAYDI UYGULAMALARI	107
İ. ÇEVRE EĞİTİMLERİ	108

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 1 – Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği limit değerleri ve uyarı eşikleri...	6
Çizelge 2 - Ulusal hava kalite indeksi kesme noktaları.....	7
Çizelge 3 - Ulusal hava kalitesi indeksi	7
Çizelge 4 –2024 yılı itibariyle sürekli emisyon ölçüm sistemleri	8
Çizelge 5 –2024 yılında kullanılan yakıt türleri ve miktarları.....	10
Çizelge 6 -2024 yılında hava kalitesi ölçüm istasyon yerleri ve ölçülen parametreler	39
Çizelge 7 -2025 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değerin aşıldığı gün sayıları ($\mu\text{g}/\text{m}^3$; CO : mg/m^3).....	40
Çizelge 8 – Tamamlanan Gürültü Bariyerleri	40
Çizelge 9-2024 yılındaki araç sayısı ve egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı.....	42
Çizelge 10 – Tamamlanan Bisiklet Yolları	42
Çizelge 11 – Tamamlanan Yeşil Yürüyüş Yolları	42
Çizelge 12 – Tamamlanan Çevre Dostu Sokak	42
Çizelge 13 –İlin akarsuları	44
Çizelge 14 - Mevcut göl, gölet ve rezervuarlar	44
Çizelge 15 – Yeraltı suyu potansiyeli.....	45
Çizelge 16 -2024 yılı yüzey ve yeraltı sularında tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan nitrat kirliliği ile ilgili analiz sonuçları	47
Çizelge 17 -Şırnak ili, tarım alanları	47
Çizelge 18 - İçme Ve Kullanma Suyu Şebekesi İçin Çekilen Toplam Su Miktarı (Bin M3/Yıl)	50
Çizelge 19 -İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfus	50
Çizelge 20 -Şırnak ili 2024 yılı İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi için Çekilen Toplam Su Miktarı(Bin M3/Yıl).....	51
Çizelge 21 Enerji üretmek amacıyla kullanılan su kaynakları	52
Çizelge 22 –2024 yılı itibariyle kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu	54
Çizelge 23 –2024 yılı OSB, Serbest Bölgeler ve Sanayi Sitelerinde atıksu arıtma tesislerinin (AAT) durumu	55
Çizelge 24 –2024 yılı itibariyle münferit sanayiye ait atıksu arıtma tesisi (AAT) sayısı.....	55
Çizelge 25 –2024 .yılı itibariyle yeniden kullanılan veya bertaraf edilen arıtılmış atıksu durumu.....	56
Çizelge 26 –2024 yılında kullanılan ticari gübre tüketiminin bitki besin maddesi bazında ve yıllık tüketim miktarları	57
Çizelge 27 -2024 yılında tarımda kullanılan girdilerden gübreler haricindeki diğer kimyasal maddeleri (tarımsal ilaçlar vb)	57
Çizelge 28 -2024 yılında topraktaki pestisit vb tarım ilacı birikimini tespit etmek amacıyla yapılmış analizin sonuçları.....	58
Çizelge 29 -2024 yılı için il/ilçe belediyelerince toplanan ve yerel yönetimlerce (büyükşehir belediyesi/ belediye/ birliklerce) yönetilen belediye atığı miktarı ve toplanma, taşınma ve bertaraf yöntemleri.....	60
Çizelge 30–2024 yılı itibariyle hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıkları yönetimi	61
Çizelge 31–2024 yılı itibariyle Atık Getirme Merkezleri/ Mobil Atık Getirme Merkezleri	62
Çizelge 32 –2024 yılı itibariyle temel seviye sıfır atık belgesini alan il genelindeki bina/yerleşkelerin sayısı.....	62
Çizelge 33 –2024 yılı ambalaj ve ambalaj atıkları istatistik sonuçları	64

Çizelge 34 - Kayıtlı ekonomik işletme sayısı.....	64
Çizelge 35 2024 yılında kayıtlı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi sayısı.....	64
Çizelge 36 -2024 yılında ambalaj atığı geri kazanım tesisi sayısı.....	64
Çizelge 37 -2024 yılında atık işleme yöntemine göre tehlikeli atık miktarları*	66
Çizelge 38 –2022 yılı için atık madeni yağ geri kazanım ve bertaraf miktarları	66
Çizelge 39 – Yıllar itibariyle atık akü ve pil miktarı (kg)*	67
Çizelge 40 –2022 yılı için atık bitkisel yağlarla ilgili veriler	67
Çizelge 41 –2024 yılında oluşan ömrünü tamamlamış lastikler ile ilgili veriler.....	67
Çizelge 42 – Yıllar itibariyle beyan edilen ÖTL miktarları (ton/yıl)	67
Çizelge 43–2024 yılı AEEE toplanan ve işlenen miktarlar.....	69
Çizelge 44 –Şırnak İlnde yer alan ÖTA Tesis sayısı (Adet)	69
Çizelge 45– Yıllar itibariyle teslim alınan ÖTA miktarı (adet).....	69
Çizelge 46 –2024 Yılı tehlikesiz atıkların miktarı ve bertaraf edilmesi ile ilgili veriler	71
Çizelge 47 –2024 yılı için ildeki demir ve çelik üreticileri, cüruf ve bertaraf yöntemi	71
Çizelge 48-2024 yılı termik santrallerde kullanılan kömür, oluşan cüruf ve uçucu kül miktarı	72
Çizelge 49 –2024 yılında il sınırları içinde oluşan yıllık tıbbi atık miktarı.....	74
Çizelge 50 - Yıllara göre tıbbi atık miktarı	75
Çizelge 51 –2024 yılında maden zenginleştirme tesislerinden kaynaklanan atık miktarı	75
Çizelge 52 –2023 yılı itibariyle bulunan atık işleme tesisi sayısı*.....	76
Çizelge 50 –2024 yılında BEKRA kuruluşlarının sayısı.....	77
Çizelge 51 –2024 yılında BEKRA denetimi yapılan kuruluş sayısı	77
Çizelge 52–2024 yılında Katı Yakıtlara Ait Piyasa Gözetimi ve Denetimi	78
Çizelge 53 – Arazi kullanım sınıflandırması.....	91
Çizelge 54 – Bakanlık merkez ve ÇŞİDİM tarafından 2024 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı*	97
Çizelge 55 – Bakanlık merkez ve ÇŞİDİM tarafından 2014-2024 yılları arasında verilen muafiyet kararlarının sektörel dağılımı	98
Çizelge 56 – 2014-2024 yılları arasında verilen iade/iptal kararlarının sektörel dağılımı	98
Çizelge 57–2024 yılında Bakanlık Merkez teşkilatı ve ÇŞİDİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları.....	98
Çizelge 58 -2024 yılında ÇŞİDİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı	101
Çizelge 59- 2024 yılında ÇŞİDİM’e gelen tüm şikâyetler ve bunların değerlendirilme durumları	102
Çizelge 60 –2025 yılında ÇŞİDİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı	103
Çizelge 61-Şırnak İlnde Kirletici Salım ve Taşıma Kaydı Sistemine Kayıtlı Tesislerin Sektörel Dağılımı.....	105
Çizelge 62-2025 yılında ÇŞİDİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı.....	105
Çizelge 63- Şırnak İlnde Kirletici Salım ve Taşıma Kaydı Sistemine Kayıtlı Tesislerin Sektörel Dağılımı.....	107

GRAFİKLER DİZİNİ

Sayfa

Grafik 1- 2024 yılında Şırnak Hava Kalitesi İzleme istasyonu PM ₁₀ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	39
Grafik 2- 2024 yılında Şırnak Hava Kalitesi İzleme istasyonu SO ₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	39
Grafik 3 –2024 yılında gürültü konusunda yapılan şikayetlerin dağılımı	40
Grafik 4-2024 yılı belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen su miktarının kaynaklara göre dağılımı	50
Grafik 5-2024 yılında endüstrinin kullandığı suyun kaynaklara göre dağılımı.....	52
Grafik 6– 2023 ve 2024 yılında kanalizasyon şebekesi tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı (Şırnak Belediyesi, 2024)	53
Grafik 7– Yıllar bazında atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı	53
Grafik 8 -2024 yılı itibariyle Cizre Belediyesi atık karakterizasyonu.....	59
Grafik 9– Yıllar bazında sıfır atık yönetimi kapsamında verilen eğitimlere katılan kişi sayısı	61
Grafik 10 – Yıllar itibariyle temel seviye sıfır atık belgesini alan bina/yerleşke sayısı	63
Grafik 11 – Yıl bazında bulunan ambalaj atığı geri kazanım tesisi sayısı	65
Grafik 12– 2024 yılı Atık yönetim uygulaması verilerine göre ilimizdeki tehlikeli atık yönetimi*	65
Grafik 13 – Yıllar itibariyle ilinde atık madeni yağ miktarları &	66
Grafik 14– Yıllar itibariyle beyan edilen ÖTL miktarları (ton/yıl)	68
Grafik 15 - Yıllar itibariyle beyan edilen atık elektrikli ve elektronik eşya miktarları (ton)	69
Grafik 16– 2022 Yılı Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre ilimizdeki tehlikesiz atık yönetimi ..	71
Grafik 17–2024 yılı kül atıklarının yönetimi.....	72
Grafik 18– Arazi kullanım durumuna göre arazi sınıflandırması.....	90
Grafik 19–2024 yılında ÇED Olumlu Kararı alınan projelerin sektörel dağılımı	97
Grafik 20–2024 yılında ÇED Gerekli Değildir Kararı alınan projelerin sektörel dağılımı	98
Grafik 21–2024 yılında verilen Çevre İzin/ Çevre İzin ve Lisans Belgelerinin konularına göre dağılımı	99
Grafik 22– ÇŞİDİM tarafından 2024 yılında gerçekleştirilen planlı ve ani çevre denetimlerinin dağılımı.....	102
Grafik 23-2024 yılında ÇŞİDİM gelen şikâyetlerin konulara göre dağılımı.....	103
Grafik 24-2024 yılında ÇŞİDİM tarafından uygulanan idari para cezaları miktarının konulara göre dağılımı.....	104

HARİTALAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Harita 1 - HEY Portalı Ulusal PM10 Emisyonları Dağılım Haritası; (ton/yıl)	5
Harita 2 – Şırnak İlinde bulunan hava kirliliği ölçüm cihazlarının yerleri.....	38
Harita 3 - Şırnak İli Silopi Termik Santrali.....	72
Harita 4 - Şırnak İli Endemik Flora Türlerini Gösterir Harita.....	80
Harita 5 - Cizre Dicle Nehri Mahalli Öneme haiz sulak alan.....	84
Harita 6 - Şırnak ilinin Çevre Düzeni Planı.....	95

RESİMLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Resim 1 - Şırnak İli Hava Kalitesi İzleme İstasyonu	38
Resim 2 -Silopi Termik Santrali.....	73
Resim 3 -Şırnak Taşnanesi- Clinopodium serpyllifolium subsp sharnakense	79
Resim 4 -Şırnak Yavşanı- Teucrium sirnakense	80
Resim 5 -Yaban Keçisi- Capra aegagrus.....	81
Resim 6 Ceylan- Gazella subgutturosa.....	82
Resim 7 -Mısır Akbabası- Neophron percnopterus.....	82
Resim 8 -Kasrik Boğazı	83
Resim 9 -Cizre-Girikova	84
Resim 10 - Cizre Dicle Nehri Mahalli Öneme Haiz Sulak Alanı-1	85
Resim 11 - Cizre Dicle Nehri Mahalli Öneme Haiz Sulak Alanı-2	85
Resim 12 -Şırnak, İdil Dut Anıt Ağacı.....	88
Resim 13 - Şırnak, Kasrik Boğazı-1.....	89

GİRİŞ

Tarihçe

Nuh Peygamber ve Tufanı ile anılan ve adına Nuh Nebi kenti denilen Şırnak; topraklarının bir kısmını Güneydoğu Anadolu'da diğer kısmını ise Doğu Anadolu'da barındırmaktadır. İlin yer aldığı topraklar tarihsel olarak çok eskilere dayanmasına rağmen, Namaz Dağı'nın yamaçlarına kurulan il merkezinin tarihsel geçmişi ve merkez olması çok eski değildir. Şırnak 1990 yılında il olduğunda ön plana çıkmıştır. Önceleri Siirt iline bağlı bir ilçe iken; Siirt, Mardin ve Hakkâri'den alınan topraklarla il olmuştur. İlçelerinden Cizre, İdil ve Silopi Mardin'den; Merkez İlçe ve Güçlükönak Siirt'ten; Beytüşşebap ve Uludere Hakkâri'den dâhil edilmiştir. Bu şekilde ilin sınırları oluşturulmuştur.

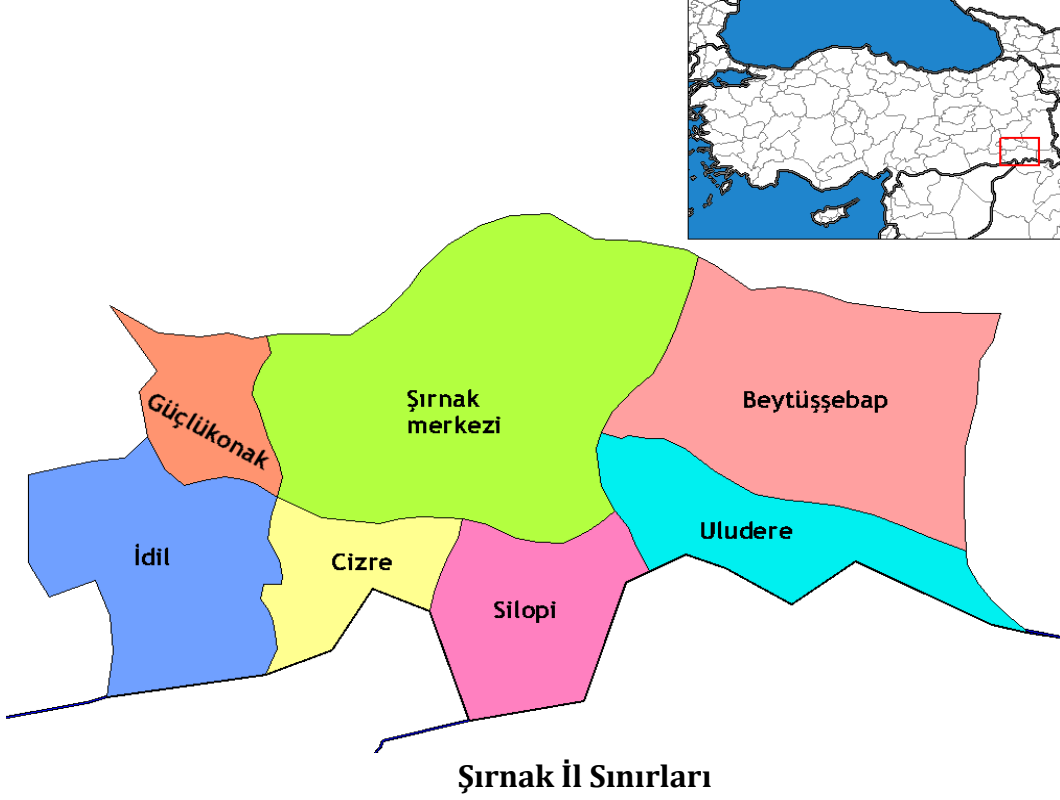
Şırnak toprakları geçmişte birçok medeniyeti üzerinde barındırmakla beraber, bunlar bir süreklilik teşkil etmemektedir. Tarih öncesi dönemlerden itibaren gerek Mezopotamya, gerek İran ve gerekse Anadolu'da kurulan devlet ve hanedanların egemenliğinde kalmıştır. Bunlar sırasıyla Asur, Babil, Hitit, Pers, Büyük İskender, Roma, Bizans, Sasani devletleri olup, bölge Hz. Ömer döneminde İslam topraklarına katılmıştır. Bundan sonra Emevi, Abbasi, Büyük Selçuklu, Artuklu, Musul Atabekleri ve Eyyubi hâkimiyetinde kalmıştır. Bir ara Akkoyunlu idaresine geçen yöre, XVI. yüzyıl başlarından itibaren Cizre merkezli Cizre (Botan) Beyleri'nin idaresine geçmiş ve Osmanlı Devleti döneminde de bu beyliğin yönetimi devam etmiştir. Osmanlı Devleti 1627 yılında Cizre Beyleri'nin yönetimine son vererek kendi hâkimiyetini tesis etmiştir. Osmanlı son döneminde 1875-1885 yılları arasında Şırnak, Diyarbakır Eyaleti, Mardin Livasına bağlı kaza olarak geçmektedir. Cumhuriyet devrinde Siirt iline bağlı ilçe iken, 1990 yılında il olmuş ve halen ilin merkezi konumundadır.

Coğrafya

Şırnak ili 37°31 kuzey enlemleri ve 42°28 doğu boylamları arasında yer almaktadır. Yüzölçümü 7.172 km², ortalama 1.400 metre rakımı ile deniz seviyesinden oldukça yüksek olan Şırnak ili topraklarının batı kesimi Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Dicle bölümünde, diğer yarısı da Doğu Anadolu Bölgesi içerisinde kalmaktadır. İl batıda Mardin, kuzeyde Siirt, kuzeydoğuda Hakkâri illeri, güneyde Irak ve Suriye toprakları ile çevrilidir.

Dağlar ve Akarsular

Şırnak ili dağlarının tamamına yakını Güneydoğu Toros sistemine bağlı yüksek kitlelerden oluşmaktadır. Yörenin en önemli dağı Cudi Dağı'dır. Küpeli Dağı, Kelmehmet Dağı, Gabar Dağı, Namaz Dağı ve Altın Dağları ilin diğer önemli dağlarını teşkil etmektedir. İl topraklarını Dicle Havzası içinde sayılmaktadır. Dicle Nehri başta olmak üzere Kızılsu Çayı, Habur Çayı ve Hezil Çayı diğer önemli sulardır.

Şırnak İl Sınırları

Vadiler

Dicle Vadisi: Koçtepe yöresinde il sınırları içine giren vadi Habur Vadisi ile birleştikten sonra Suriye topraklarına geçer. Etrafında verimli toprakları barındır. Bazen derinleşen vadi bazı yerlerde genişler ve düzleşir.

Kızılsu Vadisi: Yassı Dağı'nın güney eteklerinde başlar. Vadi daha sonra güneyde Kasrik Boğazını geçtikten sonra Dicle vadisi ile birleşir. Genellikle dar ve dik olup orta kesimleri genişler.

Habur Vadisi: Nerdüş Platosu'nun güneyinden başlayan bu vadi çok derindir. Beytüşşebap'tan sonra güney yönde uzanır ve buradan Irak topraklarına girer.

İklim

Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde toprakları bulunan ilde birbirinden farklı iki hava kütlesi etkili olmaktadır. Bunlardan birisi, bölgeyi özellikle kış aylarında etkisi altına alan soğuk karakterli karasal hava kütlesi; diğeri ise yaz aylarında etkili olan sıcak karakterli tropikal hava kütlesidir. Doğu Anadolu bölgesinde kalan kısmında kışlar sert ve soğuk geçmektedir. Güneydoğu Anadolu bölgesi içinde kalan kısmında kışlar daha ılık fakat yaz aylarında aşırı sıcak hava görülmektedir.

Bitki Örtüsü

İklimin karasal olması doğal bitki örtüsü üzerinde etkili olmuştur. Mevsim içindeki twhların az olması nedeniyle doğal bitki örtüsünün bozkır olmasına neden olmuştur. Stepler ilkbahar yağışlarıyla ortaya

çıkarak, yaz sıcaklıkları ile kaybolmaktadır. Bozkırlar küçükbaş hayvancılık için önemlidir. Yükseklerde özellikle Beytüşşebap ve Uludere civarında bulunan dağların yüksek yerlerinde Alpin çayırları bulunur. Faraşın Yaylası bu açıdan önemlidir. Dağların yüksek yamaçlarında yer yer bozuk karakterli meşelikleri görmek mümkündür. Meşe ağaçlarının dışında yükseklerde ardıç ağaç toplulukları bulunmaktadır. Ardıçlar dayanıklı ve düz yapılı olduğundan evlerin tavanlarında kullanılmıştır. İli saran dağların yamaçlarında bittim denilen yabani fıstıkları görmek mümkündür. Akdeniz ikliminin görüldüğü sınırlı alanda akarsu kenarlarında zakkum ve zeytin yetişmektedir. İlin orman kuşağına giren dağlık kesimleri yaban hayvanları için elverişli alanlar oluşturmaktadır. En çok rastlanan yaban hayvanları tilki, tavşan, çulluk, keklik, ördek, kaz, turna ve bıldırcındır.

Sanayi

Şırnak ilinde Merkez ve Cizre İlçesi olmak üzere 2 Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. Şırnak Merkez OSB altyapı, üstyapı, parselasyon vb. sorunlardan dolayı bakanlıktan kredi talebinde bulunulmuş olup, kredi başvurusu onaylanmıştır. Süreç içinde faal hale getirilecek olup 59 parsel olarak planlanmıştır. Cizre İlçesinde ise bulunan OSB’de 55 parselden meydana gelmektedir. Şırnak Merkez 76 Ha ve Cizre 100 Ha olmak üzere toplamda 176 hektarlık alan üzerinde kurulmuştur. Ayrıca Şırnak Merkez ve Cizre İlçesinde kurulmuş Küçük Sanayi Siteleri bulunmaktadır. Şırnak Merkez 10 Ha ve Cizre 10,7 olmak üzere 20,7 hektarlık alan üzerinde kurulmuşlardır. Bunun yanında 450 hektarı planlı sanayi alanları dışında olmak üzere toplam 646,7 hektar sanayi alanı vardır.

İlimizde Sanayi alanında faaliyet gösterip Sanayi Sicil Belgesi almış firma sayısı 218’dir. Sanayi Sicil Bilgi Sistemi (SSBS) kayıtlarına göre Şırnak ilinde 22’i OSB’lerde, 4’ü Küçük Sanayi Sitelerinde ve 192’si planlı sanayi bölgeleri dışında yer almaktadır. Dolayısıyla OSB ve diğer sanayi alanlarında yer alan sanayi kuruluşlarının sayısının İlimizdeki tüm sanayi kuruluşları sayısına oranı %11 civarındadır.

Müdürlüğümüz Çevre Personel Durumu

İl Müdürlüğümüzde “Çevre Yönetimi ve Denetimi Şube Müdürlüğü ile ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü” adıyla iki çevre şubesi olup; 2024 yılı Şubat ayı itibariyle şubelerimizde 2 Şube Müdürü bulunmakta, Habur Sınır kapısı ve İl Müdürlüğümüzde toplam 19 Çevre Mühendisi görev yapmaktadır.

A. HAVA

A.1. Hava Kalitesi

Modern yaşamın getirdiği şehirleşmenin bir sonucu olan hava kirliliği, yerel ve bölgesel olduğu kadar küresel ölçekte de etki alanına sahiptir. Hava kirliliğinin insan sağlığına önemli etkileri olması sebebiyle, hava kalitesi konusuna tüm dünyada büyük önem verilmektedir. Hava kirliliği problemlerini çözmek ve strateji belirlemek için, bilimsel topluluk ve ilgili otoritenin her ikisi de atmosferik kirlenici konsantrasyonlarını izlemek ve analiz etmek konusuna odaklanmışlardır (Kyrkilis vd, 2007). Otoritelerin hava kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi konusunda sorumluluklarının yanı sıra, halk sağlığını doğrudan etki eden bir konu olması sebebiyle, kamuoyuna iletişim araçları vasıtasıyla hava kirliliği güncel bilgilerini sunması da sorumlulukları arasındadır.

Ülkemizde dış ortam hava kalitesine ilişkin parametrelerin yönetimi Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği gereğince gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda, hava kalitesi limit değerlerine ilişkin bilgi Çizelge 1’de verilmektedir.

Hava kalitesi limit değerlerinin sağlanması amacıyla hava kalitesi yönetiminin bileşenleri; emisyon envanteri, hava kalitesi modelleme ve hava kalitesi ölçümleri olarak çalışılmaktadır. Son yıllarda gelişen bilgi teknolojileri hava yönetimi alanında kullanılmaya başlanmış web tabanlı coğrafi bilgi teknolojilerini kullanan ”Hava Emisyon Yönetim (HEY) Portalı” Bakanlığımız sunucularında devreye alınmıştır. Bu portalda tüm kirlenici kaynakların coğrafi lokasyonları ve bilgileri kayıt altına alınmakta ve hava kirliliğine katkıları ortaya konulmaktadır. Meteorolojik/topoğrafik etmenler ve sınır ötesi kirlilik taşınımı, şehirlerimizin kirliliğe katkıları bütüncül olarak değerlendirilmekte ve hava kalitesi haritaları hazırlanmaktadır. HEY Portalı aracılığıyla hava kalitesini iyileştirmek üzere Bakanlığımız önderliğinde yerel politikalar geliştirilmektedir.

Ancak farklı kirlenicilere ait ölçümleri anlamak bu konuda çalışan bir bilim insanı için mümkün olsa bile genel halk ve yerel otoriteler için oldukça zor olmaktadır. Bu sebeple, hava kirliliğinin/hava kalitesinin durumunu kamuoyuna açıklarken halkın kolayca anlayabileceği bir sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Tüm dünyada yaygın olarak kullanılan, Hava Kalitesi İndeksi (HKİ) denilen bu sınıflama sistemi ile havadaki kirlenicilerin konsantrasyonlarına göre hava kalitesi için iyi, orta, kötü, tehlikeli vb şeklinde derecelendirme yapılmaktadır. Dünyanın pek çok ülkesinde indeks hesaplanmasında kullanılan yöntem ve kriterler, kendi ülkelerinde uygulanan hava kalitesi standartlarına uygun şekilde oluşturulmuştur.

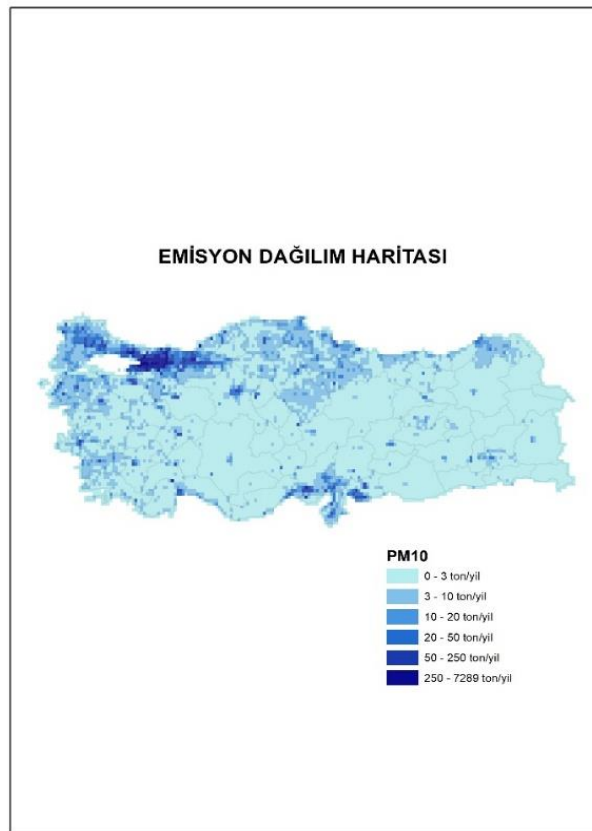
Bir ulusun hava kalitesinin iyileştirilmesi konusundaki başarısı, yerel ve ulusal hava kirliliği sorunları ve kirlilik azaltmadaki gelişmeler konusunda doğru ve iyi bilgilendirilmiş vatandaşların desteğine bağlıdır (Sharma vd, 2003a). Bir bölgedeki kirlenici seviyelerini anlamak için uygun bir aracın geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu araç, vatandaşın hava kirliliği seviyesi hakkında doğru ve anlaşılabilir şekilde bilgi sağlarken, aynı zamanda ilgili otoritelerin toplum sağlığını korumak için önlem almaları konusunda kullanılabilir olmalıdır (Kyrkilis vd, 2007).

Bu amaçla, geliştirilen standart değerler, gerek uyarıcı ve anlaşılabilir olması gerekse de kullanımı açısından yaygın olarak bir indekse çevrilerek sunulabilmektedir. Belli bir bölgedeki hava kalitesinin karakterize edilmesi için ülkelerin kendi sınır değerlerine göre dönüştürdükleri ve kirlilik sınıflandırılmasının yapıldığı bu indekse Hava Kalitesi İndeksi (HKİ) (Air Quality Index/AQI) adı

verilmektedir. İndeks belirli kategorilerde farklı tanım ve renkler kullanılarak ifade edilmekte ve ölçümü yapılan her kirletici için ayrı ayrı düzenlenmektedir (Yavuz, 2010).

Ulusal Hava Kalitesi İndeksi, ulusal mevzuatımız ve sınır değerlerimize uygun olarak oluşturulmuştur. 5 temel kirletici için hava kalitesi indeksi hesaplanmaktadır. Bunlar; partikül maddeler (PM₁₀), karbon monoksit (CO), kükürt dioksit (SO₂), azot dioksit (NO₂) ve ozon (O₃) dur.

Hava kalitesi yönetimine esas değerlendirme ve politika üretme amaçlı çalışmalar için sadece ölçüm sonuçları yeterli olmamaktadır. Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği çerçevesinde hava kalitesi modelleme araçları ile ulusal ölçekli bütüncül değerlendirmeye altlık oluşturacak hava kalitesi haritaları elde edilmektedir. HEY Portalı aracılığıyla hava yönetimi alanında bilgi işlem teknolojilerinin etkin olarak kullanımıyla, vatandaşlarımızın soludukları ve yarın soluyacakları hava kalitesi hakkında yüksek çözünürlüklü harita bilgisi edinebilmeleri amaçlanmaktadır.

Harita 1 - HEY Portalı Ulusal PM₁₀ Emisyonları Dağılım Haritası; (ton/yıl)

Hava kalitesi yönetimi bileşeni olan modelleme çalışmaları Bakanlığımızca hem ulusal/bölgesel /yerel ölçekte yürütülmekte; hem de geliştirilen yerli ve milli NEFES yazılımıyla sokak seviyesinde hava kalitesi değerlerinin 3 Boyutlu ortamda tespit edilmesi için kullanılmaktadır.

Bakanlığımızca, 5 metreye kadar kısa mesafeleri dahi modelleyebilen 3 boyutlu NEFES yazılımıyla hava kirliliğine neden olan noktalar ve kirlilik kaynağı tespit edilebilmektedir. Geliştirilen yerli ve milli yazılım NEFES ile stratejik hava kalitesi haritaları, 3 boyutlu bina modeli, kent atlası, topoğrafya, trafik yoğunluğu, kavşaklar, binaların yakıt tipi gibi çok sayıda etmen ele alınarak 3 boyutlu ortamda hava kalitesi değerleri 81 ilimiz için ortaya konulmaktadır.

NEFES yazılımıyla evsel ısınma, sanayi, kara, deniz, hava ve demiryolu ulaşımına bağlı hava kirliliği kaynak noktaları tespit edilip, kaynağa özgü önlemler geliştirilebilmektedir.

Hava kalitesi tahminlerinin Bakanlık kaynakları ve altyapısıyla gerçekleştirilmesine 2021 yılı itibarıyla başlanmış olup, çalışmalar 81 ilimizde yaygınlaştırılmıştır. Bu amaçla hava yönetimine esas faaliyette olan Operasyonel Merkez günlük olarak hava kalitesi tahmin sonuçlarını üretmektedir.

Çizelge 1 – Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği limit değerleri ve uyarı eşikleri

KİRLLETİCİ	ORTALAMA SÜRE	LİMİT DEĞER	UYARI EŞİĞİ
		($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	
SO ₂	saatlik -insan sağlığının korunması için-	350	500 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (hava kalitesinin temsili bölgelerinde bütün bir “bölge” veya “alt bölge”de veya en azından 100 km ² ’de –hangisi küçükse- üç ardışık saatte ölçülür)
	24 saatlik -insan sağlığının korunması için-	125	
	yıllık ve kış dönemi (Ekosistemin korunması) -insan sağlığının korunması için-	20	
NO ₂	aatlik-insan sağlığının korunması için- (2024 yılı itibarıyla hedeflenen sınır değer mevcuttur)	220	400 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (hava kalitesinin temsili bölgelerinde bütün bir “bölge” veya “alt bölge”de veya en azından 100 km ² ’de –hangisi küçükse- üç ardışık saatte ölçülür)
	yıllık -insan sağlığının korunması için-(2024 yılı itibarıyla hedeflenen sınır değer mevcuttur)	40	
NO _x	yıllık -vejetasyonun korunması için-	30	----
PM ₁₀	24 saatlik -insan sağlığının korunması için-	50	----
	yıllık -insan sağlığının korunması için-	40	
Pb	yıllık -insan sağlığının korunması için-	0,5	----
Benzen	yıllık -insan sağlığının korunması için-	5	----
CO	maksimum günlük 8 saatlik ortalama (mg/m^3)-insan sağlığının korunması için-	10	----

Çizelge 2 - Ulusal hava kalite indeksi kesme noktaları

İndeks	HKİ	SO ₂ [µg/m ³]	NO ₂ [µg/m ³]	CO [µg/m ³]	O ₃ [µg/m ³]	PM10 [µg/m ³]
		1 Sa. Ort.	1 Sa. Ort.	8 Sa. Ort.	8 Sa. Ort.	24 Sa. Ort.
İyi	0 – 50	0-100	0-100	0-5.500	0-120 ^L	0-50
Orta	51 – 100	101-250	101-200	5.501-10.000	121-160	51-100
Hassas	101 – 150	251-500	201-500	10.001-16.000 ^L	161-180 ^B	101-260
Sağlıksız	151 – 200	501-850	501-1.000	16.001-24.000	181-240 ^U	261-400
Kötü	201 – 300	851-1.100	1.001-2.000	24.001-32.000	241-700	401-520
Tehlikeli	301 – 500	>1.101	>2.001	>32.001	>701	>521

L: Limit Değer

B: Bilgi Eşiği

U: Uyarı Eşiği

Çizelge 3 - Ulusal hava kalitesi indeksi

Hava Kalitesi İndeksi (AQI) Değerler	Sağlık Endişe Seviyeleri	Renkler	Anlamı
Hava Kalitesi İndeksi bu aralıkta olduğunda..	..hava kalitesi koşulları..	..bu renkler ile sembolize edilir..	..ve renkler bu anlama gelir.
0 - 50	İyi	Yeşil	Hava kalitesi iyi seviyededir.
51 - 100	Orta	Sarı	Hava kalitesi uygun olup, hava kirliliğine hassas gruplar orta düzeyde etkilenebilir.
101- 150	Hassas	Turuncu	Hassas gruplar için sağlık etkileri oluşabilir. Genel halkın etkilenmesi beklenmemektedir
151 - 200	Sağlıksız	Kırmızı	Hassas gruplar ciddi sağlık sorunları yaşayabilir. Genel halkın bazı sağlık etkileri yaşaması muhtemeldir.
201 - 300	Kötü	Mor	Nüfusun tamamının hava kirliliğinden etkilenme olasılığı yüksek olup, hassas gruplar açık hava etkinliklerini kısıtlamalıdır.
301 - 500	Tehlikeli	Kahverengi	Herkes, ciddi sağlık etkileri yaşayabilir. Açık hava etkinliklerinden kaçınılmalıdır.

Çizelge 4 –2024 yılı itibariyle sürekli emisyon ölçüm sistemleri
(ÇŞİDİM, 2024)

SEKTÖR	TESİS SAYISI	BACA SAYISI
Ağaç İşleme	-	-
Atık Yakma	-	-
Cam	-	-
Çimento	-	-
Enerji	1	2
Gıda	-	-
Gübre	-	-
Kağıt	-	-
Kimya	-	-
Kireç	-	-
Lastik	-	-
Maden	-	-
Metalurji	-	-
Otomotiv	-	-
Rafineri	-	-
Şeker	-	-
Tekstil	-	-
Jeotermal Enerji (JES)	-	-
TOPLAM	1	2

Bu bilgiler Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüklerimiz tarafından ÇED, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü Laboratuvar, Ölçüm ve İzleme Dairesi Başkanlığı'nca oluşturulan Sürekli İzleme Merkezinden – (<https://sim.csb.gov.tr/>) elde edilebilir.

A.2. Hava Kalitesi Üzerine Etki Eden Kirleticiler

Hava kirliliği, doğrudan veya dolaylı olarak insan sağlığını etkileyerek yaşam kalitesini düşürmektedir. Günümüzde hava kirliliği nedeniyle yerel, bölgesel ve küresel sorunlar yaygın olarak yaşanmaktadır.

Yoğun şehirleşme, şehirlerin yanlış yerleşmesi, motorlu taşıt sayısının artması, düzensiz sanayileşme, kalitesiz yakıt kullanımı, topoğrafik ve meteorolojik şartlar gibi nedenlerden dolayı büyük şehirlerimizde özellikle kış mevsiminde hava kirliliği yaşanabilmektedir.

Bir bölgede hava kalitesini ölçmek, o bölgede yaşayan insanların nasıl bir hava teneffüs ettiğinin bilinmesi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, önemli bir nokta da, bir bölgede meydana gelen hava kirliliğinin sadece o bölgede görülmeyip meteorolojik olaylara bağlı olarak yayılım göstermesi ve küresel problemlere de (küresel ısınma, asit yağmurları, vb) sebep olmasıdır.

Renksiz bir gaz olan kükürtdioksit (SO_2), atmosfere ulaştıktan sonra sülfat ve sülfürik asit olarak oksitlenir. Diğer kirleticiler ile birlikte büyük mesafeler üzerinden taşınabilecek damlalar veya katı partiküller oluşturur. SO_2 ve oksidasyon ürünleri kuru ve nemli depozisyonlar (asitli yağmur) sayesinde atmosferden uzaklaştırılır.

Azot Oksitler (NO_x), Azot monoksit (NO) ve azot dioksit (NO_2), toplamı azot oksitleri (NO_x) oluşturur. Azot oksitler genellikle (%90 durumda) NO olarak dışarı verilir. NO ve NO_2 'nin ozon veya radikallerle (OH veya HO_2 gibi) reaksiyonu sonucunda oluşur. İnsan sağlığını en çok etkileyen azot oksit türü olması itibarı ile NO_2 kentsel bölgelerdeki en önemli hava kirleticilerinden biridir. Azot oksit (NO_x) emisyonları insanların yarattığı kaynaklardan oluşmaktadır. Ana kaynakların başında kara, hava ve deniz trafiğindeki araçlar ve endüstriyel tesislerdeki yakma kazanları gelmektedir.

İnsan sağlığına etkileri açısından, sağlıklı insanların çok yüksek NO_2 derişimlerine kısa süre dahi maruz kalmaları, şiddetli akciğer tahribatlarına yol açabilir. Kronik akciğer rahatsızlığı olan kişilerin ise bu derişimlere maruz kalmaları, akciğerde kısa vadede fonksiyon bozukluklarına yol açabilir. NO_2 derişimine uzun süre maruz kalınması durumunda ise buna bağlı olarak solunum yolu rahatsızlıklarının ciddi oranda arttığı gözlenmektedir.

Toz Partikül Madde (PM_{10}), partikül madde terimi, havada bulunan katı partikülleri ifade eder. Bu partiküllerin tek tip bir kimyasal bileşimi yoktur. Katı partiküller insan faaliyetleri sonucu ve doğal kaynaklardan, doğrudan atmosfere karışırlar. Atmosferde diğer kirleticiler ile reaksiyona girerek PM 'yi oluştururlar ve atmosfere verilirler. (PM_{10} -10 μm 'nin altında bir aerodinamik çapa sahiptir) 2,5 μm 'ye kadar olan partikülleri kapsayacak yasal düzenlemeler konusunda çalışmalar devam etmektedir. PM_{10} için gösterilebilecek en büyük doğal kaynak yollardan kalkan tozlardır. Diğer önemli kaynaklar ise trafik, kömür ve maden ocakları, inşaat alanları ve taş ocaklarıdır. Sağlık etkileri açısından, PM_{10} solunum sisteminde birikebilir ve çeşitli sağlık etkilerine sebep olabilir. Astım gibi solunum rahatsızlıklarını kötüleştirebilir, erken ölümü de içeren çeşitli ciddi sağlık etkilerine sebep olur. Astım, kronik tıkalı akciğer ve kalp hastalığı gibi kalp veya akciğer hastalığı olan kişiler PM_{10} 'a maruz kaldığında sağlık durumları kötüleşebilir. Yaşlılar ve çocuklar, PM_{10} maruziyetine karşı hassastır. PM_{10} yardımıyla toz içerisindeki mevcut diğer kirleticiler akciğerlerin derinlerine kadar inebilir. İnce partiküllerin büyük bir kısmı akciğerlerdeki alveollere kadar ulaşabilir. Buradan da kurşun gibi zehirli maddeler %100 olarak kana geçebilir.

Karbonmonoksit (CO), kokusuz ve renksiz bir gazdır. Yakıtların yapısındaki karbonun tam yanmaması sonucu oluşur. CO derişimleri, tipik olarak soğuk mevsimlerde en yüksek değere ulaşır. Soğuk mevsimlerde çok yüksek değerlere ulaşılmasının bir sebebi de enverziyon durumudur. CO 'ın global arka plan konsantrasyonu 0.06 ve 0.17 mg/m^3 arasında bulunur. 2000/69/EC sayılı AB direktifinde CO ile ilgili sınır değerler tespit edilmiştir.

Enverziyon, sıcak havanın soğuk havanın üzerinde bulunarak, havanın dikey olarak birbiriyle karışmasının engellenmesi durumudur. Kirlilik böylece yer seviyesine yakın soğuk hava tabakasının içerisinde toplanır.

CO 'ın ana kaynağı trafik ve trafikteki sıkışıklıktır. Sağlık etkileri, akciğer yolu ile kan dolaşımına girerek, kimyasal olarak hemoglobinle bağlanır. Kandaki bu madde, oksijeni hücrelere taşır. Bu yolla, CO organ ve dokulara ulaşan oksijen miktarını azaltır. Sağlıklı kişilerde, daha yüksek seviyelerdeki CO 'e maruz kalmak, algılama ve gözün görme gücünü etkileyebilir. Hafif ve daha ağır kalp ve

solunum sistemi hastalığı olan kişiler ve henüz doğmamış ve yeni doğmuş bebekler, CO kirliliğine karşı en riskli grubu oluşturur.

Kurşun (Pb), doğada metal olarak bulunmaz. Kurşun gürültü, ışın ve vibrasyonlara karşı iyi bir koruyucudur ve hava yoluyla taşınır. Kurşun, maden ocakları ve bakır ve tunç (Cu+Sn) alaşımı işlenmesi, kurşun içeren ürünlerin geriye dönüştürülmesi ve kurşunlu petrolün yakılmasıyla çevreye yayılır. Kurşun içeren benzin ilavesi ürünlerinin de kullanılması, atmosferdeki kurşun oranını yükseltir.

Ozon (O₃), kokusuz renksiz ve 3 oksijen atomundan oluşan bir gazdır. Ozon kirliliği, özellikle yaz mevsiminde güneşli havalarda ve yüksek sıcaklıkta oluşur (NO₂+ güneş ışınları = NO+ O => O+ O₂ = O₃). Ozon üretimi uçucu organik bileşikler (VOC) ve karbon monoksit sayesinde hızlandırılır veya güçlendirilir. Ozonun oluşması için en önemli öncü bileşimler NO_x (Azot oksitler) ve VOC'dır. Yüksek güneş ışınlarının etkisiyle ozon derişimi Akdeniz ülkelerinde Kuzey-Avrupa ülkelerinden daha yüksektir. Sebebi ise güneş ışınlarının ozon'un fotokimyasal oluşumundaki fonksiyonundan kaynaklanmasıdır.

Diğer kirleticilere kıyasla ozon doğrudan ortam havasına karışmaz. Yeryüzüne yakın seviyede ozon karmaşık kimyasal reaksiyonlar yoluyla oluşur. Bu reaksiyonlara NO_x, metan, CO ve VOC'ler (etan (C₂H₆), etilen (C₂H₄), propan (C₃H₈), benzen (C₆H₆), toluen (C₆H₅), xilen (C₆H₄) gibi kimyasal maddelerde eklenir. Ozon çok güçlü bir oksidasyon maddesidir. Birçok biyolojik madde ile etkileşimde bulunur. Tüm solunum sistemine zarar verebilir. Ozonun zararlı etkisi derişim oranına ve ozona maruziyet süresine bağlıdır. Çocuklar büyük bir risk grubunu oluşturur. Diğer gruplar arasında öğlen saatlerinde dışarıda fiziksel aktivitede bulunanlar, astım hastaları, akciğer hastaları ve yaşlılar bulunur.

İlde gerek evsel ısınmada, gerekse sanayide ve araçlarda kullanılan yakıt miktarları ve cinsi aşağıdaki bilgiler doğrultusunda ilgili kurum/kuruluşlardan toplanarak çizelgelere işlenir. Ayrıca konuya ilişkin gerekli yorumlar çizelgelerinin altına yazılmalıdır.

Çizelge 5 –2024 yılında kullanılan yakıt türleri ve miktarları

(Akmercan Hakkari-Şırnak Doğalgaz, 2024)

		Katı Yakıt			Doğalgaz		Fuel Oil	
		Kullanım Yeri	Cinsi	Tüketim Miktarı (ton)	Kullanım Yeri	Tüketim Miktarı (sm ³)	Kullanım Yeri	Tüketim Miktarı (kg)
Sanayi				-	-	-		
					-	-		
					-	-		
					-	-		
		Tüketim Miktarı (ton)			Tüketim Miktarı (sm ³)		Tüketim Miktarı (m ³)	
Konut					23.122.103,32			

A.3. Hava Kalitesinin Kontrolü Konusundaki Çalışmalar

İlimizde sanayi tesisleri olmadığından yazın hava kirliliğine rastlanılmamaktadır. Bunun haricinde egzoz gazlarından hava kirliliği olmaması için (ilçelerde dahil olmak üzere) gerekli denetimler yapılmaktadır. İlimizde, hava kirliliği kışın yakılan yakıtlardan kaynaklanmaktadır. İlimizde hava kirliliğinin önlenmesi için yakıtlardan kaynaklanan hava kirliliğine neden olan yakıtların ilimizin girişinde sıkı denetim yapılarak mer'i mevzuatta belirtilen özellikte kömürün girmesine müsaade edilerek, kalitesiz yakıtın girmesi engellenmektedir.

Şehrimizde hava kirliliği kontrolü, kirlilik önleme ve hava kalitesinin iyileştirilmesi çalışmaları yürürlükte bulunan mevzuatlar ve ilimiz Mahalli Çevre Kurulu'nca oluşturulan Temiz Hava Programları doğrultusunda Şırnak Belediyesi ile Şırnak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü'nün koordinasyonu ve işbirliğinde yürütülmektedir.

A.3.1. Temiz Hava Eylem Planları

T.C.
ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI
ŞIRNAK ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ
ŞIRNAK İLİ TEMİZ HAVA EYLEM PLANI

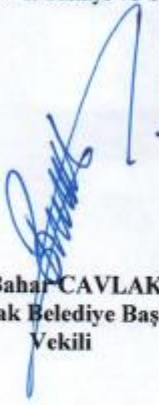
(2020-2024)

DESTEK SAĞLAYAN KURUMLAR

- ❖ Şırnak Belediye Başkanlığı
- ❖ Şırnak Üniversitesi
- ❖ İl Özel İdaresi
- ❖ İl Jandarma Komutanlığı
- ❖ İl Emniyet Müdürlüğü
- ❖ İl Milli Eğitim Müdürlüğü
- ❖ İl Sağlık Müdürlüğü
- ❖ İl Tarım ve Orman Müdürlüğü
- ❖ Şırnak Valiliği Sosyal Yardımlaşma Vakfı
- ❖ İl Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü

Planın Onay Tarihi

13/11/2020

Bahar CAVLAK
Şırnak Belediye Başkan
Vekili

Zafer SÖKMEN
Vali a.
Çevre ve Şehircilik İl Müdürü

ÖNSÖZ – I

Çevre konusu elbette küresel bir meseledir ve küresel boyutta ele alınmalıdır. Hızla artan dünya nüfusu, plansız sanayileşme ve sağlıksız kentleşme sonucunda ısınma, ulaştırma, sanayi ve büyük çaptaki kentsel dönüşüm çalışmalarından kaynaklı hava kirleticilerinin atmosferdeki yoğunluklarının giderek arttığı; buna bağlı olarak hava kalitesinin kötü anlamda değiştiği, göz ardı edilemez bir gerçektir.

Hava kirliliğinin, insan sağlığını etkileyerek yaşam kalitesini düşürdüğü aşikardır. Yaşadığımız ortamdaki hava kalitesi ne kadar yüksekse, hayat kalitemiz de o kadar yüksek olmaktadır. Bu bağlamda; bir bölgede hava kalitesini ölçmek, o bölgede yaşayan insanların nasıl bir hava teneffüs ettiğinin bilinmesi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, bir bölgede meydana gelen hava kirliliğinin sadece o bölgeyi etkilemediği meteorolojik olaylara bağlı olarak yayılım gösterdiği ve küresel problemlere de (küresel ısınma, asit yağmurları, vb) sebep olduğu da bilinmektedir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hava kirliliğinin azaltılması, hava kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi yönünde önemli çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği 06.06.2008 tarihli ve 26898 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yine bu konuda; 09/09/2013 tarihli ve 2013/37 sayılı Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Genelgesi yayınlanmıştır. Bu Genelge ile bir taraftan hava kalitesinin belirlenmesine yönelik uygulamalarda birlikteliği sağlamak için Yönetmelikte belirlenen tanımlanmış metotları ve kriterleri esas alarak tam bir hava kalitesi değerlendirmesinin sağlanması, diğer taraftan da hava kalitesi limit değerlerinin aşılmaması için alınması gerekli önlemlerin belirlenmesiyle hava kalitesi ve hava kirliliğinin önlenmesi konusunda kamuoyunun bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi konusunda destek sağlanması amaçlanmıştır.

Söz konusu Yönetmelik ve Genelge çerçevesinde, İlimiz için Temiz Hava Eylem Planı hazırlanmıştır. Bu eylem planı ile; öncelikle 2006 yılından itibaren İlimizde faaliyette olan Hava Kalitesi İzleme İstasyonu verilerine göre mevcut durum tespiti yapılmış; hava kalitesi değerlerimizin her yıl kademeli olarak azaltılmak suretiyle AB hava kalitesi limit değerlerine indirilmesi sürecinde yapılması gereken çalışmalara yer verilmiş; hava kirliliğinin azaltılarak AB limit değerlerine uyum sağlanması ve insanımızın daha sağlıklı ve kaliteli bir çevrede yaşaması hedeflenmiştir.

Bu plan ile hava kirliliğini önlemek adına yapılması gerekenler ve bunların uygulamasından sorumlu kurumlar tespit edilmeye çalışılmış ise de bu tek başına bir kişinin, kurumun veya bakanlığın yapabileceği bir çalışma değildir. Çevre duyarlılığının, çevreyi koruma ve gözetmenin bir görev olarak, bir kültür ve değer olarak tüm halkımıza mal edilmesi gerekmektedir.

Çevreye duyarlı olmak, çevreyi korumak ve geliştirmek gelecek nesillere karşı birincil görevimizdir. Vatandaşlarımızın çevreye duyarlılığını artırmak için çevreyi koruyan ve gözetmen sivil toplum kuruluşlarının varlığı bizim açımızdan çok büyük önem taşımaktadır.

Daha temiz bir hava solunması, daha kaliteli bir hava ile sağlıklı bir yaşam sürdürülebilmesi temennisiyle...

Tunahan EFENDİOĞLU
Şırnak Valisi

ÖNSÖZ –II

Soluduğumuz hava yaşam kalitemizi ve sağlığımızı etkilemekte; hava kirliliğine bağlı olarak ortaya çıkan sağlık sorunları, önemli ekonomik kayıplara yol açmaktadır. Halkın bu konudaki bilinç düzeyi arttıkça da kent sakinlerinin konuya olan hassasiyeti ve istekleri de artmaktadır.

Konutlarda ve sanayide kalitesiz kömür yakılması, trafik, ısınma sistemleri, hızlı kentleşme, şehrin yanlış bölgelere kurulması gibi etkenlerle kentsel hava kirliliği sorunları gün geçtikçe artmaktadır.

Ülkemizin içinde bulunduğu AB uyum sürecinde, çevresel konularda da uyum aranmakta ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi amacıyla kentlerdeki hava kalitesinin iyileştirilmesi beklenmektedir. 6 Haziran 2008’de yürürlüğe giren “Hava Kalitesinin Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği” (HKDYY) uyarınca, AB sınır değerlerinin sağlanabilmesi için mevcut hava kalitesinin kademeli olarak iyileştirilmesi gerekmektedir. Bunun için ilimiz genel özellikleri itibarıyla değerlendirilmiş, hava kirliliği kaynakları ve kirleticilerin dağılım özellikleri ve insan sağlığına etkileri de ele alınarak ilimizin temiz hava eylem planı hazırlanmıştır. Hava kalitesi sınır değerleri, günümüzdeki mevcut durum ve gelecekteki durum açısından değerlendirilmiş ve emisyon azaltılmasına yönelik önlemler belirtilmiştir.

Yaşadığımız çevreyi ve tabiatı korumak, küresel boyutta yaşanan çevre sorunlarının çözümüne katkıda bulunmak, gelecek nesillerimize daha yaşanabilir bir dünya bırakabilmemiz açısından hayati öneme sahiptir. Bu görevi en iyi şekilde yerine getirmek için hazırlanan eylem planının hayata geçirilmesinde kurumlar arası işbirliği de çok büyük önem arz etmektedir.

Daha güzel, daha sağlıklı, daha temiz bir gelecekte, daha temiz bir hava solunması dileğiyle...

Mehmet YARKA
Şırnak Belediye Başkanı

İÇİNDEKİLER

Sayfa Numarası

Önsöz	2-3
İçindekiler, Tablo, Grafik ve Şekil Listesi	5
1. GİRİŞ	6-15
1.1 Hava Kirliliği ile Hava Kirliliğinin İnsan Sağlığı Ve Çevre Üzerindeki Zararlı Etkileri	
1.2 Bu Planın Neden Yazıldığına Dair Genel Bilgi Ve Gerekliliği (mevzuat kapsamında)	
2. İLDEKİ HAVA KALİTESİ DURUMU VE TAHMİNİ	16-19
2.1 Hava kalitesi Ölçüm İstasyonu Bilgileri	
2.1.1 Ölçüm İstasyon Verileri	
3. ALINACAK ÖNLEMLER	19-25
4. ONAY	25

Tablo Listesi

Tablo 1. 05/05/2009 tarihli ve 27219 sayılı Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik / Ek-I A	10
Tablo 2. Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi (HKDY)Yönetmeliği EK-I A, Geçiş Dönemi Uzun Vadeli ve Kısa Vadeli Sınır Değerlerinde Kademeli Azaltım.....	11
Tablo 3. Hava Kalitesi Değ. Ve Yönetimi Yönetmeliği Ek-I, Limit Değerlerinde Kademeli Azaltım.....	12
Tablo 4. Komisyon Üyeleri.....	13
Tablo 5: Şırnak İli Hava Kalitesi İzleme İstasyonlarının Sayısı, Tipi, Ölçtüğü Parametreler Ve Koordinatları.....	14
Tablo 6: 2018-2019 yılları arası Şırnak Ölçüm İstasyonu Verileri.....	15
Tablo 7: Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu Yıllık Ortalama Verileri.....	15
Tablo 8 Şırnak İlinde 2019 yılında evsel ısınmada kullanılan katı yakıtların cinsi, yakıtların özellikleri ve bu yakıtların temin edildiği yerleri.....	17
Tablo 10. Şırnak İli Temiz Hava Eylem Planı Takvimi	22

1. GİRİŞ

1.1. Hava kirliliği ve hava kirliliğinin insan sağlığı ve çevre üzerindeki zararlı etkileri

Hava kirliliği; Havada katı, sıvı ve gaz şeklindeki yabancı maddelerin insan sağlığına, canlı hayatına ve ekolojik dengeye zarar verecek miktar, yoğunluk ve sürede atmosferde bulunmasıdır.

Kirli hava, insanlarda solunum yolu hastalıklarının artmasına sebep olmaktadır. Kükürtdioksit ve ozon bitkiler için zararlı olup; özellikle ozon, ürün kayıplarına sebep olmakta ve ormanlara zarar vermektedir. Hava kirliliği, hava katmanlarında sera etkisine ve iklim değişikliğine yol açmaktadır. Küresel ısınmaya yol açabilmektedir.

Hava kirliliğinin, başta insan sağlığı olmak üzere görüş mesafesi, materyaller, bitkiler ve hayvan sağlığı üzerinde olumsuz etkileri vardır. Katı yakıtlar ve akaryakıt gibi karbonlu maddelerin tam yanmamasından meydana gelen katı ve sıvı parçacıkların bir gaz karışımı olan duman, hava kirliliğinin bir çeşididir ve görüş uzaklığını azaltıcı bir etkiye sahiptir.

Hava kirliliğinin, sanatsal ve mimari yapılar üzerinde tahrip edici ve bozucu etkisi vardır. Bitkiler üzerinde ise öldürücü ve büyümelerini engelleyici olabilmektedir. Bu nedenle hava kirliliği hem canlıların sağlığı açısından, hem de ekonomik yönden zarar vericidir.

Hava kirliliğinin insan sağlığı üzerindeki etkileri, atmosferde yüksek miktardaki zararlı maddelerin solunması sonucu ortaya çıkar. İnsanların sağlıklı ve rahat yaşayabilmesi için teneffüs edilen havanın mutlaka temiz olması gerekir. Havanın doğal yapısını bozan ve kirleten maddelerin başka bir deyişle kirli havanın solunması, özellikle akciğer dokularını tahrip edici ve öldürücü olabilmektedir. Solunum yolu ile alınan hava içerisindeki parçacıklar ve duman, teneffüs esnasında yutulur ve akciğerlere kadar ulaşır.

1.1.1. Hava Kirliliği Çeşitleri

Hava kirliliğini kaynaklarına göre üçe ayırabiliriz:

1- Isınmadan kaynaklanan hava kirliliği: ısınma amaçlı, düşük kalorili ve kükürt oranı yüksek kömürlerin yaygın olarak kullanılması ve yanlış yakma tekniklerinin uygulanması hava kirliliğine yol açar.

2- Motorlu taşıtlardan kaynaklanan hava kirliliği: Nüfus artışı ve gelir düzeyinin yükselmesine paralel olarak, sayısı hızla artan motorlu taşıtlardan çıkan egzoz gazları, hava kirliliğinde önemli bir faktör oluşturmaktadır.

3- Sanayiden kaynaklanan hava kirliliği: Sanayi tesislerinin kuruluşunda yanlış yer seçimi, çevrenin korunması açısından gerekli tedbirlerin alınmaması (baca filtresi, arıtma tesisi olmaması vb.), uygun teknolojilerin kullanılmaması, enerji üreten yakma ünitelerinde vasıfsız ve yüksek kükürtlü yakıtların kullanılması, hava kirliliğine sebep olan etkenlerin başında gelmektedir.

Hava kirliliği, nüfusun artması, kentlerin büyümesi, endüstrinin gelişmesiyle artan oranda ve değişen içerikte etkilerini sürdürmektedir. Lokal bir kaynaktan salınan hava kirleticiler yerel etkiler gösterirken, kent merkezlerinde enerji tüketimi, fosil yakıt yanması, motorlu taşıtların artmasıyla hava kalitesinin bozulmasına neden olmaktadır. Bölgesel taşınımlar, asit depolanması, artan sera gazları, troposferik ozon üretimi bugün hava kirliliğinin küresel boyutlara ulaşan etkilerini ortaya koymaktadır. Trafik, ulaşım, endüstri ve

ısınmadan kaynaklanan kirleticiler (antropojenik kaynaklı) hava kirliliğinin başlıcaları iken; meteoroloji, topografik yapı, dispersiyon ve kimyasal dönüşüm süreçlerinin hava kirliliği ve iklim üzerindeki etkileri artık daha iyi bilinmektedir.

Hava kirleticilerinin çevreye ve insan sağlığına etkilerinin zaman, mekan, etki süresi, konsantrasyon ve diğer karakteristiklerine bağlı olduğu bilinmektedir. Hava kirliliği bir yandan kalp ve akciğer hastalıklarına bağlı ölüm oranını artırırken, diğer yandan bu hastalıklara bağlı hastane başvurularını artırmaktadır. Bundan başka, hava kirliliği özellikle çocukların akciğer gelişimini olumsuz etkilemekte ve kirliliğin yoğun olduğu bölgelerde astım ve kronik obstrüktif akciğer hastalığı (KOAH) gibi kronik hava yolu hastalıklarının prevalansını artırmaktadır.

Hava kirliliğinin olumsuz etkileri, bir alıcı ortama ulaşması, temasta bulunması ve maruziyetin meydana gelmesi ile anlaşılabilir. Bu durumda hava kirliliği etkilerinin anlaşılması için aşağıdaki özelliklerin bilinmesi gerekmektedir.

- Alıcı ortama ulaşan kirleticilerin doğal, fiziksel, kimyasal ve biyolojik özellikleri,
- Alıcı ortam özellikleri (insan, hayvan, bitki, nesli tükenmekte olan türler, tüm popülasyon veya ekosistem),
- Kişilerin mevcut sağlık durumu,
- Ekosistem şartları,
- Kirleticilerin kimyasal kompozisyonu ve fiziksel formu,
- Kirleticilerin saf veya bir karışım içinde olduğu,
- Organizmanın veya kişinin kirleticiye maruziyet şekli (gıda, içecek, hava veya cilt yoluyla)

Kriter hava kirleticiler, kabul edilebilir hava kalitesi ile sağlıklı veya kötü hava kalitesini birbirinden ayıran, konsantrasyon limitleri belirlenmiş kirleticilerdir. Bu sınır değerler belirli zaman aralıklarında insan sağlığı ve/veya çevresel etkileri göz önünde bulundurularak dış ortam havasında bulunmasına izin verilen kirletici konsantrasyonlarıdır. Bu kirleticiler için belirlenen sınır değerler farklı ülkelerde ve çevresel örgütlerde farklı değerler alabilmektedir.

Kriter Hava Kirleticiler:

- Karbon monoksit (CO),
- Azot dioksit (NO₂),
- Kükürt dioksit (SO₂),
- Ozon (O₃),
- Partikül madde (PM),
- Kurşun (Pb)

Kirleticiler olarak da:

Partikül Madde (PM₁₀): Havadaki partikül madde insan sağlığını etkileyen en önemli kirleticilerden biridir. Partikül boyutu ile sağlık üzerindeki olumsuz etkisi doğrusal olarak bağlantılıdır. PM'nin 10 µM'den büyük kısmı burun ve nazofarenkste tutulmaktadır. 10 µM'den küçük kısmı bronşlarda birikirken 1-2 mikron çapındakiler alveollerde 0,1 mikron çapında olanlar ise alveollerden intrakapiller aralığa difüze olmaktadır. Partikül maddelerin fiziksel özellikleri yanında kimyasal kompozisyonu da sağlık açısından oldukça önemlidir. Partikül maddeler civa, kurşun, kadmiyum gibi ağır metaller ile kanserojenik kimyasalları

bünyelerinde bulundurabilmekte ve sağlık üzerinde önemli tehdit oluşturabilmektedirler. Bu zehirli ve kanser yapıcı kimyasallar, nemle birleşerek aside dönüşmektedir. Kurum, uçucu kül, benzin ve dizel araç egzoz partikülleri benzo(a)pyrene gibi kanser yapıcı maddeler içerdiğinden bunların uzun süre solunması kansere sebep olmaktadır.

Ozon (O₃): Ozon, atmosferin doğal bileşiminde bulunan, stratosfer tabakasında pik konsantrasyonlara ulaşan oldukça reaktif bir gazdır. Ozon suda çözünmediğinden solunum sisteminin derinliklerine ulaşarak, akciğerlerdeki olumsuz etkilerini gösterir. Troposferde antropojenik aktiviteler sonucu üretilir. Kentsel ve kırsal atmosferde NO₂'in ve güneş ışığının varlığında gerçekleşen fotokimyasal süreçlerden oluşur. 1950'lerde Los Angeles atmosferinde fark edilmeye başlanmıştır. Stratosferden taşınım da yaşadığımız atmosferdeki O₃'ün artışına katkıda bulunsa da büyük oranda antropojenik kaynaklardan üretilir.

Azot Oksitler (NO_x): Azot oksitler (NO_x) yüksek sıcaklıklarda (1200 °C) oluşan oldukça reaktif gazlardır. Azot oksitlerin pek çok türü rensiz ve kokusuzdur ve suda erimez. Bu nedenle üst solunum yollarında elimine edilmeden solunum yollarının en uç noktalarına kadar ilerler ve buralarda olumsuz etkilerini gösterirler. Yüksek sıcaklıklarda yanma sonucu genellikle azot monoksit (NO), az miktarda da azot dioksit (NO₂) oluşur. Atmosfere salınan NO oksidasyon sonucu NO₂'ye dönüşür. Atmosferde oldukça yaygın olarak bulunan NO₂, güçlü bir oksidandır ve partiküllerle birlikte bulunduklarında kentsel bölgelerde kırmızımsı-kahve renkli bir tabaka halinde görülebilir. NO_x'ler katı veya sıvı yakıtlar yüksek sıcaklıklarda yandığında oluşur. İki önemli kaynağı motorlu taşıtlar ve termik santrallerdir. Diğer endüstri tesisleri, ticari ve evsel ısıtma için yakıt tüketimi diğer NO_x kaynakları arasındadır. Özellikle kentsel bölgelerde taşıt sayısındaki artışa bağlı olarak NO_x konsantrasyonları da artmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde genel olarak SO₂ ve partikül madde azalma gösterse bile NO_x emisyonları artan taşıt sayısı ve sanayileşme nedeniyle artış göstermektedir.

Kükürtdioksit (SO₂): Rensiz, yanmayan ve parlamayan bir gazdır. Her yıl açığa çıkan kükürt oksitlerinin yaklaşık %60'ı kömür yakılmasıyla oluşmaktadır. Özellikle kömürün yakıt olarak kullanıldığı yerler SO₂ emisyonunun en büyük kaynaklarıdır. Orman yangınları, volkanik faaliyetler gibi doğal kaynaklarda da bulunur. Burun ve farenksteirritasyona, ana hava yollarında spazma yol açabilir. Bu gaz suda çözündüğünden, solunum yollarında uç noktalarına ulaşmadan büyük ölçüde burun ve farenkste elimine edilir. Atmosferde sülfat aerosolleri ve partikülleri oluşturur. Bu partiküller rüzgarlarla çok uzun mesafelere taşınabilirler. Nemde çözülmesi, güneş ışığı ve bazı kimyasalların varlığında sülfirik asit oluşturur. Asit yağmurların oluşmasında önemli katkısı vardır.

Karbonmonoksit (CO): Rensiz, kokusuz bir gazdır ve yakıtlardaki karbon tam olarak yanmadığında oluşur. Başlıca kaynağı içten yanmalı motorlardır (%85-95). Endüstri, odun yakılması ve orman yangınları CO emisyonlarının başlıca kaynaklarıdır. CO alveolar-kapilarmembranda kolayca difüzyona uğrayarak hemoglobine bağlanarak kanda COHb oluşmasına yol açar. CO, O₂'ye oranla Hemoglobine 200 kat daha kuvvetli bağlanır. Bundan dolayı da dokulara O₂ taşınmasını engelleyerek boğulmalara yol açar.

Uçucu Organik Bileşikler (VOC): Bu sınıfa çok sayıda kimyasal girer ve 300'ün üzerinde türü bulunmaktadır. Başlıca kaynakları motorlu taşıtlar, egzoz emisyonları, kimyasal üretim yapan endüstri ve güç santralleridir. Benzen, toluen, etilbenzen, ksilen, stiren en fazla sağlık riski oluşturan türlerdir. Kısa ve uzun dönemli olumsuz sağlık etkileri vardır. Atmosferdeki

uçucu organik bileşikler (UOB) konsantrasyonlarını emisyonlar, buharlaşma, depolanma ve güneş ışığı varlığında fotokimyasal reaksiyon süreçleri belirler. UOB'lere maruziyet akut ve kronik sağlık etkileri oluşturur. Düşük dozlardaki UOB'ler, astıma ve diğer bazı solunum yolu hastalıklarına sebep olur. UOB'ler yüksek konsantrasyonlarda, merkezi sinir sistemi üzerinde narkotik etki yaparlar. Bazı UOB'ler ekstrem konsantrasyonlara ulaştıklarında sinir sistemine ait fonksiyonlarda bozulmalara neden olurlar. Toksik özellik taşıyan bu bileşikler solunum yolu hastalıklarına sebep oldukları gibi, yüksek konsantrasyonlarda sinir sisteminde tahribata yol açmaktadır.

Hidrokarbonlar: Yakıtların tam yanmaması sonucu ortaya çıkmasından dolayı CO₂'ye benzerler. Fotokimyasal sise yol açtıklarında hava kirliliğini artırıcı rol oynarlar. Havadaki hidrokarbonların %60'ı kentsel bölgelerde bulunmaktadır. Normal bulundukları düzeyde toksik etkileri gösterilememiştir.

Kurşun: Hava kirliliğine yol açan en önemli metaldir. Kurşunlu benzin kullanan araç motorlarından, sanayi tesislerinden, insektisidlerden, boyalardan, kömür ve çöp yakılmasından kaynaklanır. Kurşun özellikle çocuklarda daha ciddi zehirlenmelere yol açmaktadır. Anemi, zeka geriliği ve davranış problemlerine neden olması yönünden önemlidir.

Hava kirliliği insan sağlığına olan etkileri için vücuda giriş şekli, maruziyet süresi, etkenlerin yoğunluğu ve kişinin genel sağlık durumunu en önemli etkilerdir.

Hava Kirliliği insanlarda başlıca solunum sistemi ile dolaşım sistemini etkilemektedir. Rusya'da yapılan bir araştırmada toprağa çöken kirlleticilerinin gıda ile sindirim sistemine de girdiğini göstermiştir. Kirleticilerin boyu ile suda çözünmelerine oranında sağlığa olumsuz etkileri vardır. Büyük partiküller nazofarenksi geçemezken PM 2.5 altında kalan ajanlar Akciğer dokusuna geçebilmektedir. Eğer bireyde solunum sistemi rahatsızlığı varsa etkenlerin limit değerli dolayısıyla daha düşük olmakta veya diğer bir değişle sağlık problemleri sağlıklı bir bireye göre daha erken yaşta ortaya çıkabilmektedir. Başlıca sağlık etkileri Astım, Allerji, Kronik obstrüktif akciğer hastalığı (KOA) ve Kanser. Hava Kirliliğinden de en çok etkilenenler ise 5 yaş altı çocuklar, kronik hastalar ve yaşlılar. Bu durumlara düşük sosyal statü (evsizler gibi), sağlık kuruluşuna ulaşamama (ör. afet durumları), sigara/alkol alışkanlığı, beslenme bozuklukları gibi etmenler eklenmesi sağlığa etkiler daha şiddetli olmaktadır.

1.2. Bu Planın Neden Yazıldığına Dair Genel Bilgi ve Gerekliliği

Bu Eylem Planı; 04.07.2011 tarih ve 27984 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2.maddesi b. bendi, 06.06.2008 tarih ve 26898 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi (HKDY) Yönetmeliği, 13.01.2005 tarih ve 25699 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak 01.04.2005 tarihinden itibaren yürürlüğe giren Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (I.K.H.K.K.Y.) (Değişiklik: 17.03.2005-25758; 14.05.2007-26522; 07.02.2009-27134; 27.01.2010-27475), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na yayımlanan Hava Kalite Değerlendirme ve Yönetimi Konulu 09.09.2013 tarih ve 31677 Sayılı 2013/37 No'lu Genelge ve 03.08.2013 tarih ve 28727 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yüksek Çevre Kurulu ve Mahalli Çevre Kurullarının Çalışma Usul ve Esasları Yönetmeliği hükümlerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tablo-1: 05/05/2009 tarihli ve 27219 sayılı Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik / Ek-I A

Kirletici	Ortalama süre	Sınır değeri	Sınır değerin yıllık azalması	Uyarı eşiği
SO ₂	Saatlik	900 $\mu\text{g}/\text{m}^3$		İlk seviye: 500 $\mu\text{g}/\text{m}^3$
	-KVS- 24 saatlik % 95 /yıl -insan sağlığının korunması için-	400 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Sınır değeri, 1.1.2009 tarihinde başlayarak 1.1.2014 tarihine kadar 250 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (sınır değerin %62,5'ü) olana kadar her 12 ayda bir eşit miktarda yıllık olarak azalır	İkinci seviye: 850 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ Üçüncü seviye: 1.100 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ Dördüncü seviye: 1.500 $\mu\text{g}/\text{m}^3$
	Kış Sezonu Ortalaması (1 Ekim – 31 Mart) -insan sağlığının korunması için-	250 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Sınır değeri, 1.1.2009 tarihinde başlayarak 1.1.2014 tarihine kadar 125 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (sınır değerin %50'si) olana kadar her 12 ayda bir eşit miktarda yıllık olarak azalır	(Verilen değerler 24 saatlik ortalamalardır.)
	Hedef Sınır Değeri (Yıllık aritmetik ortalama)	60 $\mu\text{g}/\text{m}^3$		
	Hedef Sınır Değeri Kış Sezonu Ortalaması (1 Ekim – 31 Mart)	120 $\mu\text{g}/\text{m}^3$		
	-UVS- yıllık -insan sağlığının korunması için-	150 $\mu\text{g}/\text{m}^3$		
	-UVS- yıllık -hassas hayvanların, bitkilerin ve nesnelerin korunması için-	60 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Sınır değeri, 1.1.2009 tarihinde başlayarak 1.1.2014 tarihine kadar 20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (sınır değerin %33'ü) olana kadar her 12 ayda bir eşit miktarda yıllık olarak azalır	
NO ₂	-KVS- 24 saatlik % 95 /yıl -insan sağlığının korunması için-	300 $\mu\text{g}/\text{m}^3$		
	-UVS- yıllık -insan sağlığının korunması için-	100 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Sınır değeri, 1.1.2009 tarihinde başlayarak 1.1.2014 tarihine kadar 60 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (sınır değerin %60'ı) olana kadar her 12 ayda bir eşit miktarda yıllık olarak azalır	
PM ₁₀	-KVS- 24 saatlik % 95/yıl -insan sağlığının korunması için-	300 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Sınır değeri, 1.1.2009 tarihinde başlayarak 1.1.2014 tarihine kadar 100 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (sınır değerin %33'ü) olana kadar her 12 ayda bir eşit miktarda yıllık olarak azalır	İlk seviye: 260 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ İkinci seviye: 400 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ Üçüncü seviye: 520 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ Dördüncü seviye: 650 $\mu\text{g}/\text{m}^3$
	Kış Sezonu Ortalaması (1 Ekim – 31 Mart) -insan sağlığının korunması için-	200 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Sınır değeri, 1.1.2009 tarihinde başlayarak 1.1.2014 tarihine kadar 90 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (sınır değerin %45'i) olana kadar her 12 ayda bir eşit miktarda yıllık olarak azalır	(Verilen değerler 24 saatlik ortalamalardır.)
	-UVS- yıllık -insan sağlığının korunması için-	150 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Sınır değeri, 1.1.2009 tarihinde başlayarak 1.1.2014 tarihine kadar 60 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (sınır değerin %40'ı) olana kadar her 12 ayda bir eşit miktarda yıllık olarak azalır	
Kurşun	-UVS- yıllık -insan sağlığının korunması için-	2 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Sınır değeri, 1.1.2009 tarihinde başlayarak 1.1.2014 tarihine kadar 1 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (sınır değerin %50'si) olana kadar her 12 ayda bir eşit miktarda yıllık olarak azalır	
CO	24 saatlik % 95/yıl -insan sağlığının korunması için-	30 mg/m^3	Sınır değeri, 1.1.2009 tarihinde başlayarak 1.1.2014 tarihine kadar 10 mg/m^3 (sınır değerin %33'ü) olana kadar her 12 ayda bir eşit miktarda yıllık olarak azalır	
	Yıllık -insan sağlığının korunması için-	10 mg/m^3		

Yönetmelikteki bu değişiklikle; 2009 yılı hava kalitesi sınır değerlerinin 01/01/2014 tarihine kadar **kademeli olarak azaltılması** ve o tarihten sonra **Avrupa Birliği hava kalitesi limit değerleri artı tolerans değerlerine** başlanarak **kademeli bir geçiş** ile AB limit değerlerine uyum sağlanması hedeflenmiş ve 01.01.2014 tarihinde Avrupa Birliği hava kalitesi limit değerlerine uyum sürecinin başlatılması istenmiştir. 2008-2014 yılları arası kademeli azaltım tablosu aşağıdaki gibi verilmiştir.

Tablo-2: Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi (HKDY)Yönetmeliği EK-I A, Geçiş Dönemi Uzun Vadeli ve Kısa Vadeli Sınır Değerlerinde Kademeli Azaltım

Kirletici	Ortalama süre	2008 Yılı Sınır değeri [$\mu\text{g}/\text{m}^3$] [$\text{CO mg}/\text{m}^3$]	Sınır değerin yıllık azaltımı	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Uyarı Eşiği
SO₂	KVS	400	Sınır değeri 250 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ olana kadar yıllık eşit azaltım	370	340	310	280	250	HKDY YÖNETMELİĞİ EK-I (AB LİMİT DEĞERLERİ + TOLERANS PAVİ)	İlk seviye: 500 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ İkinci seviye: 850 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ Üçüncü seviye: 1.100 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ Dördüncü seviye: 1.500 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (Verilen değerler 24 saatlik ortalamalardır.)
	UVS Kış sezonu ortalaması (1 Ekim-31 Mart)	250	Sınır değeri 125 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ olana kadar yıllık eşit azaltım	225	200	175	150	125		
PM₁₀ (Partikül Madde)	KVS	300	Sınır değeri 100 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ olana kadar yıllık eşit azaltım	260	220	180	140	100	HKDY YÖNETMELİĞİ EK-I (AB LİMİT DEĞERLERİ + TOLERANS PAVİ)	İlk seviye: 260 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ İkinci seviye: 400 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ Üçüncü seviye: 520 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ Dördüncü seviye: 650 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (Verilen değerler 24 saatlik ortalamalardır.)
	UVS- kış sezonu ortalaması (1 Ekim-31 Mart)	200	Sınır değeri 90 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ olana kadar yıllık eşit azaltım	178	156	134	112	90		

Söz konusu Yönetmelik doğrultusunda; **09.09.2013** tarihli ve **2013/37** sayılı **Hava Kalitesi Değerlendirme Ve Yönetimi Genelgesi** yayımlanmıştır. Bu Genelgeye göre Yönetmelikte belirtilen hava kalitesi standartları yıllara göre eşit olarak azaltılarak uygulanacak olup 2014-2019 yıllarını kapsayacak şekilde limit değerlerindeki kademeli azaltım tablosu Genelgenin Ek-II sinde verilmiştir. Bu tablodan, ilimizde ölçümleri yapılan kirlilik parametreleri için tablo aşağıda gibi oluşturulmuştur.

Tablo 3: Hava Kalitesi Değ. Ve Yönetimi Yönetmeliği Ek-I, Limit Değerlerinde Kademeli Azaltım

Kirleticisi	Ortalama Süre	Limit Değer							Uyarı Eşiği
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
SO ₂	Saatlik -insan sağlığının korunması için-	500	500	470	440	410	380	350	500 µg/m ³ (hava kalitesinin temsili bölgelerinde bütün bir "bölge" veya "alt bölgede" veya en azından 100 km ² de - hangisi küçük ise- üç ardışık saatte ölçülür)
	24 Saatlik -insan sağlığının korunması için-	250	250	225	200	175	150	125	
	Yıllık ve Kış Dönemi (1 Ekim den 31 Mart'a kadar) -ekosistemin korunması-	20	20	20	20	20	20	20	
PM ₁₀	24 Saatlik -insan sağlığının korunması için-	100	100	90	80	70	60	50	---
	Yıllık -insan sağlığının korunması için-	60	60	56	52	48	44	40	

Bu kapsamda gerekli önlemlerin alınarak yıllık olarak azalacak limit değerlere uyulması gerekmektedir. Bu bağlamda, Yönetmelikte 2014 yılına kadar belirtilen hava kalitesi limit değerlerini ve 2014 yılından sonra AB limit değerlerini sağlamaya yönelik Temiz Hava Eylem Planlarının hazırlanması ve illerde hava kirliliğini azaltmaya yönelik uygulamaların

hava kalitesi konusunda ilde çalışan ilgili kurum/kuruluşlarla görüşülüp karara bağlanması Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüklerimizden talep edilmiştir.

Bu çerçevede, "2013/37 sayılı Hava Kalitesinin Değerlendirme ve Yönetimi Genelgesi" ne istinaden (2020-2024) yılları için Temiz Hava Eylem Planımız oluşturulmuştur.

Tablo 4. Komisyon Üyeleri

Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Şırnak Belediye Başkanlığı	Şırnak Üniversitesi
Şırnak İl Özel İdaresi	İl Jandarma Komutanlığı	İl Emniyet Müdürlüğü
İl Milli Eğitim Müdürlüğü	İl Sağlık Müdürlüğü	İl Tarım ve Orman Müdürlüğü
Şırnak Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	İl Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü	

2. İLDEKİ HAVA KALİTESİ DURUMU VE TAHMİNİ

2008 tarihinde İlimiz Merkezinde Milli Eğitim Müdürlüğü bahçesi içerisinde 37° 31' 18" Enlem ve 42° 27' 17" Boylam koordinatlarında kurulu bulunan yeni HKİİ ile birlikte 25/07/2019 tarihinden itibaren SO₂-CO-PM₁₀-PM_{2,5}-NO_x ve O₃ analizörleriyle İlin hava kalitesi izleme çalışmalarına başlanılmıştır.

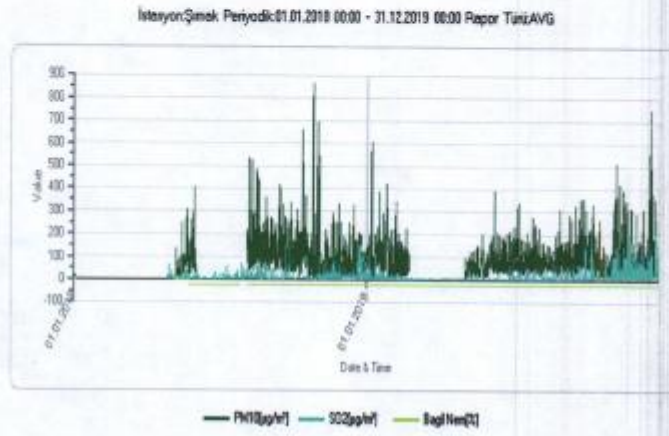
Tablo 5: Şırnak İli Hava Kalitesi İzleme İstasyonlarının Sayısı, Tipi, Ölçtüğü Parametreler Ve Koordinatları

İstasyon Adı	Ölçülen Parametreler	İstasyon Tipi	Koordinatı		Çalışmaya Başlama Tarihi
			Enlem	Boylam	
ŞIRNAK	SO ₂ , PM ₁₀ , PM _{2.5} , NO _x , CO, O ₃	Kentsel	37° 31' 18"	42° 27' 17"	2008

Şekil A.3- Şırnak İli Hava Kalitesi İzleme İstasyonu

Tablo 6: 2018-2019 yılları arası Şırnak Ölçüm İstasyonu Verileri

Tablo 7: Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu Yıllık Ortalama Verileri

2018	Max.	Min.	Ort.
PM10	180	15	74
SO ₂	24	1	6

2.1. Hava Kalitesinin Değerlendirilmesi

Şırnak Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü tarafından 2020 Şubat Ayı itibariyle toplam 10 adet tesise Hava konulu Çevre izni verilmiştir. Bu tesislerin faaliyet konuları ağırlıklı olarak inşaat, atık geri kazanımı ve madencilik tesisleridir.

Şırnak İlinde hava kirliliğine neden olan etmenler; kış sezonunda ısıtma amaçlı kullanılan yakıtlardır

Tablo 8. Şırnak İlinde 2018 yılında evsel ısıtmada kullanılan katı yakıtların cinsi, yakıtların özellikleri ve bu yakıtların temin edildiği yerler.

ŞIRNAK VALİLİĞİ SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI BAŞKANLIĞI							
Şırnak İlinde 2018 yılında evsel ısıtmada kullanılan katı yakıtların cinsi, yakıtların özellikleri ve bu yakıtların temin edildiği yerler.							
Yakıtın Cinsi	Temin Edildiği Yer	Tüketim Miktarı (Ton)	Yakıtın Özellikleri				
			Alt Isıl Değeri (Kcal/Kg)	Uçucu Madde (%)	Toplam Kükürt (%)	Toplam Nem (%)	Kül (%)
Sosyal Yardımlaşma Vakfı Kömürü	Şırnak	10.000	(Kuru Bazda) 4800	—	(Kuru Bazda) 2	(Orjinalde) 25	(Kuru Bazda) 25

Şırnak ilinde konutlar ve iş yerleri kademeli olarak doğal gazla geçmektedir

Nüfus artışı ve gelir düzeyinin yükselmesine paralel olarak, sayısı hızla artan motorlu taşıtlardan çıkan egzoz gazları, hava kirliliğinde önemli bir faktör oluşturmaktadır. Havada bulunan kurşunun % 95' inin araçlardan kaynaklandığı düşünüldüğünde araçlardan kaynaklanan hava kirliliğinin önemi bir kez daha anlaşılmış olacaktır.

Hava kirliliğinin başlıca sebeplerinden birisi olan motorlu taşıt kaynaklı egzoz emisyonları özellikle trafiğin yoğun olarak yaşandığı kent merkezlerinde önemli bir çevresel problem oluşturmaktadır. Motorlu taşıtlardan kaynaklanan egzoz gazı emisyonlarının azaltılmasında egzoz gazı emisyon ölçümleri ve denetimleri büyük önem taşımaktadır. 13.05.2006 tarih ve 26167 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile de egzoz gazı emisyon ölçümü uygulamaları ve bu uygulamaların denetlenmesine ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.

Bakanlığımızca Çevre Mevzuatının AB Mevzuatına uyum çalışmaları da dikkate alınarak hazırlanan "Egzoz Gazı Emisyonu Kontrolü Yönetmeliği" 04.04.2009 tarih ve 27190 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yukarıda bahsedilen Kanun ve Yönetmelik çerçevesinde; trafikte seyreden motorlu taşıtların hava kirliliğine olabilecek olumsuz etkilerinin azaltılması ve hava kalitesinin korunmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınması gayesiyle aşağıda belirtilen hususlara uyulması önem arz etmektedir.

Egzoz gazı emisyon ölçümü yapmak üzere başvuru yapacak istasyonların TS 12047 "Yetkili Servisler-Motorlu Araçlar İçin- Kurallar" standardını sağlayan sabit istasyon veya TS EN ISO/IEC 17020:2004"Çeşitli Tipteki Muayene Kuruluşlarının Çalıştırılmaları İçin Genel Kriterler" standardını sağlayan sabit veya Mobil Araç Muayene İstasyonu olması gerekmektedir.

İlimizde motorlu taşıtlardan kaynaklanan Egzoz Gazı Emisyon kirliliği de önemli sayılabilecek seviyelere ulaşmıştır.

İlimizde 1 tanesi gezici istasyon olmak üzere 6 firmaya Egzoz gazı emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş olup firmalara ilişkin bilgiler Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 9. İlimizde 2019 Yılı İlimizde Egzoz Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi Alan Yetkili Servislere Ait Bilgiler

Firmanın Adı	Firmanın Adresi
ACARSAN TAŞIT MUAYENE İSTASYONLARI YAPIM VE İŞLETİM A.Ş.(MERKEZ)	NUSAYBİN CAD. ÜZERİ 6.KM 3. SAKLAN KÖPRÜSÜ YANI CİZRE/ŞIRNAK
ACARSAN TAŞIT MUAYENE İSTASYONLARI YAPIM VE İŞLETİM A.Ş.(CİZRE)	CİZRE YOLU ÜZERİ, 6.KM, SANAYİ KARŞISI CİVARI MERKEZ/ŞIRNAK
ANKA MAKİNA PET.ÜRN.İNŞ.GIDA NAK.SAN.	NUSAYBİN YOLU ÜZERİ 6 KM ŞIRNAK
BARIŞLAR ELK.OTO.YEDEK.PARÇA SAN.TİÇ	KÜÇÜK SANAYİ SİTESİ NO:11 ŞIRNAK/MERKEZ
DÖNÜŞÜM OTOMOTİV SANAYİ VE TİC AŞ	NUSAYBİN YOLU ÜZERİ ŞIRNAK
ZIYLAN ULUSLARARASI TAŞIMACILIK OTOMOTİV İNŞ. PETROL GIDA SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	NUSAYBİN CAD. ÜZERİ CİZRE/ŞIRNAK

Şırnak İlinde bir adet Hava Kalitesi Ölçüm Cihazı mevcut olup, Şırnak İl Milli Eğitim Müdürlüğüne ait otopark bahçesinde bulunmaktadır. Gün içerisinde saatlik veriler alınmakta ve www.havaizleme.gov.tr adresinden de online olarak takip edilebilmektedir.

Kurulan hava kirliliği ölçüm istasyonunda Kükürtdioksit (SO₂) ve Partikül Madde (PM₁₀) parametreleri ölçülmektedir.

Ölçüm istasyonunda toplanan ölçüm verileri Bakanlığımıza ait özel bir ağ (VPN) üzerinden GSM Modemler aracılığıyla Bakanlığımız Çevre Referans Laboratuvarı Veri İşletim Merkezine aktararak izlenmekte ve www.havaizleme.gov.tr adresinde eşzamanlı olarak yayınlanmaktadır.

Saatlik ortalamalar şeklinde istasyonlardan alınan veriler incelenerek doğrulama çalışmaları yapılmakta olup söz konusu verilerle aylık ve yıllık raporlar hazırlanarak yayınlanmaktadır.

2.1.1. Mevcut Durum

Şırnak ilinde hava kirliliğine neden olan etmenler; kış sezonunda ısınma amaçlı kullanılan yakıtlar ve meteorolojik faktörlerdir.

İlde bulunan ve hava kirliliğine neden olması muhtemel tüm tesisler İl Müdürlüğümüz uzman teknik personellerince periyodik olarak kontrol edilmekte ve ölçüm sonuçları ilgili yönetmeliklerdeki standartlar ışığında yorumlanmaktadır.

Şırnak il genelinde konut ve işyerlerinin ısıtılmasında yakıt olarak kömür, odun, kalorifer yakıtı kullanılmaktadır. Köylerde yaşayanların ve ekonomik durumu iyi olmayan ailelerin tezek kullandığı da görülmektedir.

Kullanılan yakıtlara ait kontroller ve gerekli kısıtlamalar; ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından titizlikle yapılmaktadır. Kullanılması uygun olmayan ve gerekli izinleri alınmamış her türlü yakıtın kullanımı ve satışının önlenmesi amacıyla bir dizi çalışmalar yapılmaktadır.

Kış sezonunda ilimize kaçak ve kalitesi düşük sıvı ve katı yakıt getirilmesi, özel kalorifer yakıtı adı altında değişik özelliklerde yakıt imal edilmesi, depolanması, satılması ve kullanılmasının önlenmesi amacıyla denetimler yapılmaktadır.

Ayrıca ilimizde bir adet Hava Kalitesi Ölçüm Cihazı mevcut olup, Şırnak İl Milli Eğitim Müdürlüğüne ait otopark bahçesinde bulunmaktadır. Gün içerisinde yarım saatlik veriler alınmakta ve www.havaizleme.gov.tr adresinden de online olarak takip edilebilmektedir. Kurulan hava kirliliği ölçüm istasyonunda Kükürtdioksit (SO₂) ve Partikül Madde (PM₁₀) parametreleri ölçülmektedir.

Ölçüm istasyonunda toplanan ölçüm verileri Bakanlığımıza ait özel bir ağ (VPN) üzerinden GSM Modemler aracılığıyla Bakanlığımız Çevre Referans Laboratuvarı Veri İşletim Merkezine aktararak izlenmekte ve www.havaizleme.gov.tr adresinde eşzamanlı olarak yayınlanmaktadır.

Nüfus artışı ve gelir düzeyinin yükselmesine paralel olarak, sayısı hızla artan motorlu taşıtlardan çıkan egzoz gazları, hava kirliliğinde önemli bir faktör oluşturmaktadır. Havada bulunan kurşunun % 95' inin araçlardan kaynaklandığı düşünüldüğünde araçlardan kaynaklanan hava kirliliğinin önemi bir kez daha anlaşılmış olacaktır.

Yukarıda yer alan tablo ve şekiller incelendiğinde 2020-2024 yılları arasında SO₂ parametresi ile ilgili 24 saatlik limit değerlerde sorun yaşanmayacağı (gerekli önlemler alınınca) ancak yıllık limit değerlerin sağlanması konusunda etkin çalışmalar yapılması gerektiği düşünülmektedir.

PM₁₀ parametresi ile ilgili yapılan inceleme ve değerlendirmelerde ise, 24 saatlik ve yıllık limit değerlerin sağlanmasının mevcut şartlar devam ettiği sürece mümkün olmadığı, söz konusu limit değerlerin sağlanabilmesi için kalitesiz yakıt kullanımına engel olunması, yenilenebilir enerji kaynaklarının ve ilde mevcut olan doğalgazın teşvik edilmesi, enerjiyi verimli kullanan çevre dostu yeşil binaların yaygınlaştırılması, ısı yalıtımının yapılması v.b. önlemlerin alınması gerektiği düşünülmektedir.

3. ALINACAK ÖNLEMLER

Hava Kirliliği İle Mücadele Kapsamında Alınacak Önlemler:

Şırnak İlinde hava kirliliği ile mücadele kapsamında yapılacak iş ve işlemler aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

Madde-1- Halkın ilgili şikayetleri mesai saatleri içerisinde Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne, Zabıta Müdürlüğü 153 nolu telefonlara, mesai saatleri dışında Zabıta Müdürlüğü 153 nolu telefona bildirilecek; yazılı ve görsel basın yoluyla ilimizde hava kirliliği ile ilgili mücadelede uyulacak kuralların ve Bakanlığımız Alo 181 vb. şikayet edebilecekleri telefon numaraları halka duyurulacaktır.

Madde-2- Şırnak Belediyesi tarafından kurulacak denetim ekipleri, hava kirliliğinin kontrolü amacıyla apartmanlar ve fırınlar başta olmak üzere kış sezonu boyunca sürekli denetim yapacaktır. Denetimlerde apartman ve işyerlerinin uygun yakıt, filtre ve baca sistemine sahip olup olmadıkları, baca yüksekliklerinin uygunlukları vb. parametreler incelenecek, uygun olmayanların faaliyeti uygunsuzluk giderilinceye kadar durdurulacaktır

Madde-3-Kalorifer kazan dairesinde, "Kalorifer Kazanını Yakma Talimatı" gözle görünür bir yere asılmalı ve kalorifer kazanları yakma talimatında belirtilen dış ortam sıcaklığına göre yakılacaktır.

Madde-4-İlimizde, ilk yanma sırasında bacadan atılan partikül madde emisyonlarını kontrol etmek amacıyla ön yanmayı temin edecek şekilde stokerli sistemlerin sürekli (non-stop) yanmasının sağlanması, ayarlarının iyi yapılmış olması, sürekli kontrol edilmesi ve ateşçi ehliyet belgesine sahip kişilerce yakılması gerekmektedir. Gerekli görülen hallerde, katı yakıtlı kalorifer sistemlerinde partikül madde tutucu filtre sistemi taktırılması yetkili makamlarca (Valilik, Belediyeler) istenecektir.

Madde-5- Kış gelmeden önce ısınmada kullanacak yakıtların yanma veriminin artırılmasını, buna paralel olarak yakıt tüketimi ve bacadan atılan kirletici emisyonlarının azaltılmasını sağlamak için;

- soba ve kalorifer kazanları ile bacaların periyodik temizlenmesi,
- kalorifer tesisatlarının izole edilerek ısı kayıplarının önlenmesi,

- tüm ısıtma tesisatının bakımı ve temizliğinin yapılması,
- kazan dairelerinin yeterince havalandırılarak işletme talimatlarına uyulması,
- soba ve kalorifer kazanlarında kabul edilen standartlara uygunluğun aranması,
- kalorifer kazanlarının tekniğine uygun yakılarak kazan bakımı işlerinde çalışacaklar için Çevre ve Şehircilik İl Müdürlükleri, Milli Eğitim Müdürlüğü, Belediyeler ile "Yetkili Kalorifer Ateşçisi Kursları" düzenlenmesi ve halkın bilgilendirilmesi sağlanacaktır.

Madde-6-İlimiz sınırları içerisinde, dış ortam sıcaklığının gece ve gündüz 10°C nin üzerinde olduğu günlerde kalorifer ve sobaların yakılması yasaktır. Kalorifer ve sobalar; bina iç ortam sıcaklığı işyerleri için 20°C'den, konutlar için 24°C den yukarıda olmayacak şekilde yakılacaktır.

Madde-7- Hava kirliliğinin yoğun olarak yaşandığı saatlerde (sabah 06:00-10:00 akşam-15:00-21:00 saatleri arasında) trafik kaynaklı hava kirliliğini önlemek için yeşil dalga uygulaması yaygınlaştırılacaktır.

Madde-8- İhtiyaç sahibi vatandaşlara dağıtımı yapılacak yerli kömürlerden dağıtımdan önce mutlaka numune alınacak ve dağıtım işlemi numune sonucuna göre yapılacaktır. Bununla birlikte merkezde dağıtımı yapılacak kömürler için belirtilen standartların yükseltilmesi için çalışma yapılacaktır. Kaymakamlıklar tarafından dağıtımı yapılacak yerli kömürlerin (her parti için) Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'ne bilgi verilerek numune alınması sağlanacaktır.

Madde-9- Halkımız, soba yakma konusunda görsel ve yazılı basın ile sürekli bilgilendirilecektir.

Madde-10- İlimiz sınırları içinde dökme kömür satışı yasaktır. Tüm kömürler torbalanarak satılacaktır. Ancak, sanayinin teknik zorunlulukları nedeniyle izin belgeli firmalarca üretilen toz kömürleri Valilikten izin alarak, çevre kirliliğine neden olunmadan sanayide kullanılacaktır. Bunun dışındaki açık kömür girişlerine müsaade edilmeyecektir.

Madde-11-Kullanılacak yakıtların daha verimli yakılabilmesi amacıyla soba ve kalorifer kazanlarının TSE standartlarına uygunluğu aranacaktır.

Madde-12- Şırnak İlinde, Isınma maksatlı kullanılan ithal ve yerli katı yakıtlar (kömür, briket kömür, prina briketi vb.) için katı yakıt satıcısı kayıt belgesi, dağıtıcı kayıt belgesi, uygunluk izin belgesi, satış izin belgesi, analiz, ihalelere katılım, denetim, genel yükümlülükler ve uygulanacak müeyyideler mülga Çevre ve Orman Bakanlığının 28.09.2010 tarih ve 2010/14 sayılı Genelge ve ekleri çerçevesinde yer alan hükümlere uygun olarak yürütülecektir.

Madde-13-İşyeri Açma ve Çalıştırma Ruhsatı olmayan ve izinsiz kömür satışı yapan işyerlerinin yetkili idarelerce faaliyetleri durdurulacaktır.

Madde-14- Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ve İl Emniyet Müdürlüğü ekiplerince yapılacak olan egzoz emisyon pulu denetim sayısı arttırılacak ve denetim esnasında egzoz emisyon ölçümleri yapılacaktır.

Madde-15-Şehir merkezinde belirlenecek bölgelerde yeşil alan miktarının arttırılması için çalışma yapılacaktır.

Madde-16-İnşaat faaliyetleri neticesinde oluşacak tozun önlenmesi için gerekli önlemler alınacak olup, önlemleri almayan firmaların inşaat ruhsatları iptal edilecektir.

Madde-17-Uyarı kademelerinde uygulanacak denetimlere ilişkin iş programları Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne hazırlanacak, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü koordinasyonunda, Halk Sağlığı Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü ve Belediye Başkanlığı tarafından gerçekleştirilecektir.

Madde-18- Şehir merkezinde bulunan kamu kurumlarına ve belediyeye ait araç park yerlerinin ücretli yapılarak şehir içinde özel araç kullanımının azaltılması sağlanacak, park yasağı olan yerlerde araçların park yapmasının engellenmesine yönelik uyarıcı levhalar konulacaktır.

Madde-19-İlimizde yapımı devam eden Akmercan Doğalgaz Dağıtım Sanayi ve Ticaret A.Ş. firmasına ait enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun Kurul Kararı ile aldığı 20/03/2014 tarih ve DAG/4922-3/352 sayılı doğalgaz Dağıtım Lisansı gereği ilimiz Merkez ve İlçelerde doğal gaz faaliyeti yürütmektedir. Bilindiği üzere doğalgaz çevreci ve ekonomik bir yakıttır. Tüm bu nedenlerden dolayı doğalgaz altyapı çalışmalarının biran önce tamamlanması için ilgili kurum ve kuruluşların ilgili firmaya sürecin hızlanması işlemleri için destek sağlaması ve bu yönde kendi kurumlarında da doğalgaz geçişi için gerekli çalışmanın ivedilikle tamamlanması gerekmektedir.

Madde-19- Uyarı kademelerinde alınacak tedbirler:

24 saatlik (günlük) ortalama $\mu\text{g}/\text{m}^3$ olarak SO_2 'de $500 \mu\text{g}/\text{m}^3$, PM_{10} 'de $260 \mu\text{g}/\text{m}^3$ ya da bu kirlilik parametrelerinden her hangi birinin uyarı kademesine ulaştığı halde veya meteorolojik faktörlerde göz önüne alındığında hava kirliliğinin devam edebileceği düşünüldükçe aşağıdaki tedbirler uygulamaya konulacaktır.

- Birinci uyarı kademesine girildiğinde Basın-Yayın ve siren vasıtasıyla kamuya duyuru yapılacaktır. Ayrıca Sağlık Kuruluşları özellikle hava kirliliğinden etkilenecek risk grupları için uyarı ve önlemleri içeren bir bildiriye Televizyon Radyo ve Belediye Hoparlörü vasıtasıyla yayınlacaklardır.
2. ve 3. sınıf Gayri Sıhhi Müesseseler ve Binalar (Resmi ve Özel) emisyonlarını %50 düşürecek şekilde çalışma sürelerini veya yakıt sarfiyatlarını kısıtlayacaklardır.
- Isınma amaçlı kullanılan tüm kalorifer kazanları ve sobalar günde 8 saati geçmeyecek şekilde yakılacaktır.
- Teknik bakımdan sönmeye sakıncalı yakma kazanları ise toplum sağlığı bakımından yaşanabilecek olumsuz gelişmeler göz önüne alınarak minimum düzeyde yakılacaktır.
- Denetim ekipleri kirlilik kaynakları ve yoğunlaştığı bölgelerde denetimlerini yoğunlaştıracaklardır.

24 saatlik (günlük) ortalama $\mu\text{g}/\text{m}^3$ olarak SO_2 'de $850 \mu\text{g}/\text{m}^3$, PM_{10} 'de $400 \mu\text{g}/\text{m}^3$ ya da bu kirlilik parametrelerinden herhangi birinin uyarı kademesine ulaştığı halde veya meteorolojik faktörlerde göz önüne alındığında hava kirliliğinin devam edebileceği düşünüldükçe aşağıdaki tedbirler uygulamaya konulacaktır.

İkinci Uyarı Kademesine girildiğinde Basın-Yayın ve siren vasıtasıyla kamuya duyuru yapılacaktır. Ayrıca sağlık kuruluşları özellikle hava kirliliğinden etkilenecek risk grupları için uyarı ve önlemleri içeren bir bildiriye Televizyon ve Radyo vasıtasıyla yayınlacaklardır. Bütün Sağlık Kuruluşları insan sağlığı üzerinde kirlilik etkisiyle oluşabilecek rahatsızlıkların dağıtımını için gerekli organizasyonu ön tedbirleri alacaklardır.

f)1. 2. ve 3. sınıf Gayri Sıhhi Müesseseler ve Binalar (Resmi ve Özel) emisyonlarını % 50 düşürecek

şekilde çalışma süre veya yakıt sarfiyatını kısıtlayacaklardır.

g) Kalorifer kazanları ve sobalar günde 6 saati geçmeyecek şekilde yakılacaktır.

h) Teknik bakımdan sönməsi sakıncalı yakma kazanları minimum düzeyde yakılacaktır.

24 saatlik (günlük) ortalama $\mu\text{g}/\text{m}^3$ olarak SO_2 'de 1100 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ PM'de 520 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ya da bu kirlilik parametrelerinden herhangi birinin Uyarı Kademesine ulaştığı halde veya meteorolojik faktörlerde göz önüne alındığında hava kirliliğinin devam edebileceği düşünülerek aşağıdaki tedbirler uygulamaya konulacaktır.

ı) İlk ve Orta Dereceli Okullarla, Yüksek Okullar tatil edilecektir.

i) 1. 2. ve 3. Gayri Sıhhi Müesseseler ve Binalar (Resmi ve Özel) emisyonlarını % 50 düşürecek şekilde çalışma sürelerini kısıtlayacak veya yakıt sarfiyatını düşüreceklerdir.

j) Kalorifer kazanları ve sobalar günde 3 saati geçmeyecek şekilde yakılacaktır.

k) Teknik bakımdan sönməsi sakıncalı olan yakma kazanları minimum düzeyde yakılacaktır.

l) İl Merkezindeki kritik güzergahlar, Valilik Makamının uyarısı üzerine Emniyet Müdürlüğüne Trafığa kapatılacaktır. (Uygulamaya kamu araçları dahil olacak, ancak hayati önem taşıyan durumlarda araç kullanımı Ambulans, İtfaiye, zorunlu ihtiyaç maddeleri taşıyan araçlar, kolluk güçlerinin araçları ve hava kirliliğinin önlenmesi çerçevesinde görev alacak kamu araçları hariç olacaktır.

24 saatlik (günlük) ortalama $\mu\text{g}/\text{m}^3$ olarak SO_2 'de 1500 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, PM'de 650 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ya da bu kirlilik parametrelerinden herhangi birinin Uyarı Kademesine ulaştığı halde veya Meteorolojik faktörlerde göz önüne alındığında hava kirliliğinin devam edebileceği düşünülerek aşağıdaki tedbirler uygulamaya konulacaktır.

m) Tüm okullar, Resmi Daireler ve işyerleri tatil edilecektir.

n) 1. 2. ve 3. Sınıf Gayri Sıhhi Müesseseler ve Binalar (Resmi ve Özel) Faaliyetlerini tamamen durduracaklardır.

o) Kalorifer kazanları ve sobalar günde 3 saati geçmeyecek şekilde yakılacaktır.

p) Teknik bakımdan sönməsi sakıncalı olan yakma kazanları minimum düzeyde yakılacaktır.

r) İl Merkezinde kritik güzergahlar, Valilik Makamının uyarısı üzerine Emniyet Müdürlüğüne trafiğe kapatılacaktır (hayati önem taşıyan durumlarda araç kullanımı Ambulans, İtfaiye, zorunlu ihtiyaç maddeleri taşıyan araçlar, kolluk güçlerinin araçları ve hava kirliliğinin önlenmesi çerçevesinde görev alacak kamu araçları hariç olacaktır.)

- Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü ve Belediye personelinin oluşan ekipler kurularak, denetimler yoğunlaştırılacaktır.

Sağlık kurum ve kuruluşlarının, hazır ve tedbirli olması sağlanacaktır.

Gayri Sıhhi Müesseselerden; kapasitelerini düşürmeleri, ileri uyarı kademelerinde ise faaliyetlerini durdurmaları yönünde gerekli tedbirlerin alınması sağlanacaktır. Kalorifer ve soba yakma süreleri kısıtlanacaktır.

Tablo 10. Şırnak İli Temiz Hava Eylem Planı Takvimi

Yapılması Planlanan Eylem Proje-Faaliyet	Uygulama Dönemi	Eylemi Yapacak Kurum/Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kurum/Kuruluş
Hava Yönetimi ile ilgili denetim programının oluşturularak ısınma,sanayi ve motorlu taşıt bazında denetim ve kontrollerin yapılması	2020-2024	- Şırnak Valiliği (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü) - Şırnak Belediye Başkanlığı	- Belediyeler - Sağlık İl Müdürlüğü - İl Jandarma Komutanlığı - İl Emniyet Müdürlüğü - Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü
Hava Kalitesi Ön Değerlendirme çalışmalarının tamamlanması (Bölgesel Ağ Merkezlerinin Kurulması ile Paralel)	2020-2024	- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı(Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü) - Şırnak Valiliği (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü)	Belediyeler
Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun İşletimi	2020-2024	- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı(Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü) - Şırnak Valiliği (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü)	
Emisyon Konulu Çevre İzni Alan Tesis Sayısının Belirlenerek Denetlenmesi	2020-2024	Şırnak Valiliği (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü)	
Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği EK-1A Bölümünde tanımlanan sınır değerlerin uygulanması	2020-2024	- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı(Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü) - Şırnak Valiliği (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü)	- Belediyeler - Sağlık İl Müdürlüğü
Organize Sanayi Bölgeleri ve sanayi tesisleri yer seçiminde yerleşim alanlarının hava kirliliğinden etkilenme durumunun dikkate alınması	2020-2024	- Şırnak İl Özel İdaresi - Şırnak Belediye Başkanlığı	Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü
ÇED Raporlarının incelenmesinde ve değerlendirilmesinde hava kalitesi sınır	2020-2024	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇED İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü)	Özel Sektör Kuruluşları

değerlerinin göz önünde bulundurulması		• Şırnak Valiliği (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü)	
Eğitim Programları Düzenleme ve Halkın Bilgilendirilmesi	2020-2024	• Şırnak Valiliği(Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü) • Şırnak Belediye Başkanlığı	• Belediyeler • Meslek Odaları • Ulusal/Yerel Medya
Kaloriferlere eğitim verilmesi	2020-2024	• Halk Eğitim Merkezi	• İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Katı Yakıt Tercihleri ve izinli yakıtların seçilmesinde halkın Bilgilendirilmesi	2020-2024	• Şırnak Valiliği(Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü) • Batman Belediye Başkanlığı	
Çevre Düzeni Planları ve İmar Planlarında Hava Kirliliğinin Dikkate Alınmasının Sağlanması	2020-2024	• Şırnak İl Özel İdaresi • Şırnak Belediye Başkanlığı • İlçe Belediyeleri	• Şırnak Valiliği(Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü) • İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları
Ağaçlandırma Programlarının Belirlenmesi	2020-2024	• Tarım ve Orman Bakanlığı(Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü) • Orman İşletme İl Müdürlüğü	• Belediyeler • Sivil Toplum Kuruluşları

3.1 Uzun Vadede Araştırılan veya Planlanan Projeler ve Alınacak Önlemlerin Detayları

- Vatandaşlara ısınma amaçlı dağıtılan kömürlerin kaliteli olması ve piyasada satılan kömürlerin denetlenmesi,
- Şehir içi yolların mutlak suretle trafik akışını rahatlatacak önlemlerin alınması,
- Kalorifer kazanlarının periyodik olarak bakımlarının yaptırılması ve denetimi,
- Soba yakma teknikleri konusunda halkın eğitilmesi,
- Emisyon ölçümleri düzenli şekilde yapılarak hava kirliliğine neden olan her türlü araç, işyeri,fabrika vb. yerlerde gerekli tedbirlerin alınması,
- İl genelindeki sinyalizasyon sürelerinin kısa olması nedeniyle motorlu taşıtların dur-kalk yaparken emisyon salınımını artırması nedeniyle sinyalizasyon sürelerinin artırılması veya trafik ışıkları yerine akıllı kavşak kullanılması ve akıllı kavşak sayısının artırılması.
- Toplu taşımanın yaygınlaştırılması ve teşviki,
- Araçsız gün – bir gün boyunca araçsız gün ilan edilmesi ve sokaklarda şenliklerin düzenlenmesi,
- Her yıl bacalar ve soba boruları temizlenmeli, pencere, kapı ve çatı izolasyonlarına ve bina mantolamasına önem verilmesi,

- Belediyelerce yeni imar planı hazırlanırken daha fazla yeşil alan ve hava koridorlarının oluşturulmasına hassasiyet gösterilmesi,
- Özellikle belediye mücavir alanlarında ağaçlandırma çalışmalarının artırılması,
- İlimizde yıllık güneşli gün sayısının fazla olmasından dolayı yenilenebilir enerji kaynağı olan güneş enerjisi sistemine uyumlu çevreci binalar oluşturulması,
- Kamu binalarında ve lojmanlarında kullanılan katı yakıt yerine doğalgaz kullanımının artırılması ve gerekli dönüşümlerin sağlanması,
- İl Genelinde yapılan doğalgaz dönüşüm çalışmalarının hızlandırılması,
- Anlık trafik yoğunluklarının sürücüler tarafından izlenmesini sağlayacak mobil uygulamalar geliştirilmesi,
- Trafik seyrini rahatlatmak ve gereksiz dur-kalklara sebep olmamak için araçların yol kenarlarına park etmesinin engellenmesi,
- Kent merkezinin çeperlerinde zemin altı, çok katlı ve açık oto parklarının yapılması,
- Kent merkezinde hava kirliliği yüksek olan bölgelerde bazı caddelerin araç trafiğine kapatılması,
- Kent içinde yeşil alanların artırılması (küçük ve daha büyük alanlar, yürüyüş ve bisiklet yolları ile bağlantı kurulması),
- Belediyeler ve Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğündeki çevre ve özellikle hava kalitesi konusunda çalışan personel sayısının artırılması,
- İlimizde tramvay hattının kurulması(İlimizde Havaalanı ile Batman Üniversitesi Batı Raman Kampusu arasında tramvay hattının kurulması),
- Vatandaşları yürümeye teşvik etmek için yaya yolları ve kaldırımların iyileştirilmesi,
- Hava kalitesi izleme ağının kalitesinin iyileştirilmesi ve nokta sayısının artırılması

4. İlimize Ait Temiz Hava Eylem Planı Onayı

İlimize ait Temiz Hava Eylem Planı; Vali Başkanlığı'nda toplanan ve Belediye Başkanlığı'nın da katılım sağladığı 13/11/2020 tarihli Mahalli Çevre Kurulu'nda onaylanmıştır.

A.4. Ölçüm İstasyonları

Şırnak İlnde bir adet Hava Kalitesi Ölçüm Cihazı mevcut olup, Şırnak İl Milli Eğitim Müdürlüğü bahçesinde bulunmaktadır. Kurulan hava kirliliği ölçüm istasyonunda Kükürtdioksit (SO_2) ve Partikül Madde (PM_{10}) parametreleri ölçülmektedir. Ölçüm istasyonunda toplanan ölçüm verileri Bakanlığımıza ait özel bir ağ (VPN) üzerinden GSM Modemler aracılığıyla Bakanlığımız Çevre Referans Laboratuvarı Veri İşletim Merkezine aktararak izlenmekte ve www.havaizleme.gov.tr adresinde eşzamanlı olarak yayınlanmaktadır.

Saatlik ortalamalar şeklinde istasyonlardan alınan veriler incelenerek doğrulama çalışmaları yapılmakta olup söz konusu verilerle aylık ve yıllık raporlar hazırlanarak yayınlanmaktadır. Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun yeri Harita 3'de gösterilmiştir.

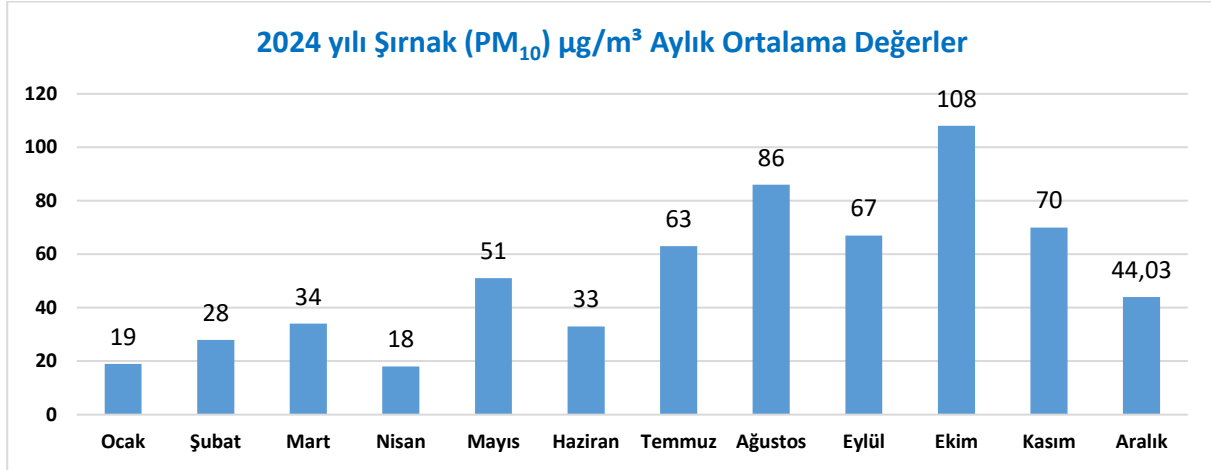
Resim 1 - Şırnak İli Hava Kalitesi İzleme İstasyonu

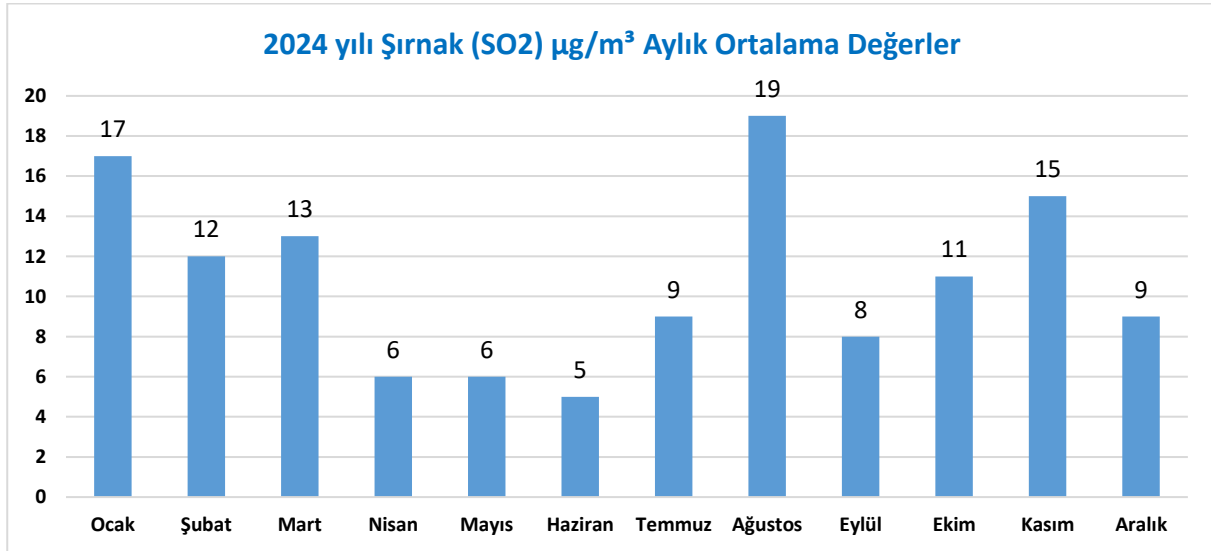
Harita 2 – Şırnak İlnde bulunan hava kirliliği ölçüm cihazlarının yerleri

Çizelge 6 -2024 yılında hava kalitesi ölçüm istasyon yerleri ve ölçülen parametreler
(havaizleme.gov.tr, 2024)

İSTASYON YERLERİ	KOORDİNATLARI (Enlem, Boylam)	HAVA KİRLETİCİLERİ					
		SO ₂	NO _x	CO	O ₂	HC	PM
Merkez İlçe	Y:275101 X:4155893	X	-	-	-	-	X

Grafik 1- 2024 yılında Şırnak Hava Kalitesi İzleme istasyonu PM₁₀ parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 024)

Grafik 2- 2024 yılında Şırnak Hava Kalitesi İzleme istasyonu SO₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2024)

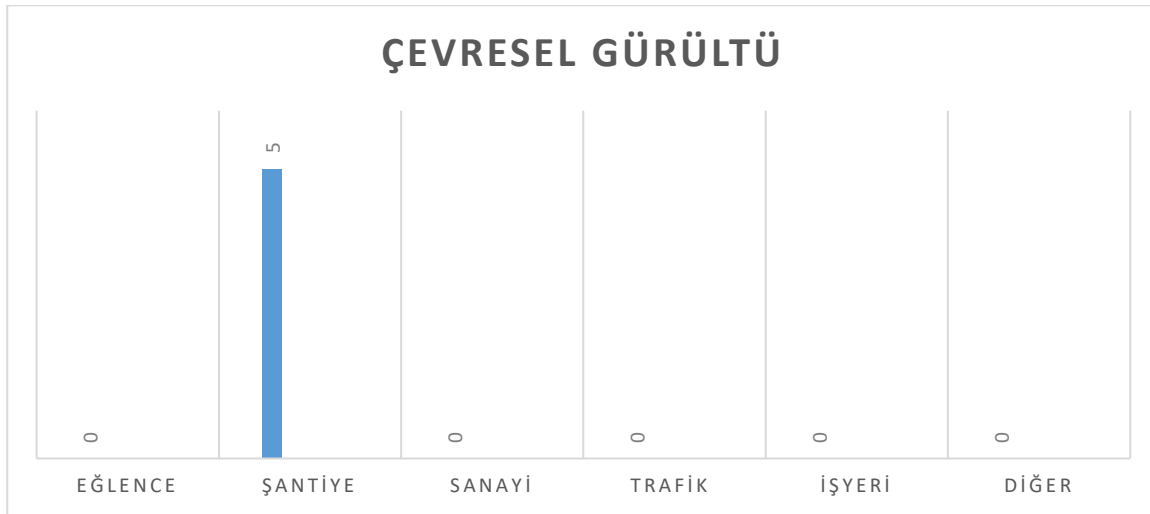
Çizelge 7 -2025 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değerin aşıldığı gün sayıları ($\mu\text{g}/\text{m}^3$; CO : mg/m^3)
(havaizleme.gov.tr, 2024)

İSTASYON ADI	SO ₂	AGS*	PM10	AGS*	CO	AGS*	NO	AGS*	NO ₂	AGS*	NO _x	AGS*	OZON	AGS*
Ocak	17		19											
Şubat	12		28											
Mart	13		34											
Nisan	6		18											
Mayıs	6		51											
Haziran	5		33											
Temmuz	9		63											
Ağustos	19		86											
Eylül	8		67											
Ekim	11		108											
Kasım	15		70											
Aralık	9		44											

*AGS: Sınır değerin aşıldığı gün sayısı

A.5. Çevresel Gürültü

Müdürlüğümüze 2023 yılı için gürültü ile ilgili 5 adet şikâyet ulaşmıştır. IV. Grup maden ocağında yapılan patlatma sonucu oluşan gürültü ile alakalı Alo 181 Çağrı Merkezi aracılığıyla şikayet İl Müdürlüğümüze ulaşmıştır. Şikayet incelenerek firmadan gürültü ölçüm raporlarının hazırlanması istenmiştir.

Grafik 3 –2024 yılında gürültü konusunda yapılan şikayetlerin dağılımı
(ÇŞİDİM, 2024)

Çizelge 8 – Tamamlanan Gürültü Bariyerleri

İli/İlçesi	Konumu	Tamamlandığı Yıl	Bariyer Alanı (m ²)	Bariyer Tipi
-	-	-	-	-

A.6. İklim Değişikliği Eylem Planı Çerçevesinde Yapılan Çalışmalar

Ülkemizde, emisyonların tesis seviyesinde takibine yönelik mevzuat çalışmaları 2010 yılında başlamış, Bakanlığımız ve ilgili kurumlar ile kuruluşlar arasında oluşturulan teknik bir çalışma grubu Sera gazı emisyonlarının takibine ilişkin yasal çerçevenin temelleri “Sera Gazı Emisyonlarının Takibi Hakkında Yönetmelik” in 25 Nisan 2012 Tarihli ve 28274 Sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle atılmıştır. Yönetmelik, Doğrulayıcı Kuruluşlar için TÜRKAK tarafından yapılması gereken akreditasyon yükümlülüğünü 2017 yılına ertelemek üzere revize edilerek 17 Mayıs 2014 tarih ve 29003 Sayılı Resmi Gazete’ de tekrar yayımlanmıştır. Yönetmeliğimiz ihtiyaçlar doğrultusunda bir kez daha revize edilmiş, 31 Mayıs 2017 tarihli ve 30082 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmıştır.

Söz konusu yönetmelik, 2003/87/EC sayılı AB Emisyon Ticareti Direktifinin, sera gazı emisyonlarının izlenmesi, raporlanması ve doğrulanması konularını uyumlaştıracak şekilde hazırlanmış olup, AB Çevre Müktesebatına uyum çerçevesinde önemli bir adım atılmıştır.

Ulusal mevzuat kapsamında, elektrik, çimento, demir-çelik, rafineri, seramik, kireç, kâğıt ve cam üretimi gibi sektörlerden kaynaklanan ve ulusal sera gazı emisyonlarının yaklaşık yarısını teşkil eden sera gazı emisyonları tesis seviyesinde izlenmektedir.

Yönetmelik kapsamında yürütülecek izleme ve raporlama iş ve işlemlerinin detaylandırılmasına yönelik “Sera Gazı Emisyonlarının İzlenmesi ve Raporlanması Hakkında Tebliğ” 22 Temmuz 2014 tarih ve 29068 sayılı Resmi Gazete’ de, tesis bazında hazırlanacak emisyon raporlarının Bakanlığa gönderilmeden önce yetkili bağımsız kuruluşlarca doğrulanması ile ilgili hususlar ve bahse konu doğrulayıcıların yetkilendirilmesine ilişkin şartlara yönelik “Sera Gazı Emisyon Raporlarının Doğrulanması ve Doğrulayıcı Kuruluşların Yetkilendirilmesi Tebliği” ise 02 Nisan 2015 tarihli ve 29314 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yönetmelik kapsamındaki tesisler öncelikle sera gazı izleme planlarını hazırlayarak sera gazı emisyonlarının ilk izlenmeye başlanacağı tarihten en az 6 ay önce Bakanlığa onay için göndermekle yükümlüdür. İzleme planı onaylandıktan sonra tesis, sera gazı emisyonlarını bu plan çerçevesinde her takvim yılı (1 Ocak -31 Aralık) için izlemek ve her yılın 30 Nisan tarihine kadar bir önceki yılın sera gazı emisyon raporunu Bakanlıktan tarafından yetkilendirilmiş doğrulayıcı kuruluşlara doğrularak Bakanlığa raporlamakla yükümlüdür.

Çevre, Şehircilik ve Değişikliği İl Müdürlükleri tarafından elde edilecek bilgilerin kapsamı; Bakanlığımızın Stratejik Planıyla ve Planda belirtilen iklim değişikliği ile ilişkili Üst politika belgeleriyle uyumlu olma bazında değerlendirilerek; Eksen 1: Çevre başlığı altındaki “Hedef 1.2. Hava Kalitesi ve Gürültü Kontrolü, İklim Değişikliği ve Ozon Tabakasının Korunması” na paralel unsurlar içermelidir.

Stratejik Planda yer alan söz konusu hedef kapsamında özellikle; “sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliğine uyum ile ilgili ulusal ölçekte plan, proje ve mevzuat çalışmaları devam etmekte olduğu” ifade edilmiştir. Bu doğrultuda iklim değişikliğine uyum, sera gazı azaltımı ve ozon tabakasının korunması bağlamında yürütülen çalışmalar da mevcuttur.

Bakanlığımız 2019-2023 Stratejik Planı kapsamında, 30 Büyükşehir Belediyesinde Yerel İklim Değişikliği Eylem Planının (YİDEP) hazırlanabilmesi için mevzuat çalışmaları yapılacağı belirtilmiştir.

Bu doğrultuda; yerel yönetimlerce Yerel İklim Değişikliği eylem planlarının hazırlanmasına dönük mevzuat ve Teknik Kılavuz hazırlama çalışmaları başlatılmıştır. Son yıllarda ülkemizde yaşanan iklim ile ilişkili afetlerin sayı, sıklık ve şiddetindeki artışa koşut olarak bölgesel düzeyde de iklim değişikliğine karşı direncin artırılması amacıyla bölge ve şehir ölçeğinde ele alınması gereken eylem ihtiyaçlarının tespit edilerek çözüm önerilerinin belirlenmesi doğrultusunda Bölgesel İklim Değişikliği Eylem Planlarının hazırlanması çalışmaları da devam etmektedir.

A.7. Ulaşım ve Hareketlilik

İlimizde egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş 7 adet sabit istasyon, 1 adet mobil araç muayene istasyonu toplam 8 adet firma bulunmakta, egzoz gazı emisyon ölçümü yaptıran araçlar 39.755 tane olup tamamlanan bisiklet yolları henüz bulunmamaktadır.

Çizelge 9-2024 yılındaki araç sayısı ve egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı
(egzoz.csb.gov.tr,TÜİK, 2024)

Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi Düzenlenen Firma Sayısı	İldeki Toplam Araç Sayısı	Egzoz Ölçümü Yaptıran Araç Sayısı
8	37.685	39.755

Çizelge 10 – Tamamlanan Bisiklet Yolları
(ÇŞİDİM, 2024)

İli	Güzergâhı	Mesafe (km)
Şırnak	-	-

Çizelge 11 – Tamamlanan Yeşil Yürüyüş Yolları
(ÇŞİDİM, 2024)

İli	Güzergâhı	Mesafe (km)
Şırnak	-	-

Çizelge 12 – Tamamlanan Çevre Dostu Sokak
(ÇŞİDİM, 2024)

İli	Güzergâhı	Mesafe (km)
Şırnak	-	-

A.8 Sonuç ve Değerlendirme

Şırnak ilinde hava kirliliği kontrolü, kirlilik önleme ve hava kalitesinin iyileştirilmesi çalışmaları yürürlükte bulunan mevzuatlar ve ilimiz Mahalli Çevre Kurulu'nca oluşturulan Temiz Hava Programları doğrultusunda Şırnak Belediyesi ile Şırnak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü'nün koordinasyonu ve işbirliğinde yürütülmektedir. Hava kirliliği kontrolü konusunda egzoz emisyon denetimleri düzenli olarak yapılmaktadır. İl Milli Eğitim Müdürlüğü bahçesi içerisinde bulunan hava kalitesi ölçüm istasyonunda düzenli olarak ölçüm yapılmakta ve kontroller sağlanmaktadır.

Kaynaklar

havaizleme.gov.tr

Şırnak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü
Şırnak Belediye Başkanlığı

B. SU VE SU KAYNAKLARI

B.1. İlin Su Kaynakları ve Potansiyeli

B.1.1. Yüzeysel Sular

B.1.1.1. Akarsular

Çizelge 13 –İlin akarsuları
(DSİ, 2024)

AKARSU İSMİ	Toplam Uzunluğu (km)	İl Sınırları İçindeki Uzunluğu (km)	Debisi (m ³ /sn)	Kolu Olduğu Akarsu	Kullanım Amacı
DİCLE NEHRİ	530	77.5	38,83	DİCLE NEHRİ	Sulama, Tarım
KIZILSU	51,5	51.5	4,13	DİCLE NEHRİ	Sulama, Tarım
NERDÜŞ ÇAYI	61	61	1,98	DİCLE NEHRİ	Sulama, Tarım
HEZİL ÇAYI	67.5+52.5*	48.5	4,64	DİCLE NEHRİ	Sulama, Tarım
HABUR ÇAYI	70	70	21,4	DİCLE NEHRİ	Sulama, Tarım

- Verilen değerler 2023 yılı verilerine göre hesaplanmıştır. Şırnak sınırları içinde kalan dicle nehri debi değerinde membaında su tutan ve elektrik üretimi yapan barajlardan(Silvan, Batman ve Ilisu barajları) dolayı düşüş gözlenmiştir*

Çizelge 14 - Mevcut göl, gölet ve rezervuarlar
(DSİ, 2024)

Gölün/Göletin/ Rezervuarın Adı	Tipi	Göl hacmi, m ³	Sulama Alanı (net), ha	Çekilen Su Miktarı, (m ³)	Katılan Su Miktarı, (m ³)	Kullanım Amacı
Dirsekli (İdil)	Homojen Toprak Dolgu	86,6	140 ha	-	-	Sulama

B.1.2. Yeraltı Suları

Orta Dicle alt havzasındaki yeraltı suyu kullanımının en fazla yoğun olduğu bölge Silopi – Cizre alt havzasında bulunan Pliyosen-Kuvaterner birimler verimli akifer özelliği göstermektedir. Onun dışındaki kuyuların genel çoğunluğu sularını Midyat kireçtaşlarından almaktadır.

Silopi ovası akifer birimleri serbest akifer özelliğinde olup Pliyosen - Kuvaterner yaşlı Lahta formasyonunun konglomeralı, çakıllı seviyeleri yeraltısuyu kullanımı ve verimi bakımından büyük önem arz etmektedir. Yeraltısuyu akış yönü, Silopi ovasının kuzeyinden güneye, Hezil suyuna doğrudur.

Silopi Ovası alüvyonları bir diğer akifer birimdir. Dicle nehri ve Hezil suyu yatağında geniş ve yaygındır. Kalınlığı 10 m civarında değişmektedir. Kum, kil, silt ve çakıldan oluşan Silopi alüvyonları özellikle ova güneyinde Hezil suyu yatağında, ana akarsuyun kollara ayrılmasıyla sazlık-bataklıkların oldukça geniş alanlara yayılmasına neden olmuştur.

Şırnak ili Cizre ilçesinde de yaygın bir yeraltısuyu kullanımı söz konusudur. Kuvaterner yaşlı bazaltlar bu kısımda yayılım göstermektedir.

Çizelge 15 – Yeraltı suyu potansiyeli
(DSİ, 2024)

Kullanım Amacı	hm ³ /yıl
İçme-Kullanma	1,32
Sanayi	0,16
Sulama	101,16
TOPLAM ÇEKİLEN SU	102,65

B.1.2.1. Yeraltı Su Seviyeleri

YIL	ORT. STATİK SEVİYE (m)	ORT.DİNAMİK SEVİYE (m)
2015 yılı öncesi	64,22	95,84
2015-2024 yılları arası	77,24	111,2

Sıra No	Proje Adı/Regülatör Adı	Su kaynağı	Kuruluş amacı	Kurulu Güç (MW)	Toplam Enerji (GWh/yıl)	Aşaması
1	ULUDERE HES	ULUDERE	Enerji	3,50	9,17	İşletme
2	CAN BARAJI VE HES	HABUR ÇAYI	Enerji	85	203.593	Planlama
3	MEŞETEPE HES	HABUR ÇAYI	Enerji	78.6	226	Planlama
4	SEKEREK HES	HEZİL ÇAYI	Enerji	26.87	69.72	Planlama
5	SİLOPİ ENERJİ GRUBU	HEZİL ÇAYI	Enerji	147.88	447.27	Planlama
6	ÇAĞLAYAN HES(ŞIRNAK)	NERDÜŞ DERE	Enerji	11.078	52.77	Planlama
7	ILICAK REGÜLATÖRÜ VE HES	HAMMAM ÇAYI	Enerji	14.43	35.685	İnşaat
8	OĞLAKÇI I VE II REGÜLATÖRÜ VE HES	KIZILSU ÇAYI	Enerji	8.42	22.32	Planlama
9	KIZILSU BARAJI VE HES	KIZILSU ÇAYI	Enerji	12.4	43	Planlama
10	ŞIRNAK ULUDERE REGÜLATÖRÜ VE HES	ULUDERE	Enerji	20.185	19.972	Planlama
11	TUĞBA REGÜLATÖRÜ VE HES	AVGİNDİK DERESİ	Enerji	40.88	91.254	Planlama

12	YÜKSEKKAYA REGÜLATÖRÜ VE HES	HABUR ÇAYI	Enerji	80.41	204.87	Planlama
13	NİZİR REGÜLATÖRÜ VE HES	HEZİL ÇAYI	Enerji	4.016	15.716	Planlama
14	BALLI BARAJI VE HES	ROBOZİK ÇAYI (HEZİL ÇAYI YAN KOLU)	Enerji	2.37	6.5	İşletme
15	ÇETİNTEPE BARAJI VE HES	ROBOZİK ÇAYI (HEZİL ÇAYI YAN KOLU)	Enerji	0.9	2.525	İşletme
16	KAVŞAKTEPE BARAJI VE HES	ROBOZİK ÇAYI (HEZİL ÇAYI YAN KOLU)	Enerji	1.57	6.814	İşletme
17	MUSATEPE BARAJI VE HES	ROBOZİK ÇAYI (HEZİL ÇAYI YAN KOLU)	Enerji	2	6.11	İşletme
18	SİLOPI BARAJI VE HES	HEZİL ÇAYI	Enerji	2.376	20.22	İşletme
19	ŞENOBA BARAJI VE HES	HEZİL ÇAYI	Enerji	47	139.23	Planlama
20	ŞIRNAK BARAJI VE HES	ROBOZİK ÇAYI (HEZİL ÇAYI YAN KOLU)	Enerji	4.95	28.42	İşletme
21	ULUDERE BARAJI VE HES	ROBOZİK ÇAYI (HEZİL ÇAYI YAN KOLU)	Enerji	3.43	17.242	İşletme

B.2. Su Kaynaklarının Kalitesi

Yüzey ve yeraltı suları için değerlendirme 7 Nisan 2012 tarih ve 28257 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik” ve 10.08.2016 tarih ve 29797 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Yerüstü Su Kalitesi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” e göre yapılacak ve aşağıda yer alan çizelge doldurulacaktır.

Çizelge 16 -2024 yılı yüzey ve yeraltı sularında tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan nitrat kirliliği ile ilgili analiz sonuçları

(Şırnak Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, 2024)

Su Kaynağının Cinsi (Yüzey/ Yeraltı)	Adı	Kullanım amacı ve kullanılan miktar				Analiz Yapılan İstasyonun				
		İçme ve kullanma suyu	Enerji üretimi	Sulama suyu	Endüstriyel su temini	Akım gözlem istasyonu kodu	Analiz sonuçları YSKY (Tablo-5)	Yeri (İlçe, Köy, Mevkii)	Koordinatları	Yıllık Ortalama Nitrat Değeri (mg/L)
Yeraltı	Öğündük			x		73-002		Öğündük		7,0
Yüzey	İkizce			x		73-013		İkizce		4,41
Yüzey	Kasrik			x		73-012		Kasrik		4,16
Yüzey	Dicle			x		73-001		Cizre		2,77
Yüzey	İdil			x		73-006		İdil		2,29
Yüzey	Nerdüş			x		73-007		Silopi		7,08

B.3. Su Kaynaklarının Kirlilik Durumu

B.3.1. Noktasal kaynaklar

B.3.1.1. Endüstriyel Kaynaklar

İl genelinde endüstrinin yayıldığı alanlardan, endüstride kullanılan su kaynağından ve alıcı ortama deşarj noktası koordinatlarından, atıksu deşarjları, sektörü ve deşarj edilen atıksu miktarı m³/yıl gibi verilere değinilmelidir.

B.3.1.2. Evsel Kaynaklar

Kısaca su kaynakları üzerine evsel kirlilik baskısından söz edilebilir. Alıcı ortama deşarj edilen atıksu miktarı m³/yıl, deşarj noktası koordinatlarına değinilmelidir. Ayrıntılar “B.6” bölümünde verilebilir.

B.3.2. Yayılı Kaynaklar

B.3.2.1. Tarımsal Kaynaklar

Çizelge 17 -Şırnak ili, tarım alanları
(TÜİK,2024)

Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin alanı(dekar)			Sebze bahçeleri alanı	Meyveler,içecek ve baharat bitkileri alanı	Süs bitkileri alanı
Toplam alan	Ekilen alan	Nadas			
1 068 607	868 148	105 656	35 641	59 162	-

B.3.2.2. Diğer

İl içerisinde vahşi depolama sahaları varsa bunlar hem yerüstü suları hem de yer altı sularını etkileyecektir. Bu sahaların yerleri ve etkileyebilecekleri su kaynakları belirtilmelidir.

B.4. Denizler

- B.4.1. Deniz Kıyı Sularının Kirlilik Durumu
- B.4.2. Plajların Su Kalitesi ve Mavi Bayrak Durumu
- B.4.3. Acil Müdahale Planları
- B.4.4. Atık Kabul Tesisleri ve Atık Alma Gemileri
- B.4.5. Denizdeki Balık Çiftlikleri
- B.4.6. Deniz Çöpleri

B.5. Sektörel Su Kullanımları ve Yapılan Su Tahsisleri

B.5.1. İçme ve Kullanma Suyu

B.5.1.1 Yüzeyel su kaynaklarından kullanılan su miktarı ve içme suyu arıtım tesisi mevcudiyeti

DSİ 10.Bölge Müdürlüğünün denetiminde yapımı tamamlanan Şırnak İçme Suyu Tesisleri ve İsale Hattı 1. Kademe İnşaatı işi 2009 yılında başlanıp 2010 yılında tamamlanmıştır.

Yapılan tesislerle Mijin kaynağından Şırnak merkez, Şenoba, Hilal ve Balveren beldelerine 2020 yılı ihtiyacı olan 8,07 milyon m³/yıl içme kullanma suyu sağlanmıştır. Bu proje kapsamında çalışılmış ve içmesuyu olarak kullanılabilecek olan alternatif kaynak ise Anılmış kaynağıdır.

Anılmış kaynağı: Şırnak'ın güney doğusunda ve yaklaşık 25 km uzaklıktadır. Kaynağın 1/25000 lik haritalardaki topoğrafik yüksekliği 1.300 m dir. Bölge araştırma yapmaya elverişsiz olduğu için detaylı bir araştırma yapılamamıştır.

İdil: Bölge Müdürlüğümüz denetiminde yapımı tamamlanan İdil İçme suyu Tesisleri İnşaatı (2009-2011) ile İdil ilçesine Cemzeng kaynağından 2,2 milyon m³/yıl içme kullanma suyu sağlanmıştır. Bermakof kaynağından ise şu an ilçeye 20 lt/s su sağlanmaktadır.

İlçedeki su temini için çekilen suyun kaynağı Dere (Cehennem Deresi) ve Sondaj kuyularıdır. Bu suların tamamı içme suyu amaçlı kullanılmaktadır. Sanayi amaçlı kullanılan su kaynağı bulunmamaktadır. İlçede içme suyu ile hizmet verilen sadece İlçe merkez belediyesi, hizmet verilen nüfus sayısı 31.049 dur. İlçeye gelen suyun %67 Kaynak ,%33 Kuyu sondaj suyudur.

Silopi: Şırnak Silopi İçmesuyu Projesi işi kapsamında; İlçenin 2045 yılı ihtiyacı olan 700 l/s (22,1 hm³/ yıl) içme ve kullanma suyu Hezil çayı üzerinde bulunan Silopi barajından temin

edilecektir. Aynı zamanda ilçenin 11 km kuzey doğusunda ve 890 kotunda bulunan Çağlayan (Görümlü) kaynağı da kullanılacaktır.

Hezil Çayı: Hezil çayı Şırnak-Uludere karayolunun Şenoba beldesinin hemen doğusunda Kuzeydoğu-Güney batı istikametinde Irak sınırına doğru akmaktadır. 1.127,2 km²'lik yağış alanına sahiptir. 1971-1984 yıllarını kapsayan akım ölçümleri sonucu max akım 380 m³/s, min akım 1,43 m³/s olarak ölçülmüştür.

Köserli kaynağı: Silopi'nin 15 km kuzey batısında Kale tepenin hemen yanında ve 1.000 m kotunda bulunan kaynağın ölçülen debisi 60 l/sn dir.

Derebaşı kaynağı: Silopi'ye 12 km kuzeyinde Kinisir tepenin eteğinde 1.050 m kotunda bulunmaktadır. Debisi 100 l/s olan Derebaşı kaynağı, çıktığı belde ile Derik Mustafa, Karacaköy, Dedeler, Esenli, Yolağzı ve Yeniköy'ün içme suyu ihtiyacını temin etmekte, geri kalan su ise Bazari deresini beslemektedir.

Habur Çayı: Hamam Boğazı mevkiinde ve yaklaşık 525 m kotunda Hezil çayına karışmaktadır. Habur çayının debisi yaklaşık olarak 6 m³/s 'dir. Silopi'ye 35 km mesafede bulunan bu çaydan Silopi'ye su alabilmek için üst kotlarda (630 m) su alma yapısı (regülatör, gölet, baraj vb.) inşa etmek gerekir.

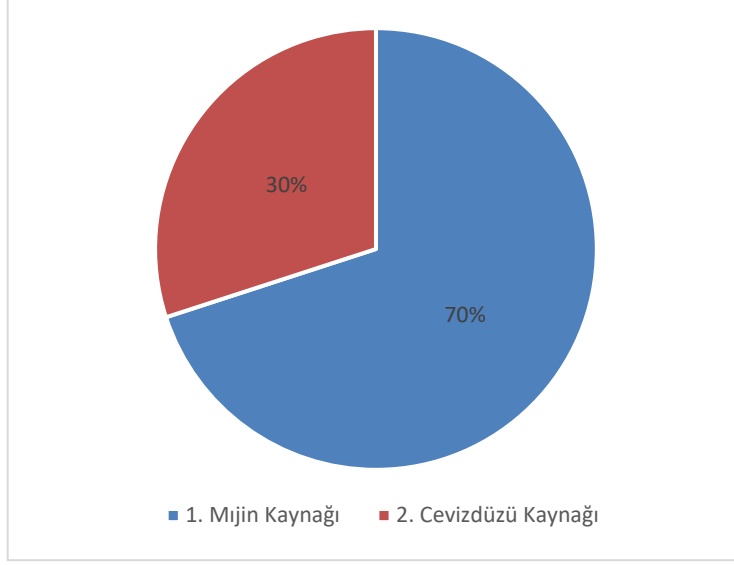
Cizre: Şırnak-Cizre İçme suyu projesi kapsamında Cizre İlçesinin içme suyu Cizre Barajından sağlanması planlanmaktadır. Cizre Barajından ilçeye 21,78 hm³/yıl içme ve kullanma suyu sağlanacaktır. Baraj inşaatı tamamlanana kadar ilçenin içme suyu ihtiyacı Dicle nehrinin kenarına açılacak keson kuyulardan sağlanacaktır.

Cizre Belediyesi bünyesinde içme suyu arıtma tesisi mevcuttur. İçme suyu arıtma tesisi 2018 yılında faaliyete geçmiştir. Günlük 100000 metreküp arıtma (1000m³/gün) kapasitelidir. İlçeye arıtma suları ilçenin bir kısmına cazibeyle verilirken bir kısmına da pompalar aracılığıyla verilmektedir. İçme suyu arıtma tesisinde dezenfeksiyon işlemi klorlama yöntemiyle yapılmaktadır. İçme Suyu Arıtma Tesisine gelen su, Dicle nehrinden karşılanmaktadır.

Tesiste fiziksel ve kimyasal arıtma yöntemleri uygulanmaktadır. Günlük olarak ortalama 34400 m³ arıtılmış içme suyu klorlanarak şehir şebekesine verilmektedir. Çağlayan kaynak suyu günlük 6450 m³ ve sondaj kuyuları ise günlük 2150 m³'tür. İlçe halkının %80'i içme suyu arıtma tesisinden verilen sudan faydalanmaktadır. Belediyenin diğer içme suyu kaynakları Çağlayan kaynak suyu ile Belediye sondaj kuyularıdır. Çağlayan kaynak suyu yaklaşık %15 ile sondaj kuyuları suyu ise yaklaşık %5 oranındadır. İlçede kişi başı günlük olarak düşen su miktarı ortalama 285 litredir.

İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmelik gereğince içme suyu arıtma suları periyodik aralıklarla laboratuvarda gerekli analizler yapılarak standartlar sağlandıktan sonra halka verilmektedir. Laboratuvarda bulanıklık, ph, sıcaklık, iletkenlik, toplam çözünmüş katı madde, demir, mangan, nitrat, nitrit, amonyum, sertlik, klor, renk, phs, alkalinite, silika analizleri yapılmaktadır. İçme suyu laboratuvarında arıtılan içme suyu gerek Türk Standartları Enstitüsü değerlerini sağladıktan sonra şebekeye verilmektedir.

Şırnak Şehir Merkezine Mijin ve Cevizdüzü ana kaynaklarından su gelmektedir. Suyun az olduğu dönemlerde Cevizdüzü su kaynağıda kullanılmaktadır. Mijin ana isale hattı cazibeli, Toptepe ana isale hattı ise terfi sistemi olarak çalışmaktadır.

Grafik 4-2024 yılı belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen su miktarının kaynaklara göre dağılımı
(Şırnak Belediyesi, 2024)

Çizelge 18 - İçme Ve Kullanma Suyu Şebekesi İçin Çekilen Toplam Su Miktarı (Bin M3/Yıl)
(TÜİK,2024)

Şırnak ili	Yıllar	İçme Ve Kullanma Suyu Şebekesi İçin Çekilen Toplam Su Miktarı (Bin M3/Yıl)
	2014	16718
	2016	10212
	2018	31892
	2020	33900
	2022	36302

Çizelge 19 -İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfus
(TÜİK,2024)

Şırnak İl ve İlçe Nüfusları		2020	2021	2022	2023	2024
	Ölçüm Bazında	537762	546589	557605	570745	570826
	Şehir	343301	354247	362910	383388	447677
	Köy	194461	192342	194695	187377	123149

**Çizelge 20 -Şırnak ili 2024 yılı İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi için Çekilen Toplam Su Miktarı(Bin M3/Yıl)
(TÜİK,2024)**

		Akarsu	Baraj	Göl	Kaynak	Kuyu	Toplam
İçme Ve Kullanma Suyu Şebekesi İçin Çekilen Toplam Su Miktarı (Bin M3/Yıl)	2002			1825	8247	1703	
	2003	730			10051	2209	730
	2004	1155			9793	2254	1155
	2006	329			8593	1852	329
	2008	252			8257	2654	252
	2010	300			6747	6613	300
	2012	189			13026	2398	189
	2014	189			14025	2504	189
	2016	169	866		6660	2517	169
	2018	3545	3121		17264	7963	3545
	2020	7292	3926		14969	7713	7292
2022	12298	6500		13730	3774	12298	

B.5.1.2. Yeraltı su kaynaklarından temin edilen su miktarı ve içme suyu arıtım tesisi mevcudiyeti

Yeraltı su kaynaklarından temin edilen su Şehir Merkezinin içme suyu ihtiyacını karşılamak için kullanılmaktadır. İçme suyu Arıtma Tesisi bulunmamaktadır.

B.5.1.3. İçme Suyu temin edilen kaynağın adı, mevcut durumu, potansiyeli vb.

2024 Yılında Şehir Merkezine;

- Mıjın ana kaynağından 4.682.860,80 m3/yıl
- Cevizdüzü ana kaynağından 4.374,00 m3/yıl su gelmektedir.

Nüfus artışı ve insani tüketimler baz alındığında yeni kaynaklara ihtiyaç olduğu aşikardır.

B.5.2. Sulama

İldeki tarım yapılan alanlardan, bu alanların ne kadarında sulu tarım yapıldığından genel olarak bahsedilmelidir.

Sulama yapılan alanlarda kullanılan sulama yöntemlerinden bahsedilmelidir.

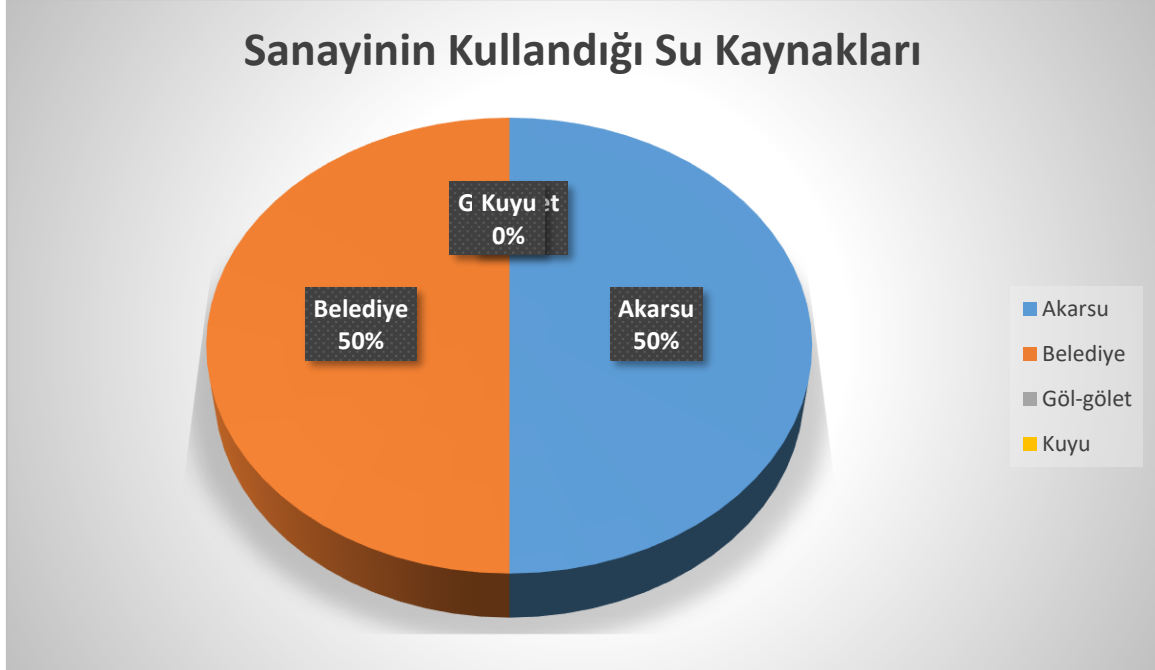
B.5.2.1. Salma sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı

B.5.2.2. Damla, yağmurlama veya basınçlı sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı

Şehir merkezdeki tarımsal alanlar derelerde gelen temiz sular, sondaj ve kuyulardan yapılmaktadır.

B.5.3. Endüstriyel Su Temini

Şehir Merkezinde organize sanayi bölgesi bulunmamaktadır. Mevcut olan sanayi sitesine Belediye içmesuyu şebeke hattından su verilmektedir.

Grafik 5-2024 yılında endüstrinin kullandığı suyun kaynaklara göre dağılımı
(Şırnak Belediyesi, 2024)

B.5.4. Enerji Üretimi Amacıyla Su Kullanımı

Çizelge 21 Enerji üretmek amacıyla kullanılan su kaynakları

BARAJ	KAPASİTE (MW)	KAYNAK
Silopi Barajı	2.38	Hezil ayı
Uludere Barajı	3.43	Robozik Çayı
Ballı Barajı	2.37	Robozik Çayı
Musatepe Barajı	2	Robozik Çayı
Çetintepe Barajı	0.9	Robozik Çayı
Kavşaktepe Barajı	1.57	Robozik Çayı
Şırnak Barajı	4.95	Robozik Çayı

B.5.5. Rekreatiyonel Su Kullanımı

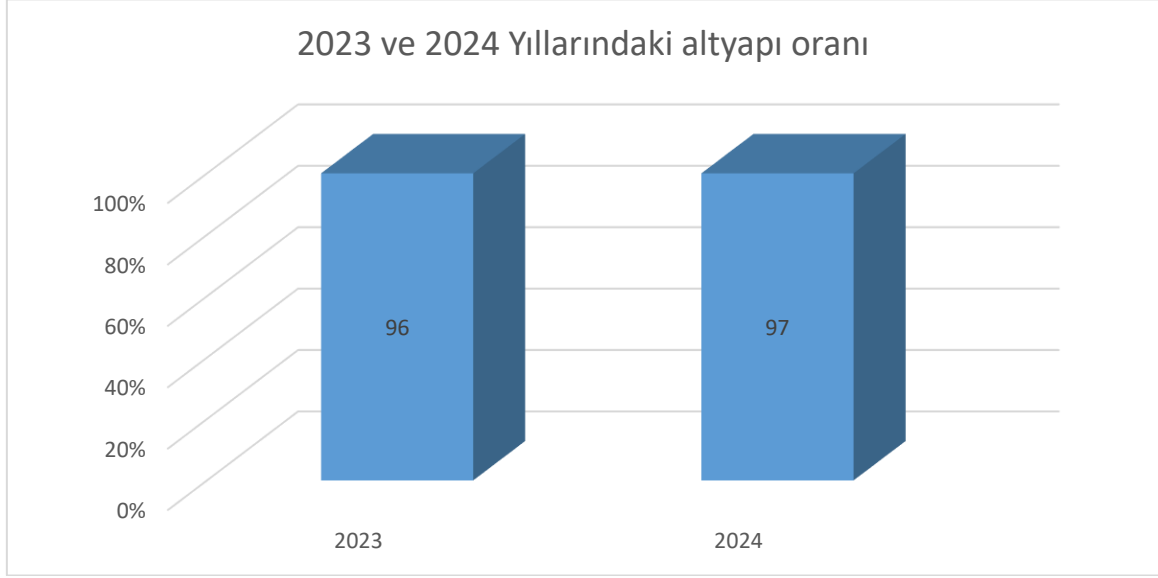
Şehir Merkezdeki park ve bahçe sulaması, havuz vb. kullanımlarda; Taşıma yöntemi (tanker), kuyu ve sondajlarla temin edilmektedir.

İdil ilçe merkezimizde Rekreatiyonel kullanılan su 15 Temmuz Parkımızda bir adet sondaj kuyumuz mevcut olup park sulamasında kullanılmaktadır. Kuyunun kapasitesi Saniyede 6 litredir.

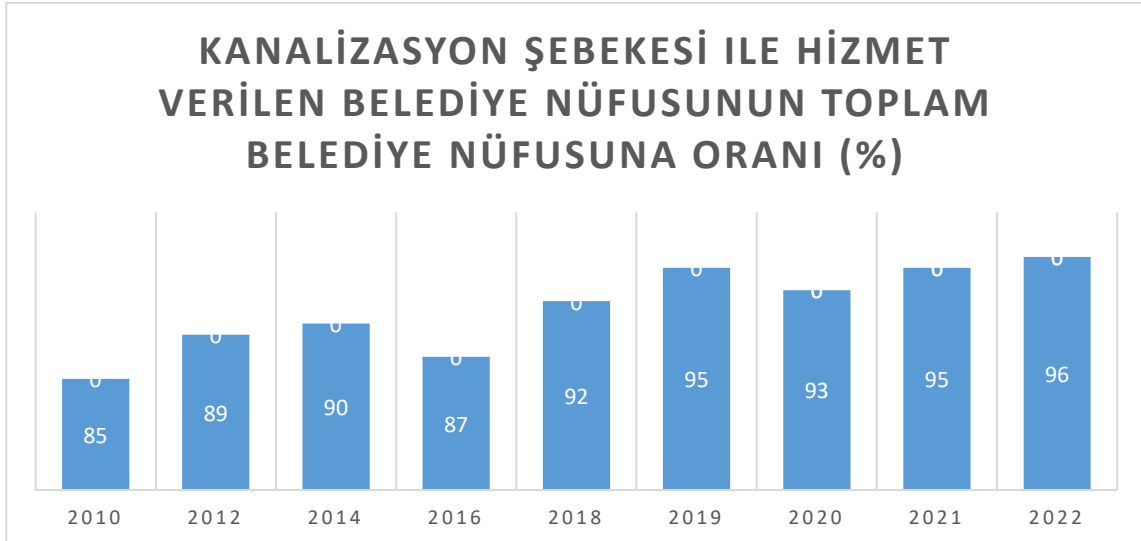
B.6. Çevresel Altyapı

B.6.1. Kentsel Kanalizasyon Sistemi ve Atıksu Arıtma Tesisi Hizmetleri

Şırnak Merkez kanalizasyon ve yağmursuyu sistemleri ayırık olarak çalışmakta, 2022 yılında nüfusun %95' nina 2023 yılında ise nüfusun %96' ne hizmet verilmektedir. Atıksu arıtma tesisi yapım aşamasındadır. Grafik 6'daki tabloda belirtilmiştir. Ortalama yüzdelik değerleri yazılmıştır.

Grafik 6– 2023 ve 2024 yılında kanalizasyon şebekesi tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı (Şırnak Belediyesi, 2024)

Grafik 7– Yıllar bazında atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı (Şırnak Belediyesi,2024)

Çizelge 22 –2024 yılı itibariyle kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu
(Şırnak Belediyesi, 2024)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü			Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	SAİS Kabini Durumu (var/yok)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m³/sn)	Deşarj Noktası	Deniz Deşarjı (var/yok)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok	Fiziksel	Biyolojik	İleri							
İl Merkezi	Şırnak Merkez	Var				İleri Biyolojik Arıtma		12089 m3/gün	Var, daha onaylanmamış olup işlemleri devam etmektedir.	8000 m3/gün	Nerdüş Deresi	Yok		
İlçeler														

*22.03.2015 tarih ve 29303 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Sürekli Atıksu İzleme Sistemleri (SAİS) Tebliği” kapsamında ülke genelinde kurulu kapasitesi 5.000 m³/gün ve üzerinde olan atıksu arıtma tesisinin çıkış sularında debi, pH, İletkenlik, Çözülmüş Oksijen, Sıcaklık ve KOİ (Kimyasal Oksijen İhtiyacı) ile AKM (Askıda Katı Madde) parametreleri 7/24 online izlenmektedir. Bu sayede tesislerin atıksularını arıtmadan su kaynaklarımıza deşarj etmeleri engellenmektedir.

B.6.2. Organize Sanayi Bölgeleri ve Münferit Sanayiler Atıksu Altyapı Tesisleri

Organize Sanayi Bölgelerinin (OSB) hem çalışmakta olan hem de inşaat ya da proje aşamasında olan atıksu arıtma tesisleri ile ilgili bilgiler verilerek aşağıdaki çizelge hazırlanmalıdır. Ayrıca, OSB’lerin atıksu arıtma tesisinden çıkan arıtma çamurunun analizi de (Hangi mevzuata göre hangi analizlerin kastedildiği belirtilmelidir.) verilmelidir.

Çizelge 23 –2024 yılı OSB, Serbest Bölgeler ve Sanayi Sitelerinde atıksu arıtma tesislerinin (AAT) durumu

(Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, 2024)

OSB/Serbest Bölge/Sanayi Sitesi Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	SAİS Kabini Durumu (var/yok)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
-	-	-	-	-	-	-

*22.03.2015 tarih ve 29303 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Sürekli Atıksu İzleme Sistemleri (SAİS) Tebliği” kapsamında ülke genelinde kurulu kapasitesi 5.000 m³/gün ve üzerinde olan atıksu arıtma tesisinin çıkış sularında debi, pH, İletkenlik, Çözünmüş Oksijen, Sıcaklık ve KOİ (Kimyasal Oksijen İhtiyacı) ile AKM (Askıda Katı Madde) parametreleri 7/24 online izlenmektedir. Bu sayede tesislerin atıksularını arıtmadan su kaynaklarımıza deşarj etmeleri engellenmektedir.

Çizelge 24 –2024 yılı itibariyle münferit sanayiye ait atıksu arıtma tesisi (AAT) sayısı

(Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, 2024)

Tesis Statüsü	Toplam Tesis Sayısı	AAT’si Olan Tesis Sayısı
Üretim Sektörü/Sanayi Tesis	-	-
Turizm Tesis veya Site Yönetimi	-	-
Diğer	-	-

B.6.3. Düzenli Depolama Tesislerinde Oluşan Sızıntı Sularının Yönetimi

Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği gereği; Yerleşim yerlerinden kaynaklanan katı atıkların bertaraf edilmesi sırasında çevre ve insan sağlığını korunması, çevre kirliliğini önlenmesi ile ilgili hükümlüklerini düzenler. Katı Atık Kontrol Yönetmeliğinin uygulanması ve denetimi çalışmaları Müdürlüğümüz tarafından yapılmaktadır.

Katı atık düzenli depolama tesisi yapım aşamasındadır.

B.6.4. Arıtılmış Atıksuların Yeniden Kullanılması veya Bertarafı

İlimizde geri dönüşüm suyu kullanılmamakla birlikte sadece taş ocaklarında bulunan kırma eleme yıkama ünitelerinde kullanılan su havuzlarda dinlendirilerek tekrar kullanılmaktadır.

Çizelge 25 –2024 .yılı itibariyle yeniden kullanılan veya bertaraf edilen arıtılmış atıksu durumu
(Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, 2024)

ARITILMIŞ ATIKSULARIN YENİDEN KULLANILMASI VEYA BERTARAFI								
Alıcı Ortama Deşarj Edilen (m ³ /yıl)	Kanalizasyona Deşarj Edilen (m ³ /yıl)	Kentsel Yeniden Kullanım (m ³ /yıl)	Tarımsal Yeniden Kullanım (m ³ /yıl)	Endüstriyel Yeniden Kullanım (m ³ /yıl)	Çevresel/Ekolojik Yeniden Kullanım (m ³ /yıl)	Başka Bir Tesis Su Kaynağı (m ³ /yıl)	Diğer Yeniden Kullanım (m ³ /yıl)	TOPLAM (m ³ /yıl)
-	-	-	-	-	-	-	-	-

B.7. Toprak Kirliliği ve Kontrolü

B.7.1. Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalar

“Toprak Kirliliğinin Kontrolü ve Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalara Dair Yönetmelik” kapsamında ;

a) Toprak kirliliğinin kaynağında önlenmesi esastır.

b) Her türlü atık ve artığı, toprağa zarar verecek şekilde, Çevre Kanunu ve ilgili mevzuatta belirlenen standartlara ve yöntemlere aykırı olarak doğrudan ve dolaylı biçimde toprağa vermek, depolamak gibi faaliyetlerde bulunmak yasaktır.

c) Kirli toprak temiz toprak ile karıştırılamaz.

ç) Tehlikeli maddelerin kullanıldığı, depolandığı, üretildiği faaliyetler ya da tesisler ile atıkların üretildiği, bertaraf veya geri kazanımının yapıldığı tesislerde, kaza ihtimali göz önüne alınarak, toprak kirlenmesine engel olacak tedbirler alınır.

İlkelerine dikkat edilmektedir.

B.7.2. Arıtma Çamurlarının Yönetimi

İlimiz sınırları içerisinde Belediyelere ve OSB ait atıksu arıtma tesisi olmadığından arıtma çamuru bulunmamaktadır.

B.7.3. Madencilik faaliyetleri ile bozulan arazilerin doğaya yeniden kazandırılmasına ilişkin yapılan çalışmalar

İlimizde Madencilik faaliyetlerinden sadece taş ocakları bulunmaktadır. 23.01.2010 tarih ve 27471sayılı resmi gazetede yayımlanan Madencilik Faaliyetleri İle Bozulan Arazilerin Doğaya Yeniden Kazandırılması Yönetmeliği kapsamında, İl Müdürlüğümüze 9 Doğaya Yeniden Kazandırma Planı sunulmaktadır.

B.7.4. Tarımsal Faaliyetler İle Oluşan Toprak Kirliliği

Çizelge 26 –2024 yılında kullanılan ticari gübre tüketiminin bitki besin maddesi bazında ve yıllık tüketim miktarları

(Şırnak Tarım Orman İl Müdürlüğü, 2024)

Bitki Besin Maddesi	Bitki Besin Maddesi Bazında Kullanılan Miktar (ton)	İlde Ticari Gübre Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha)
Azot	18,34	
Fosfor	17,64	
Potasyum	0,54	
TOPLAM	36,52	

Çizelge 27 -2024 yılında tarımda kullanılan girdilerden gübreler haricindeki diğer kimyasal maddeleri (tarımsal ilaçlar vb)

(Şırnak Tarım Orman İl Müdürlüğü, 2024)

Kimyasal Maddenin Adı	Kullanım Amacı	Miktarı (ton)	İlde Tarımsal İlaç Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha)
İnsektisitler	Zararlı ile mücadele.	- 900 kg - 10.887 lt	
Herbisitler	Zararlı ile mücadele.	-500 kg -16.050 litre	
Fungisitler	Hastalıkla mücadele.	-330 kg -4.214 lt	
Rodentisitler	Zararlı ile mücadele.	-400 kg -250 lt	
Nematositler		-	
Akarisitler	Zararlı ile mücadele.	-240 kg -3.800 lt	
Kışlık ve Yazlık Yağlar		-	
Diğer		-	
TOPLAM		-2370 ton -35.201 lt	

Çizelge 28 -2024 yılında topraktaki pestisit vb tarım ilacı birikimini tespit etmek amacıyla yapılmış analizin sonuçları
(Şırnak Tarım Orman İl Müdürlüğü, 2024)

Analizi Yapan Kurum/Kuruluş	Analiz Yapılan Yer (İlçe, Köy, Mevkii, Koordinatları)	Analiz Tarihi	Analiz Edilen Madde	Tespit Edilen Birikim Miktarı (µg/kg- fırın kuru toprak)
-	-	-	-	-

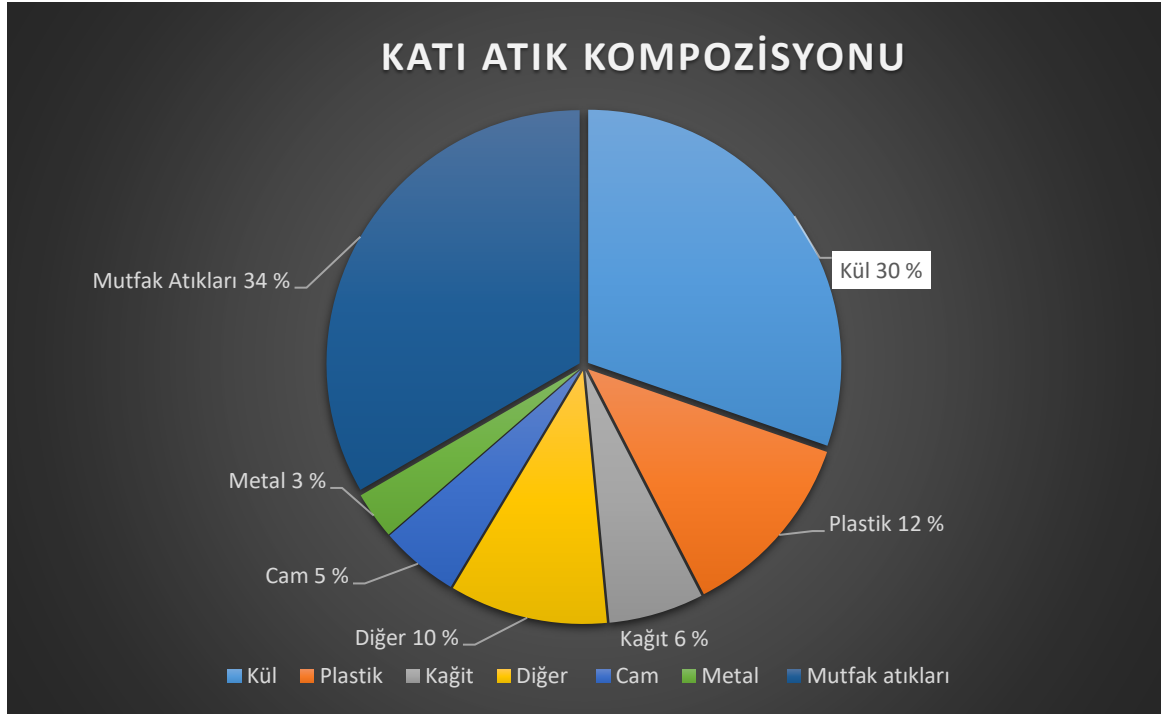
Kaynaklar

- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
- Şırnak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü
- DSI
- Şırnak Büyükşehir/Belediye Başkanlığı
- Şırnak Tarım ve Orman İl Müdürlüğü
- <https://sim.csb.gov.tr/>

C. ATIK

C.1. Belediye Atıkları

Cizre Belediyesi katı atıklarını Konak Mahallesi Dirsekli Mevkii Kanirtürk Mezrasına boşaltmaktadır. İlçede 10 mahalle bulunmaktadır. Günlük olarak yaklaşık 200 ton katı atık oluşmaktadır. Çevrenin korunması, iyileştirilmesi ve temizlenmesi çalışmaları kapsamında, katı atık bertaraf tesisi, Şırnak Valiliği koordinatörlüğünde Şırnak-Cizre-Silopi-İdil için ortak olan bir alanda kurulması öngörülmektedir. Katı Atık Düzenli Depolama tesisi ile ilgili ihale çalışmaları devam etmektedir. Tesisin kurulacağı yer ise Cizre Belediyesi Dirsekli Mevkiinde bulunan alanda yapılması planlanmaktadır. Tesisin kurulması ile beraber Katı Atıklar Düzenli depolanacak, çöp depolama alanından sızan sızıntı suları yerüstü ve yeraltı sularına karışmayacaktır. Gaz toplama boruları döşenerek, çöplerin sıkışmasından kaynaklanan gaz patlamalarının ve muhtemel yangınların önüne geçilecektir. Vahşi depolamadan kaynaklı koku ve çevre kirliliğinin önüne geçilecektir.

Grafik 8 -2024 yılı itibariyle Cizre Belediyesi atık karakterizasyonu
(Cizre Belediyesi, 2024)

Çizelge 29 -2024 yılı için il/ilçe belediyelerince toplanan ve yerel yönetimlerce (büyükşehir belediyesi/ belediye/ birliklerce) yönetilen belediye atığı miktarı ve toplanma, taşınma ve bertaraf yöntemleri

(Şırnak Belediyesi ve Cizre Belediyesi, 2024)

Büyükşehir/ İl/İlçe Belediye veya Birliğin Adı	Büyükşehi r Belediyesi / Birlik ise birliğe üye olan belediyeler	Birlik Üyesi Olmayan İlçe Belediyel eri	Nüfus* (*)		Toplan an Atık Miktar ı (ton/gün)		Sıfır atık yönetim sistemi çerçevesi nde kaynağın da ayrı toplanan Atık Miktarı (ton/gün)	Tesis İşletmec isi (*) (Belediye (B), Özel Sektör (OS), Belediye Şirketi (BŞ))*	Mevcut Belediye Atığı Yönetim Tesisi Türü				
			Yaz	Kış	Yaz	Kış			Düzenli Depola ma	Düzenli Depolama Öncesi Yapılan Ön İşlem (Mekanik Ayrırma/ Biyokurutma/ Kompost/ Biyometanizasyon)	Atık Yakma	Depo Gazında Enerji Üretimi	Diğer
Şırnak Belediyesi (B)	Yok	Yok	69.388	72.000	78.000	81.360	15,68 (Toplanan atık miktarı* %20)	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Vahşi Depolama
Cizre Belediyesi							3870 ton/gün	(B)					Vahşi Depolama
İl Geneli													

C.2. Hafriyat Toprağı, İnşaat Ve Yıkıntı Atıkları

Mevcut döküm sahasının yeri vahşi depolama alanının aynı adasında bulunmaktadır.

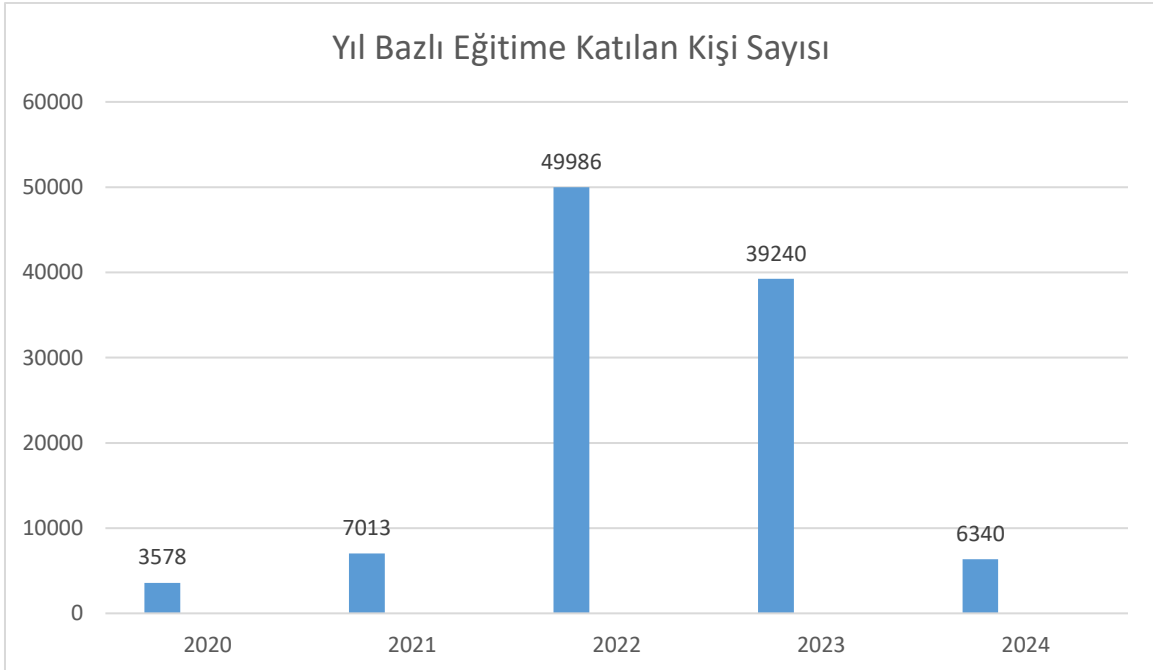
Çizelge 30–2024 yılı itibariyle hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıkları yönetimi
(Şırnak Belediyesi, 2024)

Belediye Adı	Üretilen İnşaat /Yıkıntı Atığı Miktarı (m ³ /yıl)	Ortaya Çıkan Hafriyat Toprağı Miktarı (m ³ /yıl)	İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Yönetimi				Hafriyat Toprağı Yönetimi	
			Geri Kazanım Tesisi Adı	Geri Kazanım Tesisi Adresi	Düzenli Depolama Tesisi Adı	Düzenli Depolama Tesisi Adresi	Döküm Sahası Adı	Döküm Sahası Adresi
Şırnak Belediyesi	12.000	69.000	0	-	0	-	1	-
İl Geneli (Toplam)								

C.3. Sıfır Atık Yönetimi

C.3.1. Eğitimler

2024 yılında Sıfır Atık kapsamında il genelinde 6.340 kişiye eğitim verilmiştir.

Grafik 9– Yıllar bazında sıfır atık yönetimi kapsamında verilen eğitimlere katılan kişi sayısı
(ÇŞİDİM, 2024)

C.3.2. Atık Getirme Merkezleri

Çizelge 31–2024 yılı itibariyle Atık Getirme Merkezleri/ Mobil Atık Getirme Merkezleri
(ÇŞİDİM, 2024)

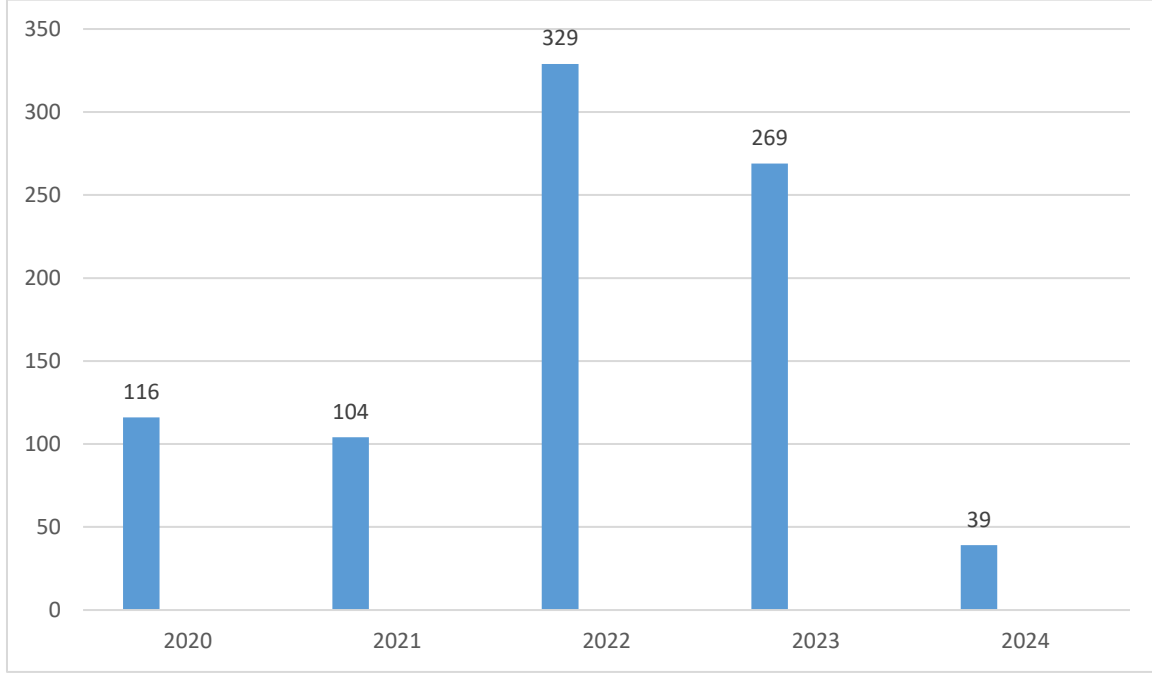
Atık Getirme Merkezi (AGM) /Mobil AGM	Belediye/AVM	Atık Getirme Merkezi Sayısı	AGM Alan Bilgisi(m ²)	Toplanan Atık Grupları
Atık Getirme Merkezi	Silopi Belediyesi	1	-	-
Mobil Atık Getirme Merkezi	Şırnak Belediyesi	1	-	-
Mobil Atık Getirme Merkezi	AVM (Silopi)	1	-	-

C.3.3. Temel seviye Sıfır Atık Belgesi Alan Bina/Yerleşke Sayısı

Çizelge 32 –2024 yılı itibariyle temel seviye sıfır atık belgesini alan il genelindeki bina/yerleşkelerin sayısı
(ÇŞİDİM, 2024)

Kurum Türü	Sıfır Atık Belgesi Alan Bina/Yerleşke Sayısı
300 Ve Üzeri Konuta Sahip Siteler	-
Akaryakıt istasyonları ve Dinlenme Tesisleri	2
Alışveriş Merkezi	-
Belediye	-
ÇED Yönetmeliği Ek-1 Listesinde Yer Alan Sanayi Tesisleri	-
ÇED Yönetmeliği Ek-2 Listesinde Yer Alan Sanayi Tesisleri	1
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü	-
Diğer	5
Eğitim Kurumu ve Yurtlar	16
Havalimanı	-
İl Özel İdaresi	-
İş merkezi ve Ticari Plaza	-
Kafeterya ve Restoranlar	-
Kamu Kurum ve Kuruluşu	5
Kargo şirketleri	1
Konaklama İşletmeleri	1
Laboratuvarlar, hukuk büroları, dernek, kooperatif, çevre danışmanlık firmaları ve meslek kuruluşları, tüzel kişiliğe sahip kuruluşlar	-
Liman	-
Mesafeli Sözleşmeler Yönetmeliği kapsamında ambalajlı ürün satışı yapan yerler	-
Organize Sanayi Bölgesi	-

Sağlık Kuruluşu	-
Serbest Bölge, Sanayi Siteleri	-
Tren ve Otobüs Terminali	-
Zincir Marketler	8
Toplam Sayı	39

Grafik 10 – Yıllar itibariyle temel seviye sıfır atık belgesini alan bina/yerleşke sayısı (ÇŞİDİM, 2024)

C.4. Ambalaj Atıkları

Cizre Belediyesi mücavir alanında bulunan mahallelerde kağıt,karton,naylon,plastik ve metal geri dönüşüm ambalaj atıkları düzenli olarak kaynağında ayrıştırılmaktadır.Belediyemizce sözleşme yapılan çevre lisanlı firma tarafından yıllık 1100 ton atık kağıt ile 200 ton atık plastik toplanıp geri dönüşüme gönderilmektedir. Toplanan ambalaj atıklarının %15'i plastik ve %85'i kağıt ambalaj atıklarından oluşmaktadır.İlçede ambalaj atıklarının çıktığı okul bahçeleri,caddeler ve alışveriş merkezlerine geri dönüşüm ambalaj atıkları için konteynerler konulmuştur.Periyodik aralıklarla atık konteynerleri boşaltılarak ambalaj atıkları toplama-ayıklama merkezinde preslenip, balyalama işlemi yapılarak geri dönüşüm tesislerine gönderilmektedir. Atık pil ve atık yağların çevre lisanslı firmalar tarafından toplanması için çalışmalar devam etmektedir.

Çizelge 33 –2022 yılı ambalaj ve ambalaj atıkları istatistik sonuçları
(Sıfır Atık Bilgi Sistemi,2024)

Ambalaj Cinsi	Beyan Edilen Ambalaj Atığı Miktarı
Plastik	5.273 ton
Metal	
Kompozit	-
Kağıt Karton	2.303 ton
Cam	0,26 ton
Ahşap	-
Karışık	221 ton
Toplam	7.797,26 ton

Çizelge 34 - Kayıtlı ekonomik işletme sayısı
(ÇŞİDİM,2024)

Piyasaya Süren İşletme Sayısı	-
Ambalaj Üreticisi Sayısı	-
Tedarikçi Sayısı	-

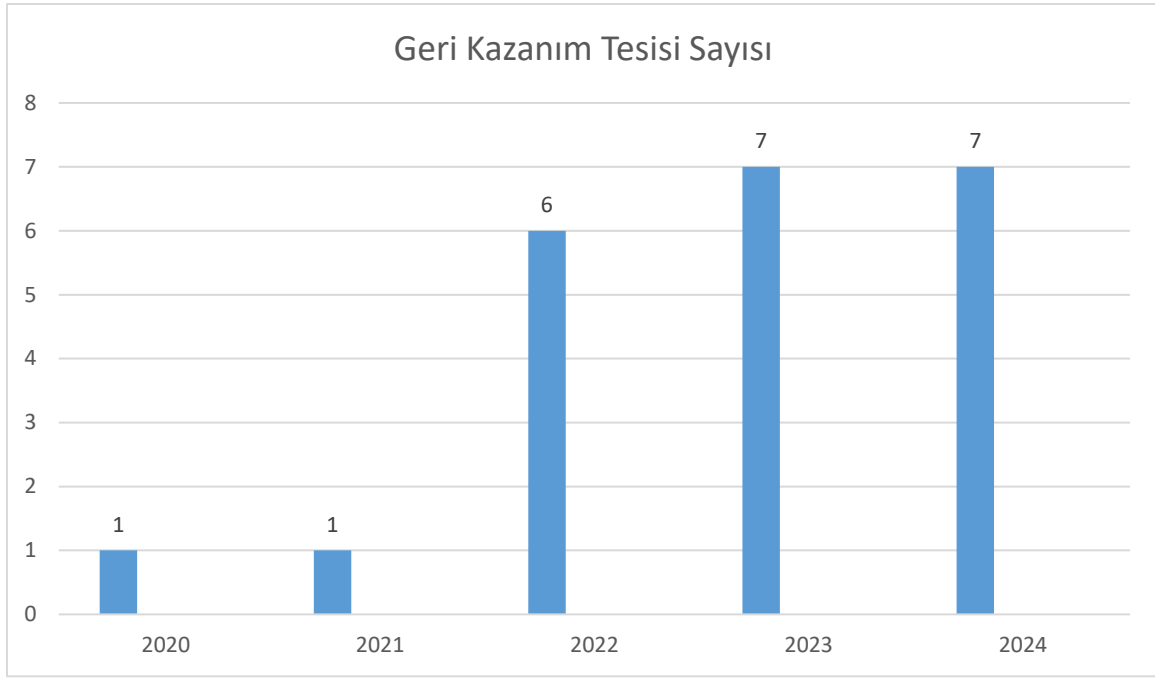
(*Ambalaj Bilgi Sisteminden temin edilebilir.)

Çizelge 35 2022 yılında kayıtlı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi sayısı
(e-İzin Uygulaması, 2024)

Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesis (TAT) Sayısı Toplam	1. Tip TAT Sayısı	2. Tip TAT Sayısı	3. Tip TAT Sayısı
2	-	-	2

Çizelge 36 -2022 yılında ambalaj atığı geri kazanım tesisi sayısı
(e-İzin Uygulaması, 2024)

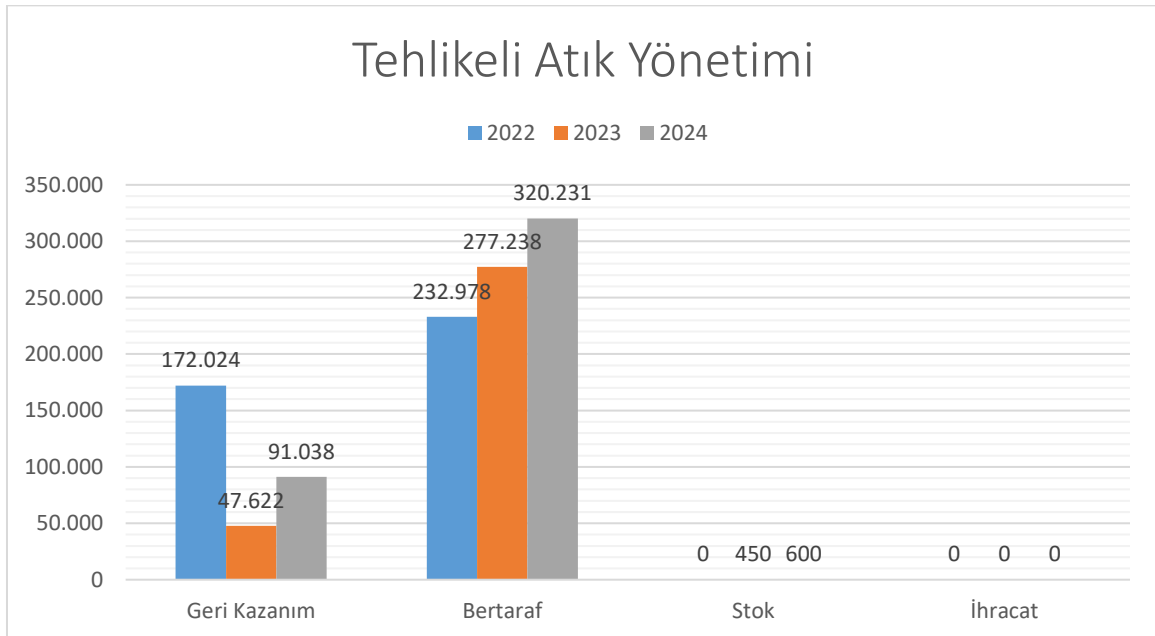
Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesis (GKT) Sayısı Toplam*	Plastik Ambalaj Atığı GKT Sayısı	Kağıt- Karton Ambalaj Atığı GKT Sayısı	Cam Ambalaj Atığı GKT Sayısı	Metal Ambalaj Atığı GKT Sayısı	Ahşap Ambalaj Atığı GKT Sayısı	Kompozit Ambalaj Atığı GKT Sayısı	Tekstil Ambalaj Atığı GKT Sayısı
7	2	5	-	-	-	-	-

Grafik 11 – Yıl bazında bulunan ambalaj atığı geri kazanım tesisi sayısı
(e-İzin Uygulaması, 2024)

C.5. Tehlikeli Atıklar

Şırnak'ta lisans almış tesis bulunmamaktadır. Açığa çıkan tehlikeli atıklar İl dışındaki lisanslı yakma ve sterilizasyon tesislerinde yapılmaktadır.

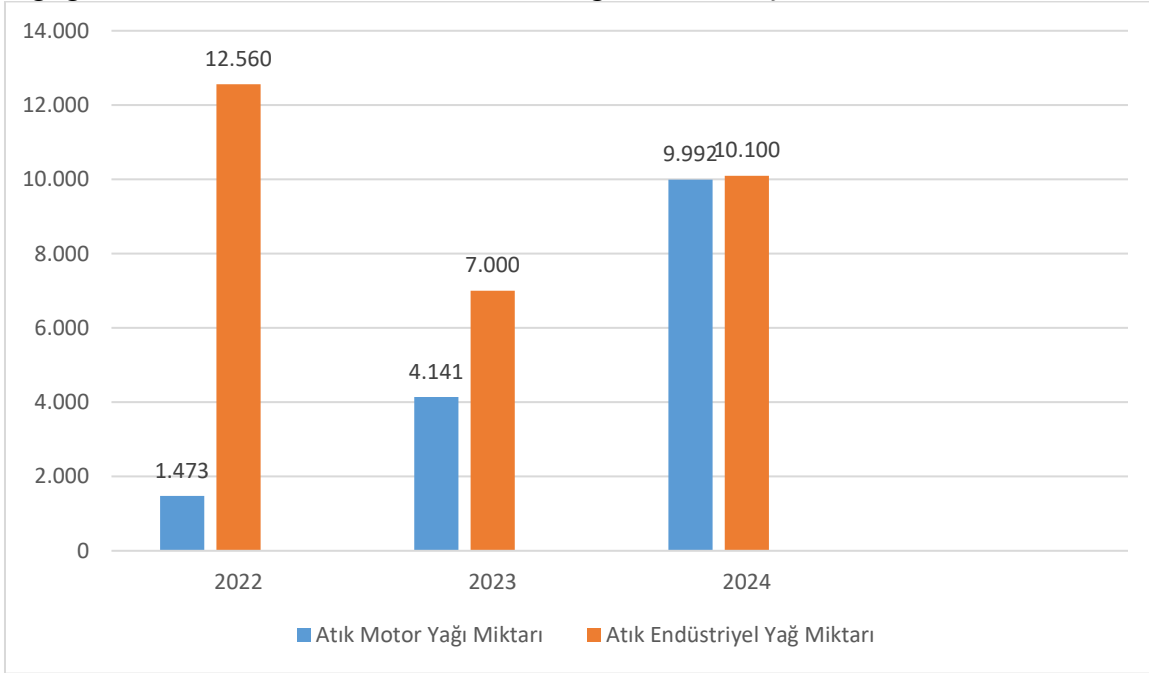
Grafik 12– 2024 yılı Atık yönetim uygulaması verilerine göre ilimizdeki tehlikeli atık yönetimi*
(Atık Yönetim Uygulaması,2024)

Çizelge 37 -2024 yılında atık işleme yöntemine göre tehlikeli atık miktarları*
(Atık Yönetim Uygulaması,2024)

ATIK İŞLEME YÖNTEMİ KODU (R/D)	MİKTAR (kg)
R	172.024
D	232.978

C.6. Atık Yağlar

Tehlikeli atık sınıfına giren, atık yağlar, piller, akümülatörler, tıbbi atıklar vb. sanayi ve sanayi dışı atıkların üretiminden nihai bertarafına kadar insan ve çevre sağlığına zarar vermeyecek şekilde bertarafının sağlanması ve ilgili usul ve esasları Tehlikeli Atıkların kontrolü Yönetmeliği kapsamında yürütülmektedir. Yönetmelik kapsamında ilimizde tehlikeli atık üreten şirketlerin ve kamu kurum kuruluşlarının kayıt altına alınması için tehlikeli atık beyan sistemi oluşturularak tehlikeli atıkların kayıt altına alınması, takip edilmesi ve insan ve çevre sağlığına zarar vermeden nihai bertarafının sağlanması amaçlanmaktadır.

Grafik 13 – Yıllar itibariyle ilinde atık madeni yağ miktarları *
(Atık Yönetim Uygulaması,2024)

(* Atık Yağların Yönetimi Yönetmeliği'nde yer alan B grubu yağlar; atık motor yağlarını, A grubu yağlar; endüstriyel yağları tanımlamaktadır.)

Çizelge 38 –2022 yılı için atık madeni yağ geri kazanım ve bertaraf miktarları
(Atık yönetim Uygulaması,2024)

Geri kazanım ^{&} (kg)	Nihai bertaraf (kg)	İhracat (kg)	Stok (kg)
20.092	-	-	-

C.7. Atık Pil ve Akümülatörler

İlimizde bulunan kurum ve kuruluşlara pil ve akümülatörler hakkında broşürler dağıtılıp bilgi verilip pil ve akümülatörlerin toplatılıp bertaraf edilmesinin öneminden bahsedilmiştir. İlimizde lisanslı Atık Akü Toplama ve Geri Kazanım tesisi bulunmamaktadır.

Çizelge 39 – Yıllar itibariyle atık akü ve pil miktarı (kg)*

(Atık Yönetim Uygulaması,2024)

2020	2021	2022	2023	2024
17.533	17.921	5.202	7.642	4.408

***Atık kodları:**

160601 Kurşunlu piller ve akümülatörler

160602 Nikel kadmiyum piller

160603 Cıva içeren piller

160604 Alkali piller (16 06 03 hariç)

160605 Diğer piller ve akümülatörler

160606 Piller ve akümülatörlerden ayrı toplanmış elektrolitler

200133 16 06 01, 16 06 02 veya 16 06 03'un altında geçen pil ve akümülatörler ve bu pilleri içeren sınıflandırılmamış karışık pil ve akümülatörler

200134 20 01 33 dışındaki pil ve akümülatörler

C.8. Bitkisel Atık Yağlar

İl genelinde bitkisel atık yağlarla ilgili lisanslı atık yağ geri kazanım tesisi bulunmamaktadır.

Çizelge 40 –2022 yılı için atık bitkisel yağlarla ilgili veriler

(Atık Yönetim Uygulaması/Atık Beyan Sistemi,2024)

Bitkisel Atık Yağ Ara Depolama Lisansı Verilen Tesis Sayısı ¹	Bitkisel Atık Yağ Miktarı (kg)		Lisans Alan Geri Kazanım Tesis Sayısı
	Kullanılmış Kızartmalık Yağ (20 01 26*)	Kullanım Ömrü Dolmuş Yağlar (20 01 25)	
-	291	-	-

C.9. Ömrünü Tamamlamış Lastikler

Çizelge 41 –2022 yılında oluşan ömrünü tamamlamış lastikler ile ilgili veriler

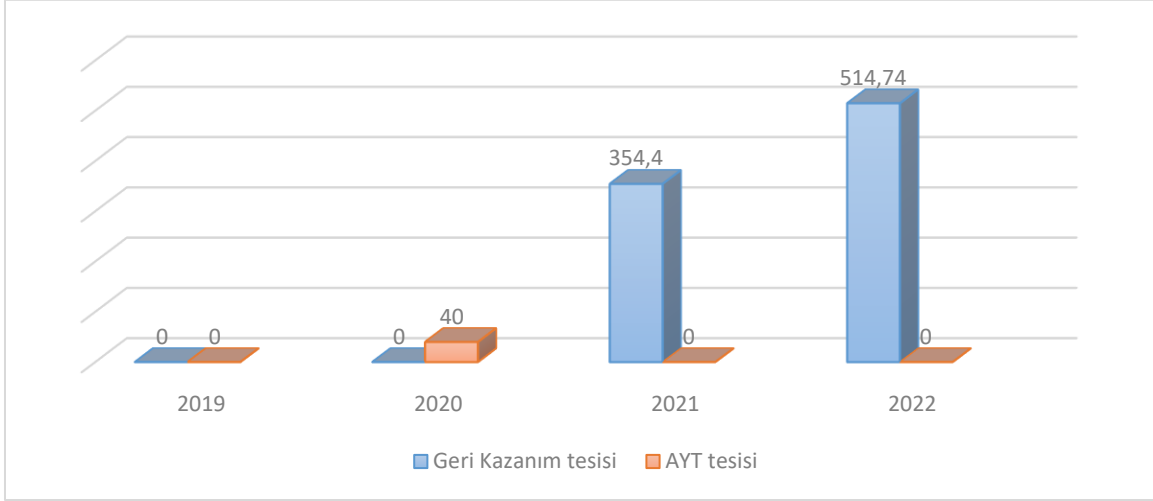
(Atık Yönetim Uygulaması,2024)

ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ LASTİKLER (ÖTL)					
ÖTL Geçici Depolama Alanı Sayısı	Geçici Depolama Alanlarındaki ÖTL Miktarı (ton)	ÖTL Geri Kazanım Tesisi Sayısı	Geri Kazanılan ÖTL Miktarı (ton)	ÖTL Bertaraf Tesis Sayısı	Bertaraf Edilen ÖTL Miktarı (ton)
-	-	-	-	-	-

Çizelge 42 – Yıllar itibariyle beyan edilen ÖTL miktarları (ton/yıl)

(ATYÖN,2024)

	2019	2020	2021	2022
Geri Kazanım Miktarı	-	-	345,40	514,740
AYT Miktarı	-	-	-	-

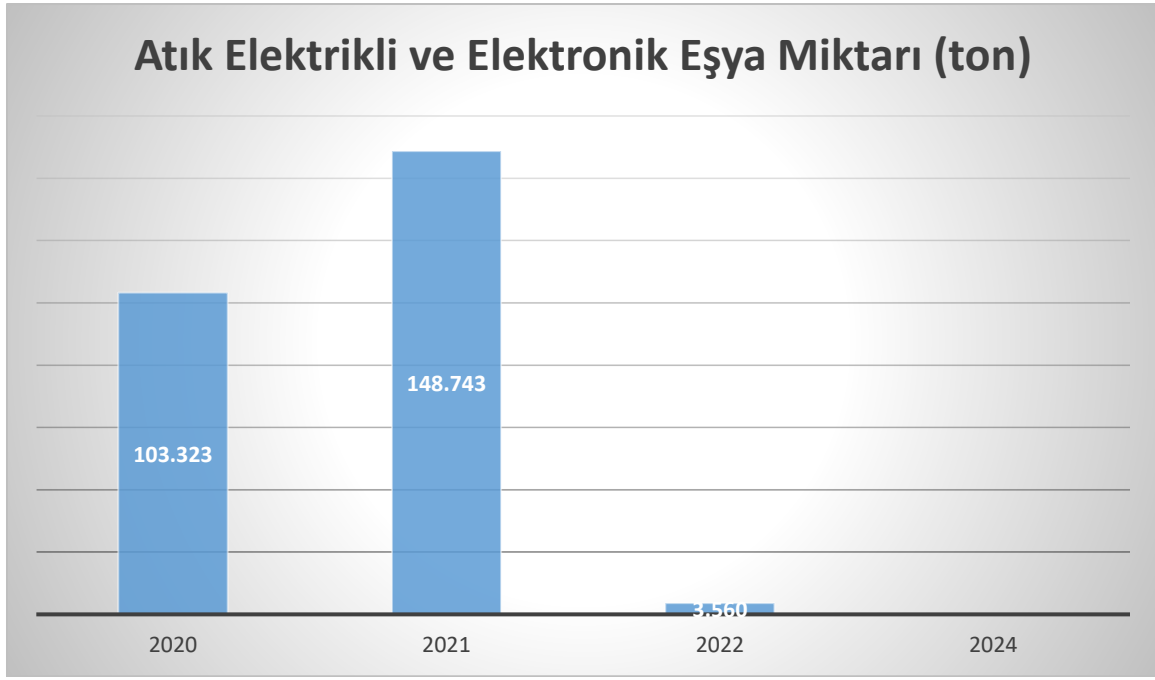
Grafik 14– Yıllar itibariyle beyan edilen ÖTL miktarları (ton/yıl)
(Atık Yönetim Uygulaması,2024)

C.10. Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyalar

Ulusal strateji ve politikalarımızda göz önünde bulundurularak ülkemiz mevzuatının Avrupa Birliği mevzuatları olan 2012/19/EU,WEEE Direktifine uyumu çerçevesinde “Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyaların Yönetimi Hakkında Yönetmelik”, 2011/65/EU,RoHS II Direktifine uyumu çerçevesinde “Elektrikli ve Elektronik Eşyalarda Bazı Zararlı Maddelerin Kullanımının Kısıtlanmasına İlişkin Yönetmelik” olmak üzere iki ayrı yönetmelik düzenlenmiştir. Bahse konu yönetmelikler 26/12/2022 tarihli ve 32055 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış olup 1/2/2023 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyaların Yönetimi Hakkında Yönetmelikte yapılan düzenleme ile;

- 1/1/2024 tarihine kadar bu yönetmeliğin Ek-1/A’sında yer alan kategorilere dahil olan (büyük ev eşyaları, küçük ev aletleri, bilişim ve telekomünikasyon ekipmanları, tüketici ekipmanları, aydınlatma ekipmanları, elektrikli ve elektronik aletler (büyük ve sabit sanayi aletleri hariç olmak üzere), oyuncaklar, eğlence ve spor ekipmanları, tıbbi cihazlar, izleme ve kontrol aletleri ve otomatlar) elektrikli ve elektronik eşyaları
- 1/1/2024 tarihinden sonra Ek-2/A’sında yer alan kategorilerde sınıflandırılan (sıcaklık değişim ekipmanları, ekranlar, monitörler ve 100 cm²’den büyük yüzeyi olan ekrana sahip ekipmanlar, lambalar, büyük ekipmanlar (en az bir dış boyutu 50 cm’den büyük ekipmanlar), küçük ekipmanlar (50 cm’den büyük dış boyutu olmayan ekipmanlar), bilişim ve telekomünikasyon ekipmanları (50 cm’den küçük dış boyutu olan ekipmanlar)) tüm elektrikli ve elektronik eşyaları, kapsar.

Grafik 15 - Yıllar itibariyle beyan edilen atık elektrikli ve elektronik eşya miktarları (ton)
(Atık Yönetim Uygulaması,2024)

Çizelge 43–2022 yılı AEEE toplanan ve işlenen miktarlar
(ÇŞİDİM,2024)

AEEE'nin Biriktirildiği Atık Getirme Merkezleri ve Mobil Atık Getirme Merkezleri Sayısı	AEEE'lerin Biriktirildiği Transfer Noktası Sayısı	AEEE İşleme Tesisi Sayısı	Atık Getirme Merkezlerinde, Mobil Atık Getirme Merkezlerinde ve Transfer Noktalarında Biriktirilen AEEE Miktarı (ton)	İşlenen AEEE Miktarı (ton)
-	-	-	-	-

C.11. Ömrünü Tamamlamış Araçlar

“Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik” kapsamında İlde çalışmalar yapılmaktadır. İl genelinde herhangi bir başvuru bulunmamaktadır.

Çizelge 44 –Şırnak İlinde yer alan ÖTA Tesis sayısı (Adet)
(ÇŞİDİM,2024)

ÖTA Teslim Yerleri Sayısı	ÖTA Geçici Depolama Alanı Sayısı	ÖTA İşleme Tesisi Sayısı
-	-	-

Çizelge 45– Yıllar itibariyle teslim alınan ÖTA miktarı (adet)
(Ömrünü Tamamlamış Araçlar Bertaraf Takip Sistemi, 2024)

2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
					-	-

C.12. Tehlikesiz Atıklar

“Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik” 05 Temmuz 2008 tarih ve 26927 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Yönetmelik ile atıkların oluşumlarından bertarafına kadar çevre ve insan sağlığına zarar vermeden yönetimlerinin sağlanmasına yönelik genel esaslar belirlenmiştir. Aynı zamanda Yönetmeliğin yürürlüğe girmesi ile Avrupa Birliği mevzuatının ulusal mevzuatımıza uyumlaştırılması sağlanmıştır.

Yönetmelikte “atık”, “üretici”, “sahip”, “yönetim”, “toplama”, “bertaraf” ve “geri kazanım” tanımları yapılmakta, atık yönetimi ilkeleri sıralanmakta, geri kazanım ve bertaraf faaliyetlerini yapan işletmeler için lisans ve kayıt tutma zorunluluğu getirilmekte, atık yönetim maliyetinin finansmanı ile ilgili hükümlere yer verilmektedir. Ayrıca atık kategorileri, atık bertaraf ve geri kazanım faaliyetleri ile 839 atık türü liste olarak verilmiştir.

Söz konusu 839 atık türünden 434 tanesi tehlikesiz atık özelliğindedir. Bu atıklardan tehlikeli atıklar, ambalaj ve evsel atıklar gibi atık türlerinin yönetimine ilişkin usul ve esaslar ilgili Yönetmeliklerle belirlenmiştir. Ancak, üretimden kaynaklanan bazı tehlikesiz atıkların yönetimi boşlukta kalmıştır. Bu aşamada bazı tehlikesiz atıkların çevre ve insan sağlığına zarar vermeden geri kazanım faaliyetlerinin yönetilebilmesi amacıyla Bakanlığımızca “Bazı Tehlikesiz Atıkların Geri Kazanımı Tebliği” hazırlanmış ve 17 Haziran 2011 tarih ve 27967 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Tehlikesiz atıkların düzenli depolama faaliyetleri, 26 Mart 2010 tarih ve 27533 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik” kapsamında yürütülmektedir. Yönetmeliğin Ek-2 kapsamında yapılan analiz sonuçlarına göre atıklar, I. Sınıf, II. Sınıf ya da III. Sınıfı Düzenli Depolama Sahalarında bertarafı sağlanmaktadır.

Türkiye’de tehlikesiz atık statüsünde olan ve miktar olarak oldukça fazla olan demir çelik sektöründen kaynaklanan, cüruf atıkları; Termik santrallerden kaynaklanan, kül atıkları ve daha çok biyolojik arıtma tesislerinden kaynaklanan arıtma çamurları bu atık grubunda değerlendirilmektedir.

Grafik 16– 2022 Yılı Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre ilimizdeki tehlikesiz atık yönetimi
(Atık Yönetim Uygulaması/Atık Beyan Sistemi,2024)

Çizelge 46 –2022 Yılı tehlikesiz atıkların miktarı ve bertaraf edilmesi ile ilgili veriler
(Atık Yönetim Uygulaması/Atık Beyan Sistemi,2024)

ATIK İŞLEME YÖNTEMİ	MİKTARI (Kg)
Geri Kazanım (R)	8.062.525
Bertaraf (D)	232.978

C.12.1 Demir ve Çelik Sektörü ve Cüruf Atıkları

Demir ve Çelik Endüstrisinden Kaynaklanan Atıklar, 05 Temmuz 2008 tarih ve 26927 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik’in Atık Listesinde; 10 02 koduyla, “Demir ve Çelik Endüstrisinden Kaynaklanan Atıklar” olarak belirtilen başlık altında yer almaktadır. İlimizde demir çelik sektörü mevcut değildir.

Çizelge 47 –2024 yılı için ildeki demir ve çelik üreticileri, cüruf ve bertaraf yöntemi
(ÇŞİDİM,2024)

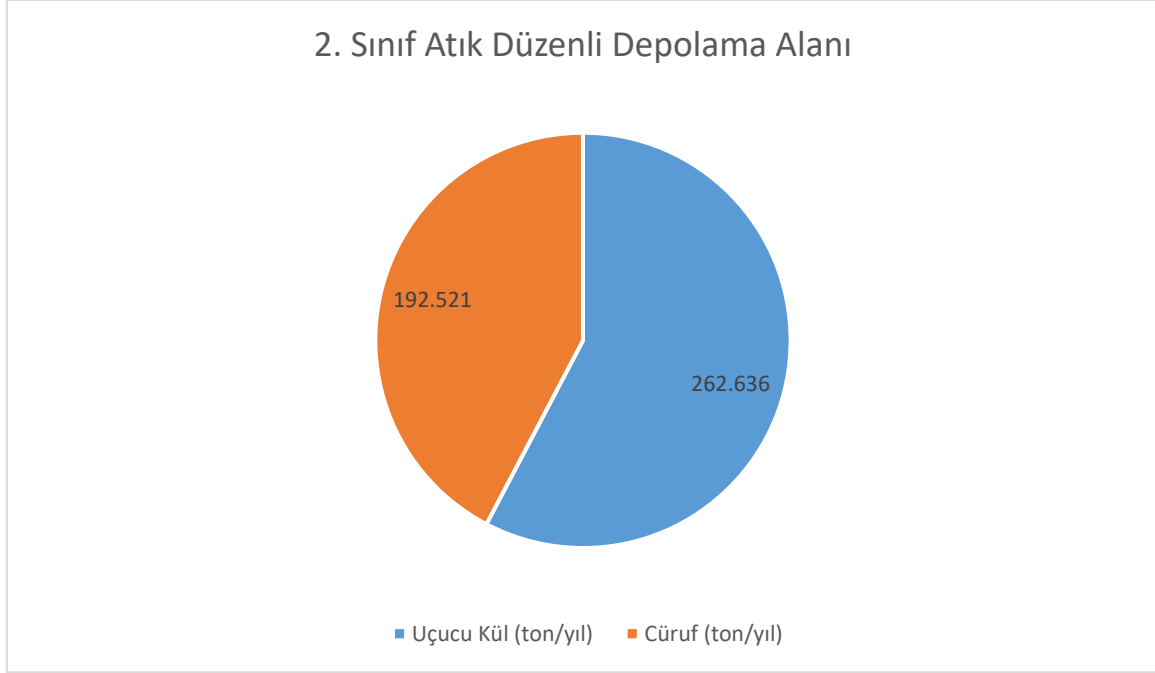
Toplam Tesis sayısı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi
-	-	-	-

C.12.2 Kömürle Çalışan Termik Santraller ve Kül

Silopi Termik Santrali’nde prosesten kaynaklanan katı atıklar; enerji üretimi için kömürün yakılması, kükürt giderme işlemiyle kazan kireçtaşının beslenmesi sonucunda 10 01 01 atık kodlu uçucu kül ve 10 01 02 atık kodlu yatak külü (cüruf) oluşmaktadır. Oluşan atıklar kamyonlar vasıtasıyla taşınıp 2. Sınıf Atık Düzenli Depolama Alanı’nda depolanmaktadır.

Çizelge 48-2024 yılı termik santrallerde kullanılan kömür, oluşan cüruf ve uçucu kül miktarı
(Silopi Elektrik Üretim A.Ş.,2024)

Toplam Tesis sayısı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf (ton/yıl)
1	840.682	262.636	192.521

Grafik 17-2024 yılı kül atıklarının yönetimi
(Silopi Termik Santrali, 2024)

Harita 3 - Şırnak İli Silopi Termik Santrali

Resim 2 -Silopi Termik Santrali

C.12.3 Atıksu Arıtma Çamurları

İlimizde sanayi kuruluşları ve belediyenin sanayi/evsel/ kentsel atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

C.13. Tıbbi Atıklar

Şırnak İlinde tıbbi atıkların toplanması,taşınması ve bertaraf edilmesinde;

- a)Tıbbi atıkların çevre ve insan sağlığına zarar verecek şekilde doğrudan veya dolaylı olarak alıcı ortama verilmesi yasaktır.
- b)Tıbbi atıkların kaynağında diğer atıklardan ayrı olarak toplanması,biriktirilmesi,taşınması ve bertarafı esastır.

Belediyelerin yükümlülükleri;

Madde 9-Belediyeler;

- a)Tıbbi atıkların geçici atık depolarından veya konterneylerinden alınarak toplanması,taşınması,sterilizasyon işlemine tabi tutulması ve bertarafı ile ilgili detayları içeren Tıbbi Atık Yönetim Planı'nı hazırlamak uygulamak ve halkın bilgilenmesini sağlamakla,
- b)Tıbbi atıkları geçici atık depolarından alarak bertaraf sahasına taşımak/taşıtırmakla,
- c)Tıbbi atık/bertaraf sterilizasyon tesislerini kurmak/kurdurmak,işletmek/işlettirmekle,
- d)Kuracakları tıbbi atık bertaraf tesisleri ile sterilizasyon tesisleri için önlisans/lisans almakla,
- e)Tıbbi atık taşıma araçları için taşıma lisansı almakla,
- f)Geçici atık depolarına yapı ruhsatı vermekle,
- g)Tıbbi atıkların yönetimiyle görevli personelini periyodik olarak eğitmekle/eğitimini sağlamakla,
- h)Tıbbi atıkların yönetimiyle görevli personelin özel giysilerini sağlamakla,
- i)Sağlık kuruluşlarından toplanan,taşınan ve bertaraf edilen tıbbi atık miktarlarını kayıt altına almak, bu bilgileri yıl sonu itibari ile talep edilmesi halinde Bakanlığın incelemesine açık tutmakla, yükümlüdürler.

Tıbbi Atıkların Bertaraf Alanına Taşınması

Ünitelerin sorumluluğu

Madde 24-Geçici atık deposu veya konteynerler içinde,başta görevli personel olmak üzere çevre ve insan sağlığı ile taşımayı olumsuz etkileyecek şekilde ağzı bağlanmamış,yırtılmış ,patlamış dökülmüş tıbbi atık torbaları ve kapları ile tıbbi atık torbası haricinde başka bir torba ile tıbbi atık atıldığıнын veya tıbbi atıkların konteynerlere doğrudan boşaltıldığıнын tespit edilmesi halinde , tespit edilen olumsuzluk giderilene kadar hiçbir suretle tıbbi atıklar toplanmaz ve taşınmazlar.

Tıbbi Atıkların Taşınmasına İlişkin Kurallar

Madde 27-Tıbbi atıkların,

a)Emniyetli bir şekilde, etrafa yayılmadan ve sızıntı suları akıtılmadan nihai bertaraf sahasına getirilmesi,

c)Taşıma araçlarının günde en az bir kere temizlenmesi ve dezenfekte edilmesi,

Tıbbi atık yönetim planı

Madde 32-Belediyeler, her bir sağlık kuruluşundan toplanan ve bertaraf edilen tıbbi atık miktarını kayıt altına alırlar ve yıl sonu itibari ile talep edilmesi halinde Bakanlığın incelemesine açık tutulmalıdır.

Tıbbi atıkların yakılması

Madde 33- Tıbbi atıklar yakılarak bertaraf edilebilir.Yakma sistemleri büyükşehirlerde büyükşehir belediyeleri, büyükşehir belediyesi olmayan yerlerde ise belediyeler veya yetkilerini devrettiği kişi ve kuruluşlar tarafından kurulur ve işletilir.Evsel nitelikli atıkların yakılması için kullanılan yakma tesisleri tıbbi atıkların yakılması için kullanılmaz.Üniteler tarafından münferit yakma tesisleri kurulamaz ve işletilemez.Tıbbi atıkların sağlık kuruluşlarından toplanması, taşınması ve bertarafı işi Şırnak il sınırları içerisinde Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından lisans verilen yüklenici firma tarafından yapılmaktadır.Yakma tesisi bulunmadığından patolojik atıklar Ankara iline bertaraf edilmek üzere gönderilmektedir.

Çizelge 49 –2024 yılında il sınırları içinde oluşan yıllık tıbbi atık miktarı

(Sağlık İl Müdürlüğü, 2024)

Şırnak Belediyesi	Tıbbi Atık Yönetim Planı		Tıbbi Atık Taşıma araç sayısı		Toplanan tıbbi atık miktarı ton/yıl	Bertaraf Yöntemi		Bertaraf Tesisi Sterilizasyon/ Yakma		
	Var	Yok	Özel	Kamu		Yakma	Sterilizasyon	Belediyenin	Yetkili Firmanın	Tesisin Bulunduğu İl
	✓		✓		323582		✓		YEŞİLYAŞAM	ŞIRNAK/CİZRE

Çizelge 50 - Yıllara göre tıbbi atık miktarı
(Sağlık İl Müdürlüğü, 2024)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Tıbbi Atık Miktarı (ton)								96.427	323.582

C.14. Maden Atıkları

İl Müdürlüğümüzde maden atıklarıyla ilgili veri bulunmamaktadır. İlimizde maden faaliyetleri çerçevesinde sadece taş ve kum-çakıl ocakları bulunmaktadır. Bu ocaklardan çıkan pasa atıkları faaliyet sonrası rehabilitasyon çalışmaları için depolanmaktadır.

Çizelge 51 –2024 yılında maden zenginleştirme tesislerinden kaynaklanan atık miktarı
(ŞÇŞİDİM, 2024)

İşlenen Cevherin Adı	Toplam Tesis Sayısı	Zenginleştirme Atığı Miktarı (ton/yıl)	Kategori A Tesis Sayısı	Kategori B Tesis Sayısı
-	-	-	-	-

Yıl	Maden Atık Depolama Tesisleri (Atık Barajı, Yığın Liçi, Asit Üreten Pasa Depolama Alanı) Sayısı	İnert Maden Atık Depolama Tesisleri Sayısı	Kapatılmış ve Rehabilitasyon Edilmiş Maden Atık Depolama Tesisleri Sayısı (Atık Barajı, Yığın Liçi (Özütlemesi), Pasa Depolama Alanı)	Terkedilmiş Maden Atık Depolama Sahaları Sayısı (Atık Barajı, Pasa Depolama Alanı)
2024	-	-	-	-

C.15. Sonuç ve Değerlendirme

İlde mevcut biriktirme ve toplama işlemlerinin yürütülmesi işlemi belediye tarafından yapılmaktadır. Katı atıklar, toplama saatlerinde ev ve iş yerlerinden kapalı kap veya poşetlerle elden ya da İlin değişik yerlerine kurulu sabit konteynırlardan, sıkıştırılmalı çöp toplama araçları ile toplanmaktadır. Çöp toplama araçlarında çalışan görevli personel, eldiven kullanmaktadır.

Çizelge 52 –2024 yılı itibariyle bulunan atık işleme tesisi sayısı*
(ŞÇŞİDİM, 2024)

Düzenli Depolama Tesisi Sayısı (1. Sınıf)	-
Düzenli Depolama Tesisi Sayısı (2. Sınıf)	-
Düzenli Depolama Tesisi Sayısı (3. Sınıf)	-
Atık Yakma ve Beraber Yakma	-
Biyobozunur Atık İşleme-Mekanik Ayırma	-
Biyobozunur Atık İşleme-Biyokurutma	-
Biyobozunur Atık İşleme-Biyometanizasyon	-
Biyobozunur Atık İşleme-Kompost	-
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	7
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	-
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	-
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	-
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	-
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	-
Ömrünü Tamamlamış Araç Geçici Depolama Alanı Sayısı	-
Ömrünü Tamamlamış Araç İşleme Tesisi Sayısı	-
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	5
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	-
Maden Atığı Bertaraf Tesisi Sayısı	-
Atık Yağ Rafinasyon Tesisi Sayısı	-

*Tabloda yer almayan ancak ilde bulunan atık işleme tesisleri tabloya eklenebilir.

Kaynaklar

Atık Yönetim Uygulaması/Atık Beyan Sistemi
Ambalaj Bilgi Sistemi

Ç. BÜYÜK ENDÜSTRİYEL KAZALARIN ÖNLENMESİ ÇALIŞMALARI

Ç.1. Büyük Endüstriyel Kazalar

Meydana gelen felaketler ve ülkemizde de yaşanan benzer kazalar sonucunda, ülkemizde de "Tehlikeli Maddeleri İçeren Büyük Kaza Risklerinin Kontrolüne İlişkin AB Konsey Direktifi/Seveso II Direktifi"ni Türkiye mevzuatına uyumlaştıran "Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik" 30 Aralık 2013 tarihli ve 28867 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yönetmelik, tehlikeli maddeler bulunduran kuruluşlarda büyük endüstriyel kazaların önlenmesi ve muhtemel kazaların insanlara ve çevreye olan zararlarının en aza indirilmesi amacıyla, yüksek seviyede, etkili ve sürekli korumayı sağlamak için alınması gereken önlemler ile ilgili usul ve esasları belirlemeyi amaçlamaktadır. "Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik" hükümleri, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile müştereken yürütülmektedir. Bildirim maddesi, Yönetmeliğin yayımı tarihinde yürürlüğe girmiş olup, diğer hükümleri 1/1/2016 tarihinde yürürlüğe girecektir. Tehlikeli madde içeren kuruluşlar, öncelikle Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Çevre Bilgi Sistemi altında kurulmuş olan Seveso (BEKRA) Bildirim Sistemi'ne bildirim yapmakla yükümlüdür. Bu bildirimler neticesinde kapsamdaki kuruluşlar ve bunların, alt seviyeli ve üst seviyeli olmak üzere kategorileri belirlenmektedir.

Çizelge 53 –2024 yılında BEKRA kuruluşlarının sayısı
(BEKRA Bildirim Sistemi, 2024)

KURULUŞ	SAYISI
Alt Seviye	1
Üst Seviye	-
TOPLAM	1

Çizelge 54 –2024 yılında BEKRA denetimi yapılan kuruluş sayısı
(BEKRA Bildirim Sistemi, 2024)

KURULUŞ	DENETİM SAYISI
Alt Seviye	1
Üst Seviye	-
Kapsam Dışı	6
TOPLAM	7

Ç.2. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde "Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında çalışmalar devam etmektedir. Bu kapsamda değerlendirilebilecek bir tesis bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- BEKRA Bildirim Sistemi ve E-Denetim Uygulaması

D. PİYASA GÖZETİMİ VE DENETİMİ ÇALIŞMALARI

D.1. Piyasa Gözetimi ve Denetimi (PGD)

97/9196 Sayılı Türk Ürünlerinin İhracatının Artırılmasına Yönelik Teknik Mevzuatı Hazırlayacak Kurumların Belirlenmesine İlişkin Karar ile Ticaret Bakanlığı koordinatörlüğünde yayınlanan Ulusal PGD Strateji Belgesi uyarınca, Bakanlığımızın sorumlu olduğu ürün grupları hazır beton, yapı malzemeleri ve katı yakıtlardır. Bu ürün gruplarından katı yakıtlara ait piyasa gözetimi ve denetimleri 2872 sayılı Çevre Kanunu ve bu Kanuna dayanılarak yayımlanan ikincil mevzuat kapsamında gerçekleştirilmektedir. Yürütülen piyasa gözetimi ve denetimi çalışmalarına dair tüm veriler üçer aylık dönemlerle değerlendirilmekte ve Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda yıllık olarak yayınlanan Ulusal PGD Raporuna kaynak teşkil etmektedir.

İl Müdürlüğümüz ve yetki devri yapılan kurum/kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen katı yakıtlara ait piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetlerine ilişkin veriler aşağıdaki çizelgede verilmektedir.

Çizelge 55–2024 yılında Katı Yakıtlara Ait Piyasa Gözetimi ve Denetimi
(ÇŞİDİM, 2024)

	PGD Sayısı (Adet)	PGD Miktarı (Ton)	İdari Yaptırım Miktarı (TL)
İl Müdürlüğü	-	-	-
Yetki Devri Yapılan Kurum	-	-	-

D.2. Sonuç ve Değerlendirme

Kaynaklar

- Şırnak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü

E. DOĞA KORUMA VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK

E.1. Flora

Şırnak ilinde 1377 damarlı bitki taksonu izlenmesi için önerilmiş olup, bunlardan 2 tür izlemeye alınmıştır. 2024 yılı sonu itibariyle izlenen damarlı bitkiler aşağıda verilmiştir;

Şırnak- Flora (2 tür)	
Latince Adı	Türkçe Adı
Şırnak Taşnanesi	Clinopodium serpyllifolium subsp sharnakense
Şırnak Yavşanı	Teucrium sirnakense

Clinopodium serpyllifolium subsp sharnakense türü için yapılan 2022 yılı izleme-gözlem çalışmalarında; Bu bitki Kasrik Boğazı'nda bulunmaktadır. İnsan faaliyetleri ve yol genişletme çalışması yüzünden tehlikede olan bir türdür. Türün bulunduğu alan Şırnak-Cizre yolu Kasrik mevkiinde yol kenarı sarp kayalık bir alandır. Alandaki insan faaliyetleri ya da muhtemel yol yapım çalışmaları türün popülasyonunu olumsuz yönde etkilemektedir. İzleme çalışmalarında birey sayısının 52 olarak sayılmıştır.

Resim 3 -Şırnak Taşnanesi- Clinopodium serpyllifolium subsp sharnakense

Teucrium sirnakense türü için yapılan 2022 yılı izleme-gözlem çalışmalarında; Bu bitki Taşdelen mevkiinde bulunmaktadır. Baraj yapımı yüzünden bitki doğada tükenme riski ile karşı karşıyadır. Türün doğal yayılış alanının Taşdelen Barajı'nın bulunduğu alanda olmasından dolayı bu türün yakın zamanda tür eylem planının yapılarak gerekli koruma önlemlerinin alınması gerekmektedir. İzleme çalışmalarında birey sayısının 5 olarak sayılmıştır.

E.2. Fauna

Şırnak ilinde 71 omurgalı hayvan izlenmesi için önerilmiş olup, bunlardan 4 tür izlemeye alınmıştır. 2022 yılı sonu itibariyle izlenen omurgalı hayvanlar aşağıda verilmiştir;

Şırnak - Fauna (4 tür)	
Latince Adı	Türkçe Adı
<i>Capra aegagrus</i>	Yaban Keçisi
<i>Gazella subgutturosa</i>	Ceylan
<i>Neophron percnopterus</i>	Mısır Akbabası
<i>Luciobarbus esocinus</i>	Fırat Turnası

Capra aegagrus türü için yapılan 2022 yılı izleme-gözlem çalışmalarında; Türün özellikle Gabar ve Cudi Dağları kayalık yamaçlarında yoğunlaştığı düşünülmektedir. Bu alanlarda tüm mevsimleri gözlemlemek için en az bir yıl boyunca Mart-Kasım ayları arasında izleme çalışması yapılmıştır. Türün doğası gereği görme ve işitme duyularının oldukça gelişmiş olduğundan nokta sayımı sırasında bireylerin ürkütülmemesine dikkat edilmiştir. İzleme çalışmalarının yanı sıra tür ile ilgili alandaki en büyük tehdit kaçak avcılıktır. Bölgede kaçak avcılığın engellenmesi için yoğun çaba sarf edilmektedir.

Resim 5 -Yaban Keçisi- *Capra aegagrus*

Gazella subgutturosa türü için yapılan 2022 yılı izleme-gözlem çalışmalarında; Tür 2020-2021 yılları içinde Genel Müdürlüğümüzce 90 adet Ceylan salımı yapılmıştır. 2022 yıllı aralık ayı sayımlarında Ceylanların yavru verdikleri ve sağlıklarının iyi olduğu tespit edilerek 122 adet Ceylan sayılmıştır.

Resim 6 Ceylan- *Gazella subgutturosa*

Neophron percnopterus türü için yapılan 2022 yılı izleme-gözlem çalışmalarında; insan faaliyetleri, kirlilik, yasadışı avcılık, zehirlenme ve yuvalama alanlarının yok edilmesi, taş ocakları, açık madenler, malzeme alımı ve toz-gürültü yönetiminin kurallara uygunsuz bir şekilde gerçekleşmesi başlıca tehditlerdir. Bu türler özelinde diğer yırtıcı kuş türleri de dahil olmak üzere izinsiz malzeme alımı ve önlemsiz yapılan açık ocak faaliyetleri durdurulmalıdır.

Resim 7 -Mısır Akbabası- *Neophron percnopterus*

Luciobarbus esocinus türü için yapılan 2022 yılı izleme-gözlem çalışmalarında; Gerçekleştirilen çalışma kapsamında Şırnak ili iç sularında saptanmış olan *Luciobarbus esocinus* hem IUCN Kırmızı Liste (2019)'de "Hassas-VU ve Kritik-CR" kategorisinde yer

alması, hem de ekonomik öneme sahip olduğu için aşırı avlanması nedeniyle “Gösterge Türler” olarak belirlenmiştir.

ÖZELLİKLİ ALAN

Şırnak ilinde 2 özellikli alan izlemeye alınmıştır 2020 yılında izleme çalışmaları başlamış olup, 2022 yılı sonu itibariyle izlenen özellikli alanlar aşağıda verilmiştir;

Şırnak - Özellikli alan (2)	
Alan Adı	Alanın Özelliği
Kasrik Boğazı	Özellikli Yaban Hayvanı Alanı
Cizre, Girikova	Özellikli Yaban Hayvanı Alanı

Kasrik Boğazı alanı için yapılan 2020 yılı izleme-gözlem çalışmalarında; Özellikli yaban hayvanı alanı olarak il genelinde türün önemli üreme ve beslenme alanlarından. Aynı zamanda ekosistem dinamiğini gözlemede de yararlı bir bölgedir. Dinlenme tesisleri nedeniyle antropojenik baskı çok yüksektir. Bu alan ilin önemli sulak alanlarından biri olarak değerlendirilmiştir. Hedef tür olan ova kurbağasının popülasyonu bulunmaktadır. Bir habitata insan baskısının en riskli olduğu bölgelerin başında geldiği için burası ilin genel amfibi habitat sağlığını izlemede ideal gözlem ve değerlendirme alanı olarak değerlendirilmiştir.

Resim 8 -Kasrik Boğazı

Cizre, Girikova alanı için yapılan 2020 yılı izleme-gözlem çalışmalarında; Özellikli yaban hayvanı alanı olarak başta hedef tür olmak üzere farklı çok sayıda sürüngen türünün üreme ve beslenme alanıdır.

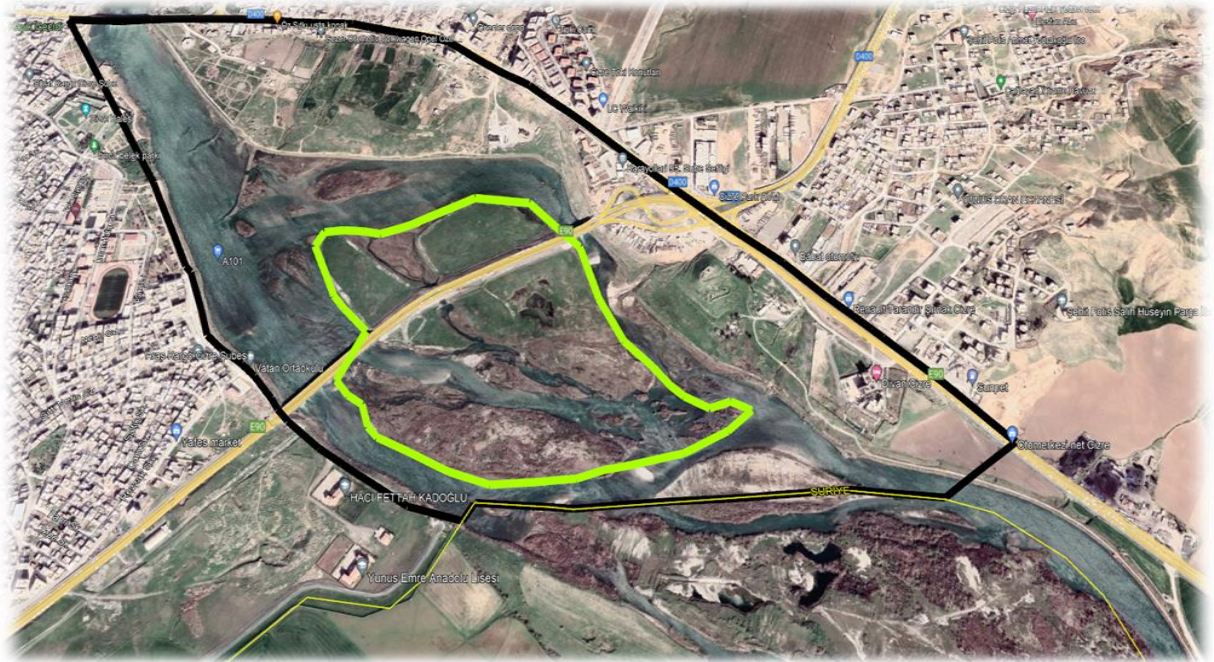
Cizre-Silopi-İdil hattı boyunca yayılan ve herhangi bir antropojenik faaliyetin yürütülmediği Eremial vejetasyon, başta Çöl varanı olmak üzere birçok sürüngen türünün il içerisindeki önemli üreme ve beslenme alanı konumundadır.

Resim 9 -Cizre-Girikova

SULAK ALAN

CİZRE DİCLE NEHRİ MAHALLİ ÖNEME HAİZ SULAK ALAN

Harita 5 - Cizre Dicle Nehri Mahalli Öneme haiz sulak alan

Şırnak ili, Cizre ilçesi sınırlarında yer almakta olup, 232 ha. tescil büyüklüğüne haizdir. Cizre ilçe merkezinde bulunan sulak alan, Şırnak ili'ne ise yaklaşık 35 km mesafede yer almaktadır.

Cizre Dicle Nehri Sulak Alanı Cizre İlçesi sınırlarında Dicle nehri üzerinde bulunmaktadır. Alan sazlıklarla kaplı oluşu kuş türleri için üreme ve barınma yeri oluşturmaktadır. Su bitki örtüsü, çok sayıda türü destekleyen sazlık, saz bitkileri ve papirüs içerir. Bataklık topraklar su kuşlarına ev sahipliği yapar, bazıları göç ederken burada durur, bazıları kışı burada geçirirler.

Resim 10 - Cizre Dicle Nehri Mahalli Öneme Haiz Sulak Alanı-1

Resim 11 - Cizre Dicle Nehri Mahalli Öneme Haiz Sulak Alanı-2

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Günümüzde doğanın insanlar tarafından kendi amaçları doğrultusunda bilinçsizce kullanılması sonucunda, canlılar ve bu canlıların yaşam alanları olan habitatlar üzerinde yoğun bir baskı meydana gelmektedir. Bu kapsamda ülkemizde yaşayan canlı türlerinin tespit edilmesi, yaşam alanlarının belirlenmesi, bu alanlar üzerindeki antropojenik baskıların en aza indirilerek bu türlerin ve habitatların koruma altına alınması büyük önem arz etmektedir.

Şırnak İli'nde, Literatür ve arazi çalışmaları sonucunda toplamda 119'u endemik olmak üzere 1447 damarlı bitki türü, 29 memeli, 187 kuş, 12'si endemik, 34 iç su balığı, 29 sürüngen, 4 çift yaşar türü, 73 tohumuz taksonu ve 4'ü endemik olmak üzere 833 omurgasız türü tespit edilmiştir. (Şırnak Tarım ve Orman İl Müdürlüğü)

E.3. Ormanlar, Milli Parklar ve Tabiat Parkları

E.3.1. Ormanlar

Şırnak orman varlığı bakımından, alan olarak zengin, nitelik olarak ise fakir bir ilimizdir. Şırnak İlindeki toplam orman alanı 297.105.00 hektar olup bu alan Şırnak yüz ölçümünün %43'üne tekabül etmektedir. Şırnak'ta doğal tür olarak Meşe Ağacı bulunmakta olup münferit olarak alıç, badem, yaban armudu vb. türler bulunmaktadır. Uludere, Güçlükönak ve Merkez ilçemiz civarında yer yer menengiç ağaçları meşe ağaçları ile birlikte oluşturmaktadır. Güçlükönak İlçesi Fındık Beldesi sınırları içerisinde 55,6 hektar Kızılcım ormanı bulunmaktadır. Son yıllara baktığımızda ormanlarımızda nitelik ve nicelik bakımından bir değişim meydana gelmemiştir.

Çizelge 56-Şırnak ili Orman ile ilgili veriler
(Tarım ve Orman İl Müd.,2024)

ŞIRNAK İLİ ORMAN İLE İLGİLİ VERİLER							
ORMAN ALANI (HA)				297.105.00			
YILLIK DEĞİŞİM(HA/YIL)				YOKTUR			
				VASIF		HEKTAR	% YÜZDE
ORMAN VASFINA GÖRE DAĞILIMI %				NORMAL KAPALI ORMAN (HA)		102.181.00	15
				BOŞLUKLU KAPALI ORMAN (HA)		194.924.00	28
				TOPLAM ORMAN ALANI (HA)		297.105.00	43
				ORMAN DIŞI ALAN(HA)		395.521.80	57
				TOPLAM ALAN (HA)		692.626.80	100
				TÜRÜ	SAYISI	% YÜZDE	
AĞAÇ TÜRLERİ				MEŞE	—	100	

E.3.2. Milli Parklar

İl genelinde 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında henüz koruma statüsünde alan Milli Park bulunmamaktadır.

E.3.3. Tabiat Parkları

İl genelinde Tabiat Parkı bulunmamaktadır.

E.4. Çayır ve Mera

İlde toplam arazinin %30'u olan 207.120 hektarlık alan çayır ve meradır. Çayır ve meralar hayvancılıkta kullanılmaktadır.

E.5. Sulak Alanlar

İlde tescilli sulak alan bulunmamaktadır.

E.6. Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

E.6.1. Tabiat Anıtları

İl sınırları içerisinde tescillenmiş tabiat anıtı bulunmamaktadır.

E.6.2. Tabiatı Koruma Alanları

Şırnak il sınırları içerisinde Tabiat Koruma Alanı bulunmamaktadır.

E.6.3. Anıt Ağaçlar

Şırnak ili, İdil İlçesi, Meryem Ana Kilisesi Bahçesinde bulunan Dut Ağacı 401 yıl yaşına sahiptir. Gövde çapı 100 cm boyu 8 metredir. Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 17.02.2005 ve 177 sayılı karar ile tescillenmiştir.

Resim 12 -Şırnak, İdil Dut Anıt Ağacı

E.6.5. Doğal Sit Alanları

Kasrik Boğazı (Şırnak, Merkez)

Kasrik Boğazı Potansiyel Doğal Sit Alanı Tescil dosyası, **28.05.2019** da, **Van TvK Bölge Komisyonu** uygunluk kararı ile **TVK Şube Müdürlüğü** tarafından onaylanmak üzere Bakanlığımıza (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü) gönderilmiştir.

Doğal Sit Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım alanı” koruma alanı Bakanlık Makamının 06.01.2020 tarihli ve 3108 sayılı Olur’u ile 84408,15 metrekarelik alan tescillenmiştir.

Doğal Sit - Kesin Korunacak Hassas Alan” ise 03.03.2020 tarih ve 2191 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile 524803,56 m2 lik alan tescillenmiştir. **Ekolojik Temelli Bilimsel Araştırma Raporunda:**

-Kasrik Boğazının zengin bir **floristik(Bitkisel)** kompozisyona sahip olduğu, **tarihsel yapısından** dolayı yoğun ziyaretçi akınına uğradığı belirtilmektedir.

-**18 bitki türü** bunlardan **2 tanesi Kritik** tür.

-**14 Balık,3 amfibi,23 sürüngen,46 kuş,9 memeli ve 60 karasal omurgasız**, toplam **141 hayvan türü** var. **6 tanesi kritik tür, 1 tanesi endemik** tür.

-Kasrik Boğazında **ilginç jeolojik kaya oluşumlarının** olduğu, bu kayaların içine kurulmuş **tarihi kalıntılar**, kayalar üstüne yapılmış **kabartmalar** ve doğası ile alanın **harika bir vadi**

olduğu, alanın bölgede çok iyi bilinen ve ziyaret edilen bir mesire alanı olduğu, bu açıdan ziyaretçi akınına uğradığı ve mutlaka korunması gerektiğı vurgulanmaktadır.

Resim 13 - Şırnak, Kasrik Boğazı-1

E.7. Sonuç ve Değerlendirme

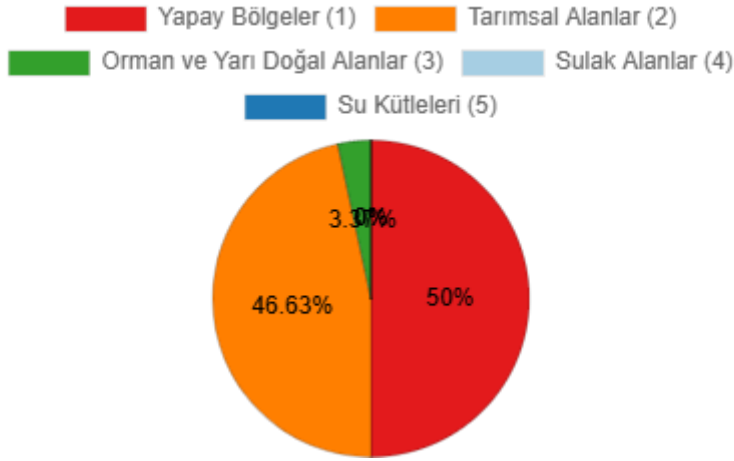
Şırnak ilinde 1 adet Anıt Ağaç ve 1 adet Doğal Sit Alanı bulunmaktadır.

Kaynaklar

- <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/27/Milli-Parklar>
- <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/31/Sulak-Alanlar>
- <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/28/Tabiat-Parklari>
- <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/29/Tabiat-Anitlari>
- <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/30/Tabiat-Koruma-Alanlari>
- <https://ockb.csb.gov.tr/>

F. ARAZİ KULLANIMI

F.1. Arazi Kullanım Verileri

Grafik 18– Arazi kullanım durumuna göre arazi sınıflandırması
(<https://corinecbs.tarimorman.gov.tr>, 2024)

Çizelge 57 – Arazi kullanım sınıflandırması

(https://corinecbs.tarimorman.gov.tr, 2024)

	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ									
	1990		2000		2006		2012		2018	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	4.679,41	0,66	4.615,64	0,65	4.282,54	0,61	6.913,46	0,98	7.266,27	1,03
2) Tarımsal Alanlar	161.358,69	22,82	152.282,98	21,54	171.736,04	24,29	173.784,03	24,58	173.462,69	24,53
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	538.148,46	76,11	547.372,44	77,42	528.102,35	74,69	523.387,29	74,02	523.355,83	74,02
4) Sulak Yolları	2.789,02	0,39	2.704,53	0,38	2.863,34	0,40	2.748,63	0,39	2.748,63	0,39
5) Su Kütleleri	80,2	0,01	80,2	0,01	71,68	0,01	225,73	0,03	225,73	0,03
TOPLAM	707.055,79	100	707.055,79	99,98	707.055,94	100	707.059,15	100	707.059,15	100

F.2. Mekânsal Planlama

F.2.1. Çevre Düzeni Planı

Bakanlık Makamının 02/04/2012 tarih ve 4896 sayılı Olur' u ile onaylanan "Mardin-Siirt-Batman-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı"na askı sürecinde gelen itirazlar sonrasında; "Mardin-Siirt-Batman-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" 07/09/2012 tarihinde 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca onaylanmıştır.

07/09/2012 tarihinde onaylanan "Mardin-Siirt-Batman-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı"na askı sürecinde gelen itirazlar sonrasında; "Mardin-Siirt-Batman-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" (L47, M45, M46, M47, M48, M51, M52, N45, N46, N47 ve N48 Paftaları), Plan Açıklama Raporu ve Plan Hükümleri, Bakanlık Makamı'nın 21/02/2013 tarihli ve 2737 sayılı Olur'u ile 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca onaylanmıştır.

21.02.2013 tarihinde onaylanan Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği'ne askı sürecinde gelen itirazlar sonrasında Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği (L46, M45, M46, M47, M48, M51, M52, N44, N45, N46, N47, N48, N50, N51, N52, N53 Paftaları ve Lejant Paftası), Plan Hükümleri Değişikliği ve Plan Açıklama Raporu Değişikliği Bakanlık Makamı'nın 02/08/2013 tarihli ve 12130 sayılı Olur'u ile 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca onaylanmıştır.

02/08/2013 tarihinde onaylanan Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği'ne askı sürecinde gelen itirazlar sonrasında Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği (M52, N44, N45, N46, N47, N48), Plan Hükümleri Değişikliği ve Plan Açıklama Raporu Değişikliği Bakanlık Makamı'nın 24.04.2014 tarihli ve 6376 sayılı Olur'u ile 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca onaylanmıştır.

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7.maddesi uyarınca "Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği" (N46 Plan Paftası, [Plan Değişikliği Raporu](#), Plan Hükümleri) 08.10.2015 tarihinde Bakanlığımızca onaylanmıştır.

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7.maddesi uyarınca "Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği" ([N46 Plan Paftası](#), [Plan Değişikliği Raporu](#)) 26.02.2016 tarihinde Bakanlığımızca onaylanmıştır.

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7.maddesi uyarınca "Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği" ([Plan Hükümleri](#), [Plan Hükümleri Değişikliği](#), [Plan Değişikliği Raporu](#)) 10.10.2016 tarihinde Bakanlığımızca onaylanmıştır.

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7.maddesi uyarınca "Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi

1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([M51 Plan Paftası](#), [Plan Değişikliği Raporu](#)) 09.01.2017 tarihinde Bakanlığımızca onaylanmıştır.

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 7.maddesi uyarınca “Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([M46 Plan Paftası](#), [Lejant](#), [Plan Değişikliği Raporu](#)) 21.04.2017 tarihinde Bakanlığımızca onaylanmıştır.

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 7.maddesi uyarınca “Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([M47 Plan Paftası](#), [Plan Değişikliği Raporu](#)) 26.07.2017 tarihinde Bakanlığımızca onaylanmıştır.

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 7.maddesi uyarınca “Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([N45 Plan Paftası](#), [Plan Değişikliği Raporu](#)) 22.08.2017 tarihinde Bakanlığımızca onaylanmıştır.

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 7.maddesi uyarınca “Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([N45 Plan Paftası](#), [Plan Değişikliği Raporu](#)) 23.10.2017 tarihinde Bakanlığımızca onaylanmıştır.

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 7.maddesi uyarınca “Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([N46 Plan Paftası](#), [Plan Değişikliği Raporu](#)) 25.01.2018 tarihinde Bakanlığımızca onaylanmıştır.

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 7.maddesi uyarınca “Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([N44 Plan Paftası](#), [M44 Plan Paftası](#), [Plan Değişikliği Raporu](#)) 28.02.2018 tarihinde Bakanlığımızca onaylanmıştır.

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 7.maddesi uyarınca “Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([Plan Hükmü Değişikliği](#), [Plan Hükümleri](#), [Plan Değişikliği Raporu](#)) 16.03.2018 tarihinde Bakanlığımızca onaylanmıştır.

“Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([M45 Plan Paftası](#), [Plan Değişikliği Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 13.08.2018 tarihinde onaylanmıştır.

“Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([N44 ve N45 Plan Paftaları](#), [Plan Hükümleri](#), [Plan Açıklama Raporu](#), [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 28.02.2019 tarihinde onaylanmıştır.

“Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([N46 Plan Paftası](#), [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 19.03.2019 tarihinde onaylanmıştır.

“Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([N46 Plan Paftası](#), [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 22.05.2019 tarihinde onaylanmıştır.

“Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([N44](#) ve [M44](#) Plan Paftaları, [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 15.11.2019 tarihinde onaylanmıştır.

“Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([Plan Hükümleri](#), [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 07.02.2020 tarihinde onaylanmıştır.

“Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([N49](#) Plan Paftası, [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 12.05.2020 tarihinde onaylanmıştır.

“Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([M48](#), [N48](#) Plan Paftaları, [Plan Açıklama Raporu](#), [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 22.07.2020 tarihinde onaylanmıştır.

“Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([M48](#) Plan Paftası, [Plan Açıklama Raporu](#), [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 04.09.2020 tarihinde onaylanmıştır.

“Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([M47](#) Plan Paftası, [Plan Açıklama Raporu](#), [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 09.09.2020 tarihinde onaylanmıştır.

“Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([M52](#) Plan Paftası, [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 15.09.2020 tarihinde onaylanmıştır.

“Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([N46](#) Plan Paftası, [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 13.01.2021 tarihinde onaylanmıştır.

“Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([Plan Hükümleri](#), [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 07.05.2021 tarihinde onaylanmıştır.

"Kentsel Gelişme Alanı" amaçlı “Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([M48](#), [N48](#) Plan Paftaları, [Plan Açıklama Raporu](#), [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 16.08.2021 tarihinde onaylanmıştır.

Batman İli, Merkez İlçesine ilişkin düzenlemeleri içeren “Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([M46](#) Plan Paftası, [Plan Hükümleri](#), [Plan Açıklama Raporu](#), [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 14.12.2021 tarihinde onaylanmıştır.

“Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([M45](#), [N44](#), [N45](#) Plan Paftaları, [Plan Açıklama Raporu](#), [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 05.03.2022 tarihinde onaylanmıştır.

“Eko-turizm Alanları” plan hükmüne yönelik düzenlemeleri içeren “Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([Plan Hükümleri](#), [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 06.05.2022 tarihinde onaylanmıştır.

"Kentsel Servis Alanı" amaçlı “Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([N45 Plan Paftası](#), [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 06.09.2022 tarihinde onaylanmıştır.

"Kentsel Servis Alanı" amaçlı “Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([N46 Plan Paftası](#), [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 08.09.2022 tarihinde onaylanmıştır.

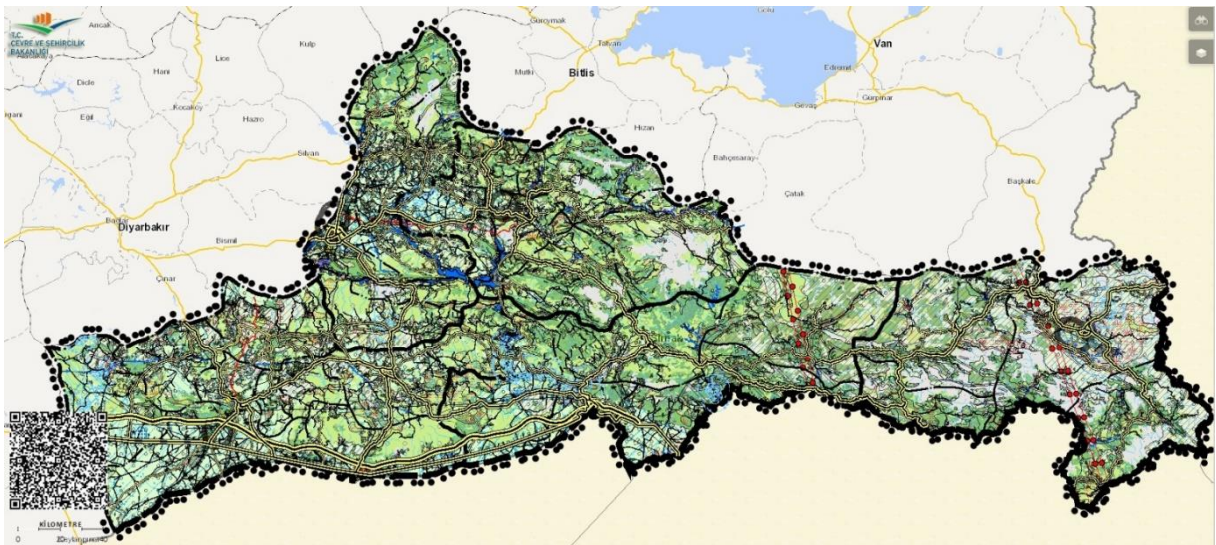
"Kentsel Gelişme Alanı" amaçlı “Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([M47 Plan Paftası](#), [Plan Açıklama Raporu](#), [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 18.11.2022 tarihinde onaylanmıştır.

“Eko-turizm Alanları” plan hükmüne yönelik düzenlemeleri içeren “Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([Plan Hükümleri](#), [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 19.12.2022 tarihinde onaylanmıştır.

"Kentsel Gelişme Alanı" ile "Kentsel Servis Alanı" amaçlı “Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([N46 Plan Paftası](#), [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102.

maddesi uyarınca 07.04.2023 tarihinde onaylanmıştır.

Plan hükümlerine yönelik düzenlemeleri içeren “Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği” ([Plan Hükümleri](#), [Plan Değişikliği Gerekçe Raporu](#)) 1. No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 102. maddesi uyarınca 18.04.2023 tarihinde onaylanmıştır.

Harita 6 - Şırnak ilinin Çevre Düzeni Planı
(ÇŞİDİM, 2024)

E.3. Sonuç ve Değerlendirme

Bakanlığımız kontrol ve onayı ile İl Müdürlüğümüzde bulunan bütün Şube Müdürlükleri ve ilimizde faaliyet gösteren bütün firmalarca yapılan her türlü plan, inşaat ve çevre düzenleme faaliyetleri; 3194 sayılı İmar kanunu, Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği ve Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği gereği Mekansal Planlama Kademeleri ve İlişkileri stratejisi çerçevesi içinde 07/09/2012 tarihinde onaylanan ancak askı süreçlerinde gelen itirazlar sonrasında son olarak 24.04.2014 tarihli ve 6376 sayılı Olur'u ile 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca onaylanan "Mardin-Siirt-Batman-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı"na göre uygulanmaktadır.

Kaynaklar

Tarım ve Orman Bakanlığı (<https://corinecbs.tarimorman.gov.tr/>)
Şırnak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü

G. ÇED, ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ

G.1. Çevresel Etki Değerlendirmesi İşlemleri

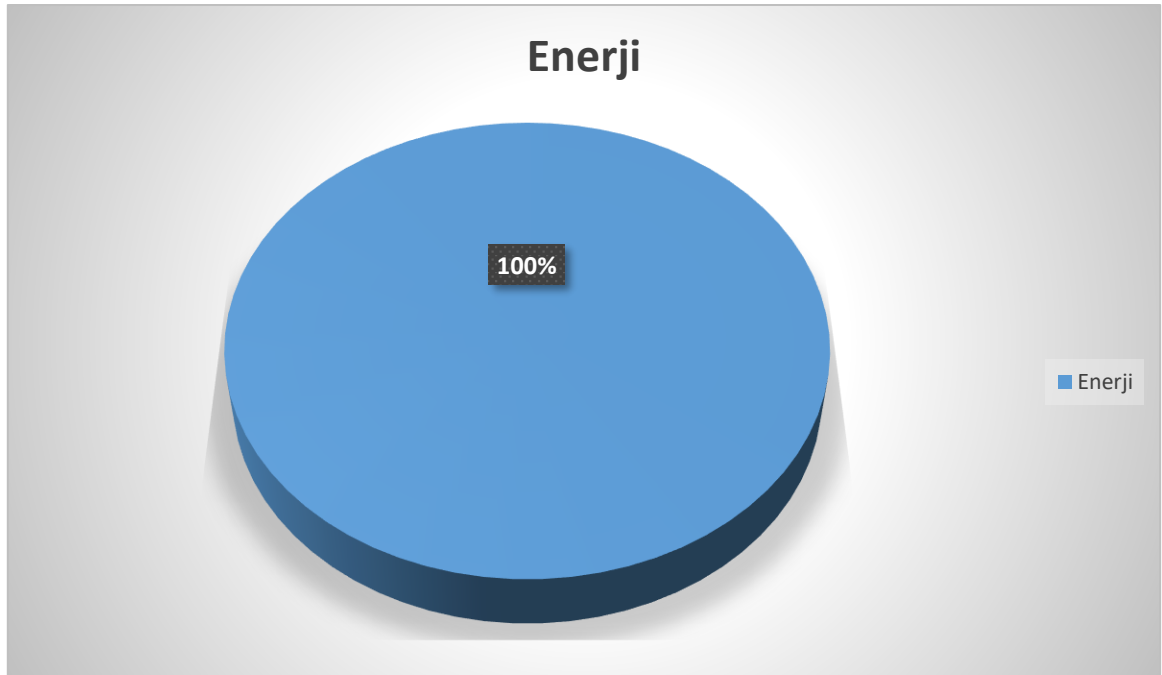
Yıl içerisinde “Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği” kapsamında Müdürlüğümüz tarafından verilen Ek-2 Listesi ÇED Gereklidir ya da Gerekli Değildir Kararları, sayıları ve bunların sektörel dağılımları aşağıda verilmiştir.

Çizelge 58 – Bakanlık merkez ve ÇŞİDİM tarafından 2024 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı*

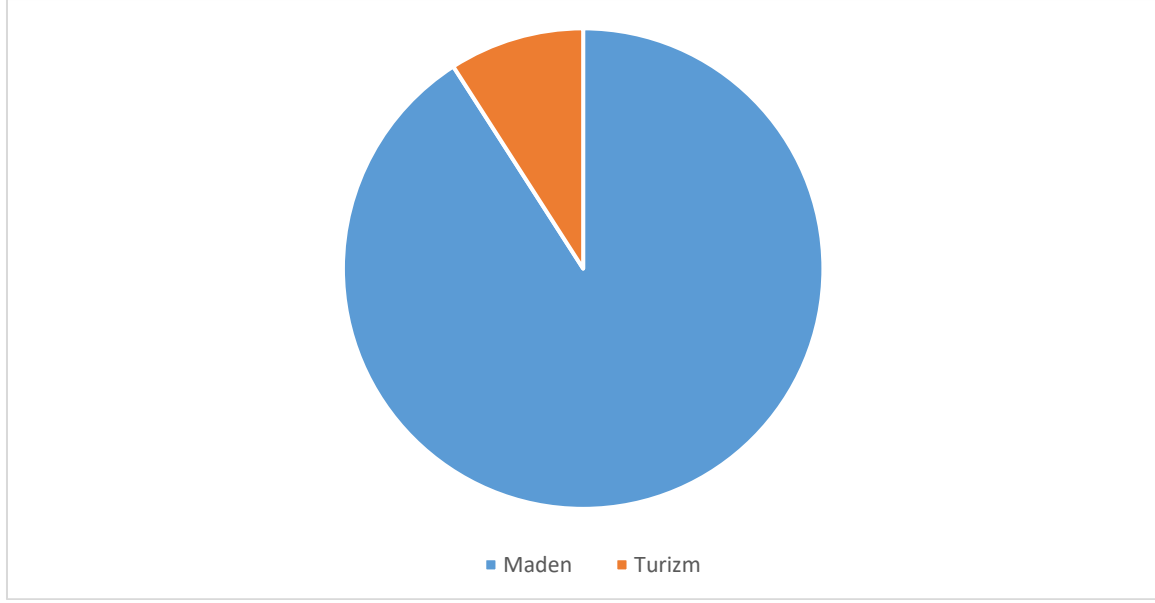
(e-ÇED Yazılımı, <https://ced.csb.gov.tr/>, 2024)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	23	-	1	-	-	-	2	26
ÇED Gereklidir	-	-	-	-	-	-	-	-
ÇED Olumlu Kararı	-	5	-	-	-	-	-	5
ÇED Olumsuz Kararı	-	-	-	-	-	-	-	-
İade/İptal	-	-	-	-	-	-	-	-

* ÇED Yönetmeliğine tabi faaliyetlerin bir kısmı birden fazla ili kapsadığı durumlarda her il ayrı ayrı bildirimde bulunduğu ÇED karar sayılarında mükerrerlikler oluşmaktadır. Bilindiği üzere ÇED Yönetmeliğine tabi faaliyetlerin ÇED sürecinin yürütülmesinde Bakanlığımızca ÇED sürecini yürütecek koordinatör il e-ÇED sisteminden ilgili Daire Başkanlığınca belirlendiğinden koordinatör il olarak belirlenen ilin ÇED kararını tabloya işlemesi gerekmektedir.

Grafik 19–2024 yılında ÇED Olumlu Kararı alınan projelerin sektörel dağılımı
(e-ÇED Yazılımı, <https://ced.csb.gov.tr/>, 2024)

Grafik 20–2024 yılında ÇED Gerekli Değildir Kararı alınan projelerin sektörel dağılımı
(e-ÇED Yazılımı; <https://ced.csb.gov.tr/>, 2024)

Çizelge 59 – Bakanlık merkez ve ÇŞİDİM tarafından 2014-2024 yılları arasında verilen muafiyet kararlarının sektörel dağılımı

(e-ÇED Yazılımı; <https://ced.csb.gov.tr/>, Nisan 2024)

Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	Su	Hayvancılık	Eğitim	TOPLAM
44	39	117	86	48	9	35	4	28	0	410

Çizelge 60 – 2014-2024 yılları arasında verilen iade/iptal kararlarının sektörel dağılımı
(e-ÇED Yazılımı; <https://ced.csb.gov.tr/>, Nisan 2024)

Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
6	2	2	-	-	-	-	10

*EK-1 ve EK-2 toplam veriler.

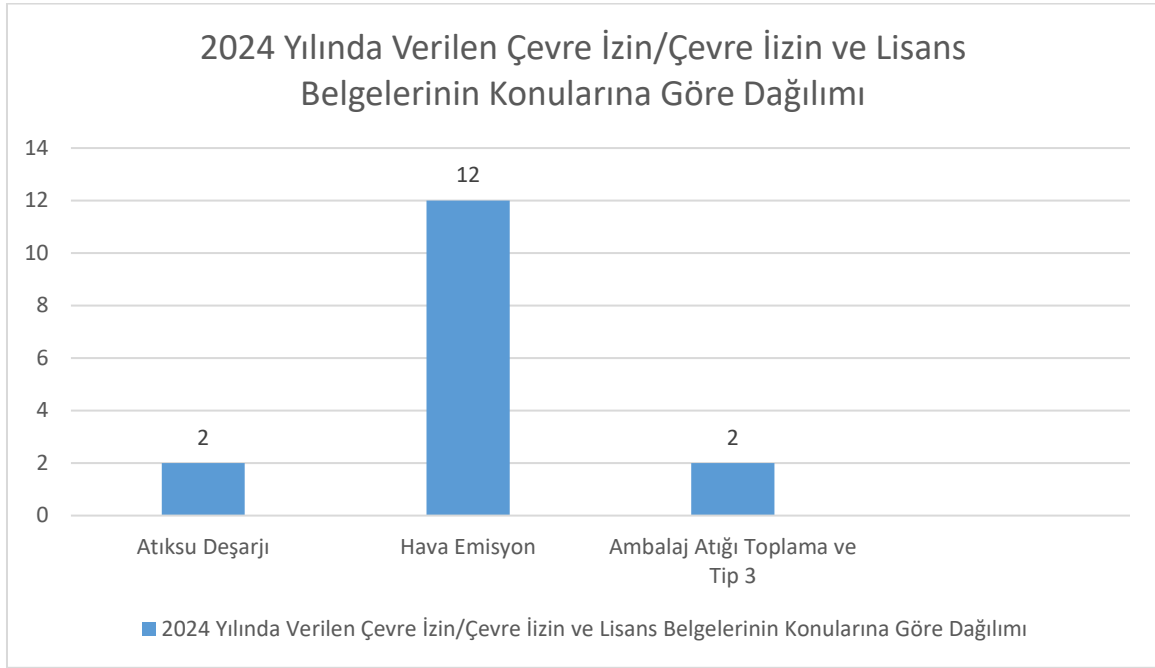
G.2. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Yönetmelik kapsamında verilen geçici faaliyet belgeleri, ret edilen geçici faaliyet başvuruları, çevre izni ve çevre izni ve lisansı belgeleri, reddedilen çevre izni/lisansı başvuru sayıları verilmiştir.

Çizelge 61–2024 yılında Bakanlık Merkez teşkilatı ve ÇŞİDİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları

(e-İzin Yazılımı, 2024)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	-	8	8
Çevre İzin/Çevre İzin ve Lisans Belgesi	-	16	16
TOPLAM	0	24	24

Grafik 21–2024 yılında verilen Çevre İzin/ Çevre İzin ve Lisans Belgelerinin konularına göre dağılımı
(e-izin yazılımı, 2024)

G.3. Sonuç ve Değerlendirme

Çevre İzin ve Lisans Yönetmeliği (ÇİLY) kapsamında çevreye herhangi bir emisyonu bulunan (hava, atıksu, gürültü) işletmeler ile atık geri kazanım/bertaraf firmaları çevre izni, çevre lisansı veya çevre izni muafiyet yazısı almak zorundadırlar. Bu kapsamda İlimizde ÇİLY Ek-1 ve Ek-2 listelerinde yer almayan işletmeler, Ek-1 ve Ek-2 listelerinde yer almasına rağmen bulunduğu yerde bir yıldan az faaliyet göstermesi planlanan işletmeler ile alıcı ortama herhangi bir hava emisyonu ve atıksu deşarjı olmayan işletmelere gerekli belgelerle başvuru yapılması ve uygun bulunması halinde ÇİLY Çevre İznine Tabi Olmayan İşletmeler Başlıklı 17. Maddesi gereğince “Çevre İzni Muafiyet Yazısı”, Çevre İznine veya Çevre İzin ve Lisansına tabi işletmeler, çevresel etkilerine göre yönetmeliğin Ek-1 ve Ek-2 listelerinde sınıflandırılmış olup, Ek-1 ve Ek-2 listelerinde yer alan işletmeler, faaliyette bulunabilmeleri için, Müdürlüğümüzce İl Müdürlüğü Uygunluk Yazısı, Geçici Faaliyet Belgesi, belge tarihinden itibaren 1 yıl içerisinde de Çevre İzni veya Çevre İzin ve Lisans Belgesi düzenlenmektedir.

Organize Sanayi Bölgeleri, İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatı düzenleyen Kurumlar ile yapılan işbirliği, ÇED Şube Müdürlüğü ve Çevre Yönetimi ve Denetimi Şube Müdürlüğü ile yapılan ortak çalışmalar ve Müdürlüğümüzce yapılan denetimler neticesinde her yıl çevre izni/lisansı bulanan firma sayısı artmakta ilimizdeki firmalar kayıt altına alınmaktadır.

Çevre Kanununca Alınması Gereken İzin ve Lisanslar Hakkında Yönetmelik kapsamında 2023 yılında Bakanlık merkez ve İl Müdürlüğümüze yapılan başvurulardan 19 tanesine Geçici Faaliyet Belgesi, 15 tanesine Çevre İzni ve Lisansı Belgesi verilmiştir.

Çevre İzin ve Lisans Yönetmeliğince gerekli çalışmalar devam etmektedir.

Kaynaklar

Şırnak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü
e-ÇED Yazılımı
e-İzin Yazılımı

H. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI

H.1. Çevre Denetimleri

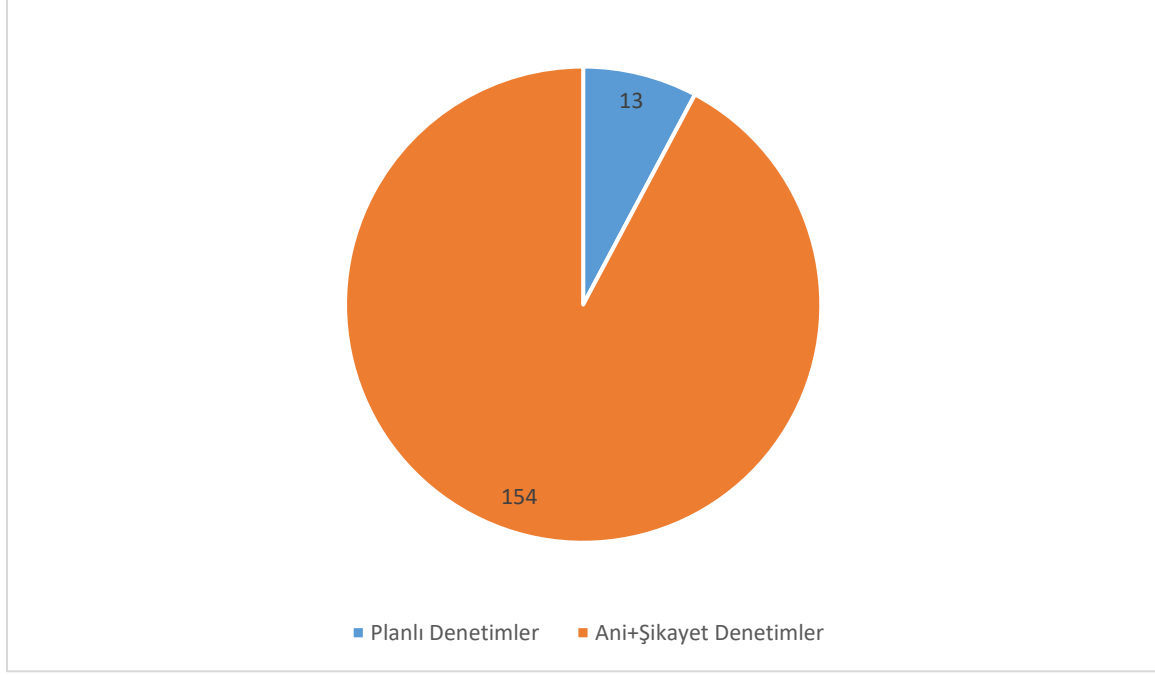
Bu rapor kapsamında denetim faaliyetleri değerlendirilirken, gerçekleştirilen denetimler planlı (rutin) ve ani (plansız-rutin olmayan) denetimler olarak ikiye ayrılmıştır. Planlı denetimler, bir ya da çok yıllık bir program çerçevesinde İl Müdürlüğü tarafından haberli veya habersiz olarak gerçekleştirilen denetimlerdir. Plansız denetimler ise;

- "ÇED Olumlu" kararı veya "ÇED Gerekli Değildir" kararı verilen projelerle ilgili olarak, "ÇED Olumlu" kararına esas nihai ÇED raporunda veya "ÇED Gerekli Değildir" kararına esas proje tanıtım dosyasında taahhüt edilen hususların yerine getirilip getirilmediğini izlemek amacıyla,
- izin yenileme prosedürünün bir parçası olarak,
- yeni izin alma prosedürünün bir parçası olarak,
- kaza ve olaylar sonrasında (yangın ve aniden ortaya çıkan kirlilikler gibi),
- mevzuata uygunsuzluğun fark edildiği durumlarda,
- Bakanlık ya da ÇŞİDİM tarafından gerek görülen durumlarda,
- ihbar veya şikâyet sonrasında

ani olarak gerçekleşen ve herhangi bir programa bağlı kalınmaksızın ÇŞİDİM tarafından yapılan denetimlerdir.

Çizelge 62 -2024 yılında ÇŞİDİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı
(e-denetim yazılımı, 2024)

Denetimler	Toplam
Planlı denetimler	13
Plansız (ani+şikâyet) denetimler	154
Genel toplam	167

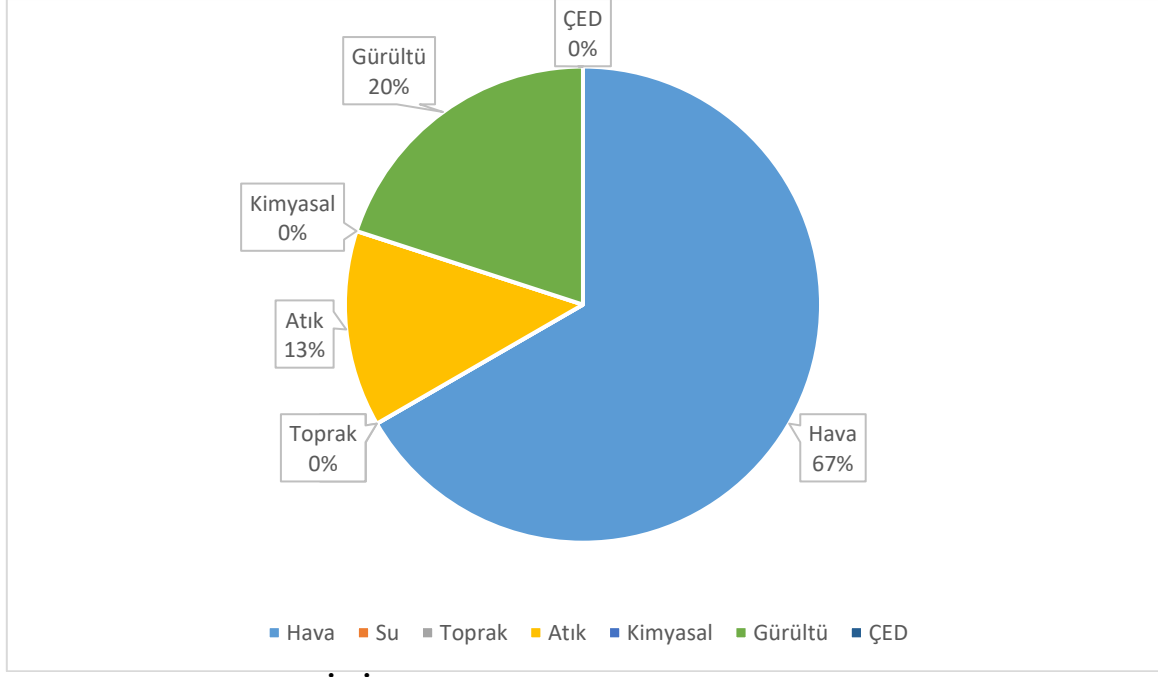
Grafik 22– ÇŞİDİM tarafından 2024 yılında gerçekleştirilen planlı ve ani çevre denetimlerinin dağılımı
(e-denetim yazılımı,2024)

H.2. Şikâyetlerin Değerlendirilmesi

Çizelge 63- 2024 yılında ÇŞİDİM’e gelen tüm şikâyetler ve bunların değerlendirilme durumları

(Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, 2024)

Şikâyetler	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	TOPLAM
Şikâyet sayısı	20	-	-	4	-	6	-	30
Denetimle sonuçlanan şikâyet sayısı	20	-	-	4	-	6	-	30
Şikâyetleri denetimle sonuçlanma (%)	100	-	-	100	-	100	-	100

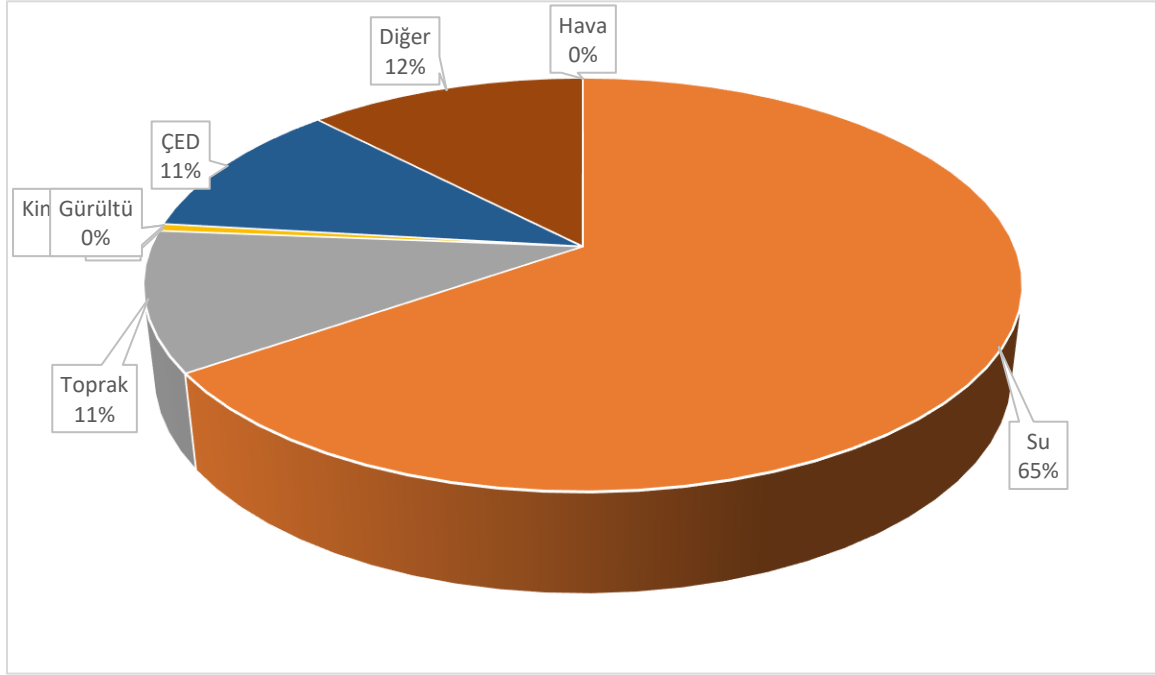

Grafik 23-2024 yılında ÇŞİDİM gelen şikâyetlerin konulara göre dağılımı
(Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, 2024)

H.3. İdari Yaptırımlar

Çizelge 64 –2025 yılında ÇŞİDİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı
(e-denetim yazılımı, 2024)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	-	2.787.699 TL	464.585 TL	24.050 TL	-	-	465.522 TL	522.305 TL	4.264.161 TL
Uygulanan Ceza Sayısı		1	1	5			3	7	17

Grafik 24-2024 yılında ÇŞİDİM tarafından uygulanan idari para cezaları miktarının konulara göre dağılımı
(e-denetim yazılımı, 2024)

H.4. Çevre Kanunu Uyarınca Durdurma Cezası Uygulamaları

İlimizde 2024 yılında 2 işletme için faaliyet durdurma kararı verilmiştir.

H.5. Sonuç ve Değerlendirme

İl Müdürlüğümüze Cimer, Alo181 ve dilekçe vb. yollarla yapılan şikayetler ve planlı denetimler kapsamında denetimler Müdürlüğümüz ilgili Şube Müdürlüğünce yapılmakta olup, mevcut personel ile en etkin bir şekilde yapılmaya devam etmektedir.

Kaynaklar

- Şırnak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü
- e-Denetim Yazılımı

I. KİRLETİCİ SALIM VE TAŞIMA KAYDI UYGULAMALARI

Avrupa Kirletici Salım ve Taşıma Kaydının kurulmasına ilişkin 18/1/2006 tarihli ve (AT) 166/2006 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü dikkate alınarak Avrupa Birliği mevzuatına uyum çerçevesinde hazırlanmış olan Kirletici Salım ve Taşıma Kaydı (KSTK) Yönetmeliği 4 Aralık 2021 tarihli ve 31679 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

KSTK; belirli endüstriyel faaliyetlerden kaynaklanan kirleticilerin hava, su, toprak gibi alıcı ortamlara bırakılmasına ve arıtma, işleme vb. faaliyetler için atıksu aracılığıyla taşınmasına ve tehlikeli/tehlikesiz atıkların taşınmasına ilişkin bilgileri içeren ve düzenli aralıklarla tesisler tarafından gerçekleştirilecek raporlamaya dayanan envanterin uluslararası tanımıdır.

Yönetmelik, Ek-1 Faaliyetlerin Listesi'nde 9 Sektör altında sınıflandırılmış 65 endüstriyel faaliyet için kademeli olarak yürürlüğe girmekte ve 91 kirleticinin raporlanmasını kapsamaktadır. Yönetmeliğin yayımı tarihinde enerji ve metal sektörü; bir yıl sonra maden ve kimya sektörü; iki yıl sonra atık ve atıksu yönetimi ile kağıt ve ahşap sektörü, üç yıl sonra yoğun hayvancılık ve su ürünleri yetiştiriciliği, gıda ve içecek sektöründe hayvansal ve bitkisel ürünler ve diğer faaliyetler başlığı altında yer alan endüstriyel faaliyetleri gerçekleştiren tesisler KSTK Sistemine dahil olarak yıllık raporlamalarını kademeli olarak gerçekleştirmektedir.

Çizelge 65-Şırnak İlinde Kirletici Salım ve Taşıma Kaydı Sistemine Kayıtlı Tesislerin Sektörel Dağılımı

Tesisin Ana Faaliyetinin Dahil Olduğu Sektör	KSTK Tesis Sayısı
Enerji sektörü	1
Metal üretimi ve işlenmesi	-
Mineral/Maden sanayisi	-
Kimya sanayisi	-
Atık ve atıksu yönetimi	-
Kağıt ve ahşap üretimi ve işlenmesi	-
Yoğun hayvancılık ve su ürünleri yetiştiriciliği	-
Gıda ve içecek sektöründe hayvansal ve bitkisel ürünler	-
Diğer faaliyetler	-
TOPLAM	1

Kaynaklar

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, 2025

İ. ÇEVRE EĞİTİMLERİ

5 Haziran 1972’de İsveç’in Stockholm şehrinde düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı sonrasında her yıl 5 Haziran günü tüm dünyada Dünya Çevre Günü olarak kutlanmaktadır. Dünya Çevre Günü, tüm dünyada çevre konusunda bilinçlenmenin artırılması, karar vericilerin dikkatini çekmek ve çevre koruma faaliyetlerinin geliştirilmesi amacı ile kutlanmaktadır. Bu kapsamda etkinlikler ile insanlara çevre problemleri konusunda bilgiler verilmekte, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma konusunda dikkat çekilmekte, insanların bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalara 5 Haziran Dünya Çevre Günü ve Haftasında yer verilmektedir.

Bu kapsamda 5 Haziran Dünya Çevre Günü ve Haftasında ilimiz ilkokullarında Çevre Bilinci ile ilgili eğitimler verilmiştir. Öğrencilerle birlikte temizlik aktivitesi gerçekleştirilmiştir. Şırnak ili Merkez ilçesi Sanat Sokağı’nda ‘Temiz Deniz Temiz Dünya’ temalı resim sergisi düzenlenmiştir. Teknik Meslek Okulundan öğrencilerle Atık su Arıtma Tesisi ziyareti yapılmıştır.

Kaynaklar

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü,2024